

Ο Ρόλος της Παραπλάνησης στην Ειρήνη και στον Πόλεμο

Του Ιωάννη Α. Κωνσταντόπουλου¹

«Κάθε πόλεμος βασίζεται στην παραπλάνηση»
Sun Tzu, *The Art of War* (5^{ος} αιώνας π.Χ.)²

«Παρόλο που η απάτη σε άλλες δραστηριότητες είναι επαχθής, στη διαχείριση του πολέμου είναι επαινετή και ένδοξη και εκείνος που καταβάλλει τον εχθρό χρησιμοποιώντας απάτη πρέπει να επαινείται όσο και αυτός που το πράττει με τη βία»
Niccolo Machiavelli, *The Art of War* (1520)³

«Η ισχύς και η απάτη είναι στον πόλεμο δύο θεμελιώδεις αρετές».

Thomas Hobbes, *Leviathan* (1651)⁴

1. Εισαγωγή

Η άρνηση (denial) και η παραπλάνηση (deception) (D&D) αποτελούν δραστηριότητες που συναντώνται σε αρκετές πτυχές της καθημερινής ζωής, όπως στις ενδοοικογενειακές και διαπροσωπικές σχέσεις, στον ανταγωνισμό μεταξύ επιχειρήσεων, στο μάρκετινγκ, στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές (ιοί «δούρειοι ίπποι»), στον αθλητισμό (π.χ. ποδόσφαιρο, καλαθοσφαίριση, πετοσφαίριση, υδατοσφαίριση), στην ακαδημαϊκή ζωή (π.χ. λογοκλοπή σε διδακτορικές διατριβές, αντιγραφή φοιτητών), ακόμη και στην ηθοποιία. Όμως, το πεδίο στο οποίο η άρνηση και η παραπλάνηση είναι περισσότερο κρίσιμης σημασίας σε σχέση με τα παραπάνω πεδία, είναι εκείνο της διεθνούς πολιτικής.⁵ Στη διεθνή πολιτική το διακύβευμα δεν είναι απλά το κόστος για μία επιχείρηση από μία επιτυχημένη παραπλάνηση από μία αντίπαλή της ή η αποκόμιση οφέλους στα πλαίσια διαπροσωπικών σχέσεων, αλλά τα εθνικά και ζωτικά συμφέροντα των κρατών και η επιβίωσή τους. Μία επιτυχημένη άρνηση και παραπλάνηση μπορεί να οδηγήσει σε έναν επιτυχημένο στρατηγικό αιφνιδιασμό και στην ήττα σε έναν πόλεμο ή στη λήψη λανθασμένων και επιζήμιων αποφάσεων προς όφελος αντιπάλων ή και συμμάχων ακόμη, από την πολιτική ή/και στρατιωτική ηγεσία σε περίοδο ειρήνης.

Ίσως το αρχαιότερο παράδειγμα παραπλάνησης είναι ο Δούρειος Ίππος, σχέδιο που μηχανεύθηκε ο Οδυσσεάς. Ό,τι δεν κατάφερε ο στρατός των Αχαιών, να διαπεράσει τα τείχη της Τροίας, το κατάφερε ο Οδυσσεάς κατασκευάζοντας ένα ξύλινο άλογο το οποίο οι Αχαιοί δώρισαν στους Τρώες ως ένδειξη καλής θελήσεως και ειρήνης. Οι Τρώες μετά από δέκα έτη πολέμου δέχθηκαν το άλογο και το τοποθέτησαν εντός των τειχών. Μέσα στην κοιλιά του αλόγου σε μία ειδική κρύπτη βρίσκονταν οι 30 γενναίότεροι πολεμιστές των Αχαιών μαζί με τον Οδυσσεά, οι οποίοι το βράδυ άνοιξαν τις πύλες και εισήλθε το υπόλοιπο στράτευμα με

αποτέλεσμα να κυριευθεί η Τροία. Στο μεταξύ προκειμένου να πιστέψουν οι Τρώες το ψέμα, οι υπόλοιποι Αχαιοί έβαλαν φωτιά στο στρατόπεδό τους, επιβιβάστηκαν στα πλοία και κρύφτηκαν στην Τένεδο (άρνηση), ενώ και ένας κατάσκοπός τους συνέβαλε στην παραπλάνηση πείθοντας τους Τρώες να βάλουν το άλογο εντός της πόλεως.⁶

Η άρνηση και η παραπλάνηση προσομοιάζουν σε εκείνες τις αλλόκοτες τεχνικές του πολέμου, όπως ο ψυχολογικός πόλεμος, που περνάνε από συνεχιζόμενα στάδια εξαφάνισης και επανεμφάνισης, παρόλο που και οι δύο είναι τόσο παλιές, όσο και ο πόλεμος.⁷ Στην κλασσική αρχαιότητα η χρήση της παραπλάνησης (του στρατηγήματος) ήταν, όπως αναφέρει ο Michael Handel, όχι μόνο αποδεκτή, αλλά αναμενόμενη.⁸ Η ιστορία των πολέμων της αρχαίας Ελλάδας⁹, της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας¹⁰, του Βυζαντίου¹¹, της Κίνας, ακόμη και η Βίβλος¹², είναι γεμάτες από παραδείγματα παραπλάνησης.¹³ Στη Μεσαιωνική Ευρώπη λόγω της επίδρασης του Χριστιανισμού και της ιπποσύνης, η παραπλάνηση θεωρούνταν μία υποτιμητική και ξεπερασμένη πράξη, συνώνυμη με το κακό. Για τα επόμενα 800 χρόνια η παραπλάνηση χρησιμοποιήθηκε ελάχιστα. Οι ιπότες ήταν πολύ δυνατοί και – μέχρι την έλευση του τόξου μακράς εμβέλειας – χρησιμοποιούσαν βία για να κερδίσουν και όχι τεχνάσματα, επομένως η σημασία και η χρήση της παραπλάνησης σχεδόν εξαλείφθηκε.¹⁴ Η μετάβαση από την εποχή των ιπποτών στους περιορισμένους πολέμους του ancient regime, χαρακτηρίστηκε από έλλειψη ενδιαφέροντος για καταφυγή στην παραπλάνηση, εφόσον οι ηγέτες της εποχής μοιράζονταν κοινές αξίες και είχαν ως κοινό συμφέρον τη διατήρηση της ισορροπίας ισχύος και όχι την διενέργεια αποφασιστικής μάχης και την ολοκληρωτική ήττα του αντιπάλου.¹⁵ Στη συνέχεια, η Γαλλική Επανάσταση οδήγησε σε ένα διεθνές σύστημα ολοκληρωτικού πολέμου όπου δεν υπήρχαν κοινός αποδεκτοί κανόνες από τους αντιπάλους και δινόταν προτεραιότητα στη νίκη μέσω αποφασιστικής μάχης παρά στην παραπλάνηση, στην άμεση προσέγγιση, παρά στην έμμεση.¹⁶ Η παραπλάνηση, όπως και ο αιφνιδιασμός, έφτασε στο ναδίρ της στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο όπου παρατηρούμε ελάχιστα παραδείγματα παραπλάνησης (Allenby).¹⁷ Αντιθέτως στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η παραπλάνηση απετέλεσε ένα σημαντικό τμήμα του στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού των Συμμάχων και κυρίως των Βρετανών. Οι τελευταίοι, αρχικά μόνοι, αδύναμοι και αριθμητικά λιγότεροι προσέφυγαν στην παραπλάνηση για να συγκρατήσουν την επιθετικότητα της ναζιστικής Γερμανίας, μέχρι να εισέλθουν οι Αμερικανοί στον πόλεμο και να γείρει η πλάστιγγα λόγω της οικονομικής και βιομηχανικής τους δύναμης που μετατράπηκε σε στρατιωτική.¹⁸ Μάλιστα ο Winston Churchill είχε πλήρη επίγνωση της σημασίας της και στην Διάσκεψη της Τεχεράνης του 1943 είχε δηλώσει χαρακτηριστικά: «Στον πόλεμο, η αλήθεια είναι τόσο πολύτιμη που πρέπει πάντοτε να ακολουθείται από ένα θεματοφύλακα του ψεύδους (bodyguard of lies)». ¹⁹ Τελειώνοντας αυτή τη μικρή ιστορική αναδρομή, ο Ψυχρός Πόλεμος δεν ήταν μόνο μία πολιτική και ιδεολογική σύγκρουση, αλλά και μία σύγκρουση δύο συστημάτων παραπλάνησης.²⁰

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι, πρώτον, να ορίσει το φαινόμενο της παραπλάνησης και να αναλύσει τις μορφές του, δεύτερον, να εξετάσει πώς προσεγγίζουν το φαινόμενο οι σημαντικότεροι θεωρητικοί της στρατηγικής, και τρίτον, να αναλύσει τους τρόπους αντιμετώπισης της παραπλάνησης (αντιπαραπλάνηση/counterdeception). Το κύριο ερευνητικό ερώτημα που προσπαθούμε να απαντήσουμε είναι: ποια είναι η σημασία και το μέλλον της παραπλάνησης στην ειρήνη και στον πόλεμο τόσο στην ιστορία, όσο και στην εποχή μας που χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και τη διάχυση της πληροφόρησης σε πραγματικό χρόνο και χώρο;

Για να απαντήσουμε στο κεντρικό μας ερώτημα θα μελετήσουμε δύο συγκεκριμένες περιπτώσεις παραπλάνησης σε εμπόλεμη περίοδο (Επιχείρηση Barbarossa, Πόλεμος του Yom Kippur) και δύο σε περίοδο ειρήνης (παραπλάνηση από την πρώην ΕΣΣΔ²¹ και από την Κούβα εναντίον των ΗΠΑ στον Ψυχρό Πόλεμο).

2. Ορισμός και κατηγορίες της παραπλάνησης

Στη διεθνή βιβλιογραφία η παραπλάνηση εμφανίζεται άρρηκτα συνδεδεμένη με την άρνηση ως μία έννοια («άρνηση και παραπλάνηση») που περιγράφει τη διεξαγωγή πληροφοριακών επιχειρήσεων από ένα κράτος προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς του. Οι Bruce και Bennett θεωρούν ότι η «άρνηση και παραπλάνηση» έχει άμεση σχέση με τους εθνικούς διαμορφωτές των αποφάσεων και τους στρατιωτικούς και την ορίζουν ως «κάθε εγχείρημα (δραστηριότητα ή πρόγραμμα) εκ μέρους των αντιπάλων – κρατικών και μη κρατικών δρώντων – προκειμένου να επηρεάσουν ή να ξεγελάσουν τις κοινότητες λήψης αποφάσεων ή πληροφόρησης, μειώνοντας την αποτελεσματικότητα της συλλογής [πληροφοριών], χειραγωγώντας πληροφορίες, ή [...] προσπαθώντας να διαχειρισθούν τις αντιλήψεις των παραγωγών και καταναλωτών πληροφοριών». Πιστεύουν ότι η «άρνηση και η παραπλάνηση» αποτελούν μία μορφή ασύμμετρου πολέμου. Είναι αισιόδοξοι, όσον αφορά τις πιθανότητες επιτυχίας της παραπλάνησης, αφού θεωρούν πως ενώ η παραπλάνηση είναι λιγότερο συνήθης από την άρνηση, μοιάζει με μία ασημένια σφαίρα που την κρατάμε σε εφεδρεία προκειμένου να τη χρησιμοποιήσουμε μόνο στις σπάνιες, αλλά τέλειες περιστάσεις. Μάλιστα, σημειώνουν ότι η αποδοτικότητά της είναι εξαιρετικά υψηλή, εφόσον πετυχαίνει πάνω από τις 9 φορές στις 10 που χρησιμοποιείται.²²

Αν και τίθεται ένα θεωρητικό ερώτημα κατά πόσο η άρνηση αποτελεί το πρώτο συνθετικό στην παραπλάνηση, ή εάν πιο σωστά, αποτελεί προϋπόθεση επιτυχίας της και όχι εννοιολογικό μέρος της, θα εξετάσουμε και τις δύο έννοιες.

Οι Shulsky, Godson και Wirtz δίνουν έναν απλό και γενικό ορισμό για την άρνηση, ως την προσπάθεια να μπλοκάρουμε όλα τα κανάλια επικοινωνίας μέσω των οποίων ο αντίπαλος μπορεί να μάθει κάποια αλήθεια, με σκοπό να αποτρέψουμε την έγκαιρη αντίδρασή του.²³ Οι Goldman, Bruce και Bennett δίνουν πιο ολοκληρωμένους ορισμούς, ορίζοντας την άρνηση ως «την ικανότητα να αποτρέψεις ή να εξασθενίσεις τη συλλογή πληροφοριών από τον εχθρό»²⁴ και ως «τις δραστηριότητες και τα προγράμματα που είναι σχεδιασμένα για να εξαλείψουν, εξασθενίσουν, υποβιβάσουν ή να εξουδετερώσουν την αποτελεσματικότητα της συλλογής πληροφοριών, [στα πλαίσια] κάθε ή όλων των μορφών συλλογής, ανθρώπινων και τεχνολογικών».²⁵

Όσον αφορά τον ορισμό της παραπλάνησης, ο Michael Handel την ορίζει πολύ σύντομα, αλλά συνάμα και περιεκτικά ως «την εσκεμμένη προσπάθεια από τον παραπλανώντα να χειραγωγήσει τις αντιλήψεις των διαμορφωτών των αποφάσεων του στόχου, προκειμένου να κερδίσει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα».²⁶ Μαζί του συμφωνούν οι Daniel και Herbig ορίζοντας την παραπλάνηση ως «την εσκεμμένη λανθασμένη παρουσίαση της πραγματικότητας με σκοπό την αποκόμιση ενός συγκριτικού πλεονεκτήματος».²⁷ Και οι τρεις δίνουν έμφαση στην ιδιότητα της παραπλάνησης ως «εσκεμμένη» και στο σκοπό που είναι το κέρδος ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Ο Cruickshank αντιλαμβάνεται την παραπλάνηση ως «[...] την τέχνη να ξεγελάς τον εχθρό και να τον οδηγείς να πράξει ή να μην πράξει κάτι, έτσι ώστε να εξασθενεί η στρατηγική ή η τακτική του θέση».²⁸ Οι Shulsky και Schmitt συμπεριλαμβάνουν στον ορισμό

τους και την περιγραφή της κατάστασης: «παραπλάνηση είναι η προσπάθεια να ξεγελάσουμε την ανάλυση πληροφοριών ενός αντιπάλου, σχετικά με την πολιτική, στρατιωτική και οικονομική κατάσταση που αντιμετωπίζει, με αποτέλεσμα έχοντας εκείνος διαμορφώσει μία λανθασμένη εικόνα της κατάστασης, να οδηγηθεί να δράσει με τρόπο που προάγει τα συμφέροντά μας, παρά τα δικά του».²⁹ Οι Godson και Wirtz δίνουν έναν απλοϊκό ορισμό στην παραπλάνηση ως «την προσπάθεια ενός κράτους να αναγκάσει έναν αντίπαλο να πιστέψει κάτι που δεν είναι αλήθεια».³⁰ Ενώ ο Goldman ορίζει διττά την παραπλάνηση ως «εκείνα τα μέτρα που έχουν σχεδιαστεί για να ξεγελάσουν μία ξένη δύναμη, έναν οργανισμό ή ένα άτομο, μέσω χειραγώγησης, παραποίησης ή πλαστογράφησης των αποδείξεων προκειμένου να επιφέρουν μία αντίδραση επιζήμια για τα συμφέροντά της/του» και ως «την πρακτική χρησιμοποίησης ποικίλων στρατηγημάτων προκειμένου να συγκαλύψουμε τις πραγματικές προθέσεις και ικανότητες».³¹

Από την άλλη πλευρά, ο Mearsheimer θεωρεί ότι η παραπλάνηση είναι η περίπτωση στην οποία «...ένα άτομο εσκεμμένα λαμβάνει μέτρα που έχουν σχεδιαστεί για να αποτρέψουν άλλους να αποκτήσουν γνώση της πλήρους αλήθειας – όπως την αντιλαμβάνεται το άτομο αυτό – για ένα συγκεκριμένο ζήτημα». Γι' αυτόν, ο απώτερος στόχος είναι να μην παρέχουμε μία ευθεία ή ολοκληρωμένη περιγραφή των γεγονότων.³²

Ουσιαστικά, πρόκειται για τη δημιουργία μίας «καλυμμένης ιστορίας» (covert story), μίας «εναλλακτικής-εικονικής πραγματικότητας» την οποία προσφέρουμε ως δόλωμα στον αντίπαλο προκειμένου να τον οδηγήσουμε σε λανθασμένη ανάλυση και να δράσει προς το συμφέρον μας.

Στα πλαίσια των Σπουδών Πληροφόρησης (Intelligence Studies) που αποτελούν παρακλάδι των Διεθνών Σχέσεων και των Στρατηγικών Σπουδών, η παραπλάνηση θεωρείται μία μορφή αντικατασκοπείας (counterintelligence) διότι, πρώτον, επιδιώκει να παρεμποδίσει τις επιχειρήσεις των υπηρεσιών πληροφοριών του αντιπάλου (κυρίως τον τομέα της ανάλυσης) και δεύτερον, συχνά στις επιχειρήσεις παραπλάνησης χρησιμοποιούνται μέθοδοι αντικατασκοπείας, όπως είναι οι διπλοί πράκτορες.³³

Η παραπλάνηση έχει από καιρό αναγνωρισθεί ως ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία, έμφυτα στη φύση του πολέμου.³⁴ Παρόλα αυτά, για τους στρατηγιστές η παραπλάνηση δεν αποτελεί μία από τις βασικές αρχές του πολέμου. Αντιθέτως, ο αιφνιδιασμός θεωρείται ως ένα αποφασιστικός παράγοντας σε όλα τα επίπεδα του πολέμου και έχει αναγνωρισθεί ως μία αυτόνομη αρχή από όλες τις επιτομές που περιλαμβάνουν τα αξιώματα του πολέμου. Η εξήγηση είναι πολύ απλή. Η παραπλάνηση δεν περιλαμβάνεται στις αρχές του πολέμου, διότι η παραπλάνηση *per se* δεν έχει αξία, κερδίζει σημασία μόνο όταν χρησιμοποιείται ως μέσο επίτευξης του αιφνιδιασμού. Σύμφωνα με τον Handel η παραπλάνηση δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα εργαλείο στη διάθεση του στρατιωτικού διοικητή προκειμένου να επιτύχει στρατηγικό, επιχειρησιακό ή τακτικό αιφνιδιασμό, ο οποίος μπορεί να του προσφέρει το κλειδί για την νίκη.³⁵

Μερικές φορές η παραπλάνηση συγχέεται ή ταυτίζεται με την προπαγάνδα, κάτι που είναι λάθος. Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των δύο εννοιών είναι ότι ο σκοπός της παραπλάνησης είναι να πείσει το στόχο να πράξει κάτι που είναι προς όφελος του παραπλανόντος και όχι αναγκαστικά και του στόχου, ενώ η προπαγάνδα αποσκοπεί να επηρεάσει τις πεποιθήσεις του στόχου γενικότερα. Επίσης, η προπαγάνδα στοχεύει στον ευρύτερο πληθυσμό μιας χώρας, παρά στην ηγεσία της. Η προπαγάνδα θεωρείται, σωστότερα, ως ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται σε επιχειρήσεις παραπλάνησης.³⁶

Στην εξειδικευμένη διεθνή βιβλιογραφία εμφανίζονται τρεις βασικοί λόγοι για να καταφύγουμε στην παραπλάνηση: πρώτον, για να ξεγελάσουμε τον αντίπαλο και να τον αναγκάσουμε να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του στο λανθασμένο χώρο. Με αυτόν τον τρόπο ωθούμε τον αντίπαλο να παραβιάσει την αρχή της συγκέντρωσης δυνάμεων (κλασικό παράδειγμα τα σχέδια παραπλάνησης των συμμάχων στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο). Δεύτερον, για να ωθήσουμε τον αντίπαλο να παραβιάσει την αρχή της οικονομίας δυνάμεων και να σπαταλήσει πολύτιμους πόρους. Τρίτον, απλά για να αιφνιδιάσουμε έναν αντίπαλο, δημιουργώντας μία κατάσταση που θα τον πιάσουμε αμέριμνο και απροετοίμαστο, όταν λάβει χώρα η δράση.³⁷

Άρνηση και παραπλάνηση ασκούν, αλλά μπορεί να πέσουν και θύμα της, τέσσερις κατηγορίες δρώντων: πρώτον, οι δημοκρατίες, δεύτερον, τα απολυταρχικά καθεστώτα, τρίτον, τα καθεστώτα που βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης (από αυταρχικά σε δημοκρατικά ή το αντίστροφο) και τέταρτον, μη-κρατικοί δρώντες, όπως είναι οι εγκληματικές και οι τρομοκρατικές οργανώσεις, οι διεθνικές/πολυεθνικές επιχειρήσεις και οι αποσχιστικές και θρησκευτικές ομάδες). Οι δημοκρατίες χρησιμοποιούν την άρνηση και την παραπλάνηση περισσότερο σε καιρό πολέμου, αλλά διαθέτουν την ικανότητα να παραπλανούν και σε καιρό ειρήνης. Αντιθέτως, τα απολυταρχικά καθεστώτα θεωρούν ότι η άρνηση και η παραπλάνηση αποτελούν ένα καθημερινό εργαλείο εσωτερικής διακυβέρνησης, με αποτέλεσμα να τις χρησιμοποιούν εκτεταμένα και στην εξωτερική και αμυντική τους πολιτική.³⁸

Στη βιβλιογραφία συχνά εμφανίζεται ένα σημαντικό ερώτημα: ποιος έχει το κίνητρο να ασκήσει παραπλάνηση στον πόλεμο; Ο ισχυρός ή ο αδύναμος; Ορισμένοι μελετητές θεωρούν ότι ο δεύτερος έχει το μεγαλύτερο κίνητρο, εφόσον λόγω της αδυναμίας του δεν έχει καμία άλλη επιλογή, εφόσον το να ακολουθήσει μία Κλαουζεβιτσιανή στρατηγική και να συγκρουστεί κατά μέτωπο με τις δυνάμεις του αντιπάλου του είναι καθαρή αυτοκτονία. Η παραπλάνηση θα του επιτρέψει να αντισταθμίσει την αριθμητική του ανισορροπία ή οποιαδήποτε άλλη αδυναμία του.. Κάποιοι άλλοι μελετητές υποστηρίζουν ότι και ο ισχυρός έχει κίνητρο να καταφύγει στην παραπλάνηση διότι με αυτόν τον τρόπο θα εξοικονομήσει πόρους και θα ελαχιστοποιήσει τις απώλειες. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η παραπλάνηση αποτελεί σημαντικό πολλαπλασιαστή ισχύος.³⁹

Οι κατηγορίες της παραπλάνησης ποικίλουν ανάλογα με την οπτική των μελετητών του φαινομένου.

Ο Handel, βασιζόμενος στο περιεχόμενο της παραπλάνησης, διακρίνει δύο μορφές παραπλάνησης, ως προς τις προθέσεις και ως προς τις ικανότητες. Στην παραπλάνηση ως προς τις προθέσεις διακρίνονται δύο υποκατηγορίες: στην πρώτη ο παραπλανών προσποιείται ότι είναι έτοιμος να επιτεθεί, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι. Σκοπός του είναι να εκβιάσει τον αντίπαλο και να αποκομίσει συγκεκριμένες παραχωρήσεις από αυτόν. Ο κίνδυνος που ελλοχεύει είναι η διεξαγωγή ενός ανεπιθύμητου πολέμου, η αύξηση της στρατιωτικής δύναμης του αντιπάλου και η μεταστροφή των προθέσεων του αντιπάλου, ο οποίος θα γίνει πιο επιθετικός. Κλασικά παραδείγματα είναι η Κρίση του Μονάχου, η Κρίση του Βερολίνου και η Κρίση στα Στενά της Φορμόζα. Στη δεύτερη υποκατηγορία, ο παραπλανών αποκρύπτει τα σχέδιά του για επίθεση και δείχνει την επιθυμία του να διατηρηθεί το status quo, ενώ στην πραγματικότητα προετοιμάζεται για πόλεμο. Σκοπός του είναι να «υπνωτίσει» το κράτος στόχο σε μία κατάσταση ασφάλειας και να επιτύχει στρατηγικό αιφνιδιασμό. Ο κίνδυνος που απορρέει από αυτή την υποκατηγορία παραπλάνησης είναι η διεξαγωγή πολέμου. Την υποκατηγορία αυτή τη συναντάμε στις περισσότερες περιπτώσεις στρατηγικού αιφνιδιασμού (π.χ. Barbarossa (1941),

Pearl Harbor (1941), Yom Kippur (1973)). Στην δεύτερη μορφή της παραπλάνησης ως προς τις ικανότητες συναντάμε πάλι δύο υποκατηγορίες: στην πρώτη ο παραπλανών αποκρύπτει τις πραγματικές του δυνατότητες, με αποτέλεσμα ο αντίπαλος να υπολογίζει λανθασμένα την πραγματική του δύναμη. Σκοπός του είναι να αιφνιδιάσει τον αντίπαλο όταν ξεκινήσει ο πόλεμος ή να τον παρασύρει ώστε το κράτος-στόχος να του επιτεθεί και να τον κερδίσει. Ο κίνδυνος που απορρέει από αυτού του είδους την παραπλάνηση είναι η αστάθεια, η πρόκληση επιθετικότητας και η αποτυχία της αποτροπής. Κλασικά παραδείγματα αποτελούν η πολιτική της Γερμανίας κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, η πολιτική της πρώην ΕΣΣΔ πριν το 1941 και η πολιτική του Ισραήλ πριν τον πόλεμο του 1967. Σύμφωνα με τη δεύτερη υποκατηγορία ο παραπλανών υπερβάλλει στην εκτίμηση των ικανοτήτων του. Σκοπός του να εμφανισθεί ισχυρότερος από ό,τι είναι στην πραγματικότητα, να αποτρέψει τον αντίπαλο και να κερδίσει κύρος και επιρροή. Ο κίνδυνος που υπάρχει στην περίπτωση αυτή, είναι να οδηγηθούν τα δύο μέρη σε μία κούρσα εξοπλισμών. Επίσης, ο αντίπαλος μπορεί να αυξήσει τις εξοπλιστικές του προσπάθειες, ενώ υπάρχει πιθανότητα να αποκαλυφθεί η μπλόφα. Κλασικές περιπτώσεις αποτελούν η πολιτική του Χίτλερ και του Μουσολίνι τη δεκαετία του 1930 και η αποτυχημένη προσπάθεια της ΕΣΣΔ να δημιουργήσει στις ΗΠΑ την εικόνα για ένα «χάσμα βομβαρδιστικών» και ένα «χάσμα πυραύλων» κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.⁴⁰

Μία άλλη μορφή κατηγοριοποίησης στηρίζεται στα διαφορετικά επίπεδα της στρατηγικής: τη στρατηγική, την επιχειρησιακή τέχνη, την τακτική και τα οπλικά συστήματα. «Στρατηγική» χαρακτηρίζεται η παραπλάνηση που επηρεάζει άμεσα την τύχη και τα ζωτικά συμφέροντα ενός κράτους. Έχει να κάνει με την «μεγάλη εικόνα» και αφορά τις βασικές πολιτικές μίας κυβέρνησης και όχι τις λεπτομέρειες της εφαρμογής της πολιτικής. Γι' αυτό και η στρατηγική παραπλάνηση έχει ως στόχους τα υψηλότερα κλιμάκια μίας κυβέρνησης ή της στρατιωτικής διοίκησης. Η παραπλάνηση στο επιχειρησιακό επίπεδο περιορίζεται σε μία συγκεκριμένη εκστρατεία και στο τακτικό σε μία μεμονωμένη μάχη. Η παραπλάνηση που σχετίζεται με τα οπλικά συστήματα εστιάζει στη στρατιωτική τεχνολογία.⁴¹

Ορισμένοι θεωρητικοί διακρίνουν την παραπλάνηση σε ενεργητική και παθητική ή σε απόκρυψη και προσομοίωση. Ουσιαστικά, οι διακρίσεις αυτές αναφέρονται στη διαφορά μεταξύ άρνησης και παραπλάνησης. Οι μελετητές αυτοί με τον όρο «παθητική παραπλάνηση» και «απόκρυψη» εννοούν την «άρνηση», ενώ με τον όρο «ενεργητική παραπλάνηση» και «προσομοίωση» εννοούν την παραπλάνηση, όπως τις ορίζουμε στο παρόν άρθρο.

Οι Daniel και Herbig χωρίζουν την παραπλάνηση σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη, που είναι λιγότερο εκλεπτυσμένη, ονομάζεται «αύξηση ασάφειας» ή «τύπου Α». Αυτού του είδους οι επιχειρήσεις παραπλάνησης έχουν σκοπό να μπερδέψουν τον στόχο έτσι ώστε να μην γνωρίζει τί να πιστέψει. Αποσκοπούν στην αύξηση της αβεβαιότητας του κράτους-στόχου, στην προσπάθειά του να καθορίσει με επιτυχία τις προθέσεις του αντιπάλου του σε περίοδο πολέμου. Επιδιώκουν, σε τελική ανάλυση, να εξασφαλίσουν ένα υψηλό επίπεδο αβεβαιότητας έτσι ώστε να προστατέψουν το μυστικό της πραγματικής επιχείρησης.

Αντιθέτως, οι επιχειρήσεις παραπλάνησης που παρασύρουν το στόχο (τύπου-Μ), είναι πιο πολύπλοκες και έχουν σκοπό τη μείωση της ασάφειας μέσω της δημιουργίας μίας λανθασμένης εναλλακτικής πραγματικότητας, μίας λανθασμένης καλυμμένης ιστορίας (covert story) ως περισσότερο ελκυστικής επιλογής.⁴²

3. Θεωρία στρατηγικής και παραπλάνηση

Οι θεωρητικοί της στρατηγικής αντιμετωπίζουν το ζήτημα της παραπλάνησης χωρίς συναίνεση, διαμορφώνοντας ένα φάσμα απόψεων που ξεκινά από τον Σουν Τζου και τον Machiavelli οι οποίοι εκθειάζουν την παραπλάνηση και φθάνει στον Clausewitz και τον Jomini οι οποίοι απορρίπτουν την παραπλάνηση ως επιλογή για ένα σοφό διοικητή.⁴³ Στο ενδιάμεσο βρίσκεται ο Θουκυδίδης «... Την μεγαλύτερη δόξα την φέρνουν τα στρατηγήματα εκείνα τα οποία εξαπατούν αποτελεσματικά τον εχθρό και ωφελούν πολύ τους φίλους».⁴⁴

Ο Clausewitz ο οποίος γενικότερα θεωρεί τις πληροφορίες αναξιόπιστες και παράγοντες τριβής, υποτιμά τη σημασία της παραπλάνησης και δεν τη θεωρεί ως ένα σημαντικό στοιχείο του πολέμου. Υποστηρίζει ότι η παραπλάνηση είναι αμφίβολης αξίας και αποτελεί σπατάλη χρόνου και όπλο έσχατης λύσης: «Όσο πιο αδύναμες είναι οι δυνάμεις που βρίσκονται στη διάθεση του ανώτερου στρατιωτικού διοικητή, τόσο πιο ελκυστική γίνεται η χρησιμοποίηση της πονηριάς. Σε μία κατάσταση αδυναμίας και ασημαντότητας, όπου η σύνεση και η ορθοφροσύνη και η ικανότητα δεν επαρκούν πλέον, η πανουργία φαίνεται ως η μόνη ελπίδα. Όσο πιο απελπισμένη είναι η κατάστασή του, και όλα συνηγορούν σε μία μεμονωμένη ανέλπιδα προσπάθεια, τόσο πιο πρόθυμα η πανουργία συμμαχεί με την τόλμη. Απελευθερωμένες από όλες τις μελλοντικές έγνοιες και από σκέψεις μεταγενέστερης ανταπόδοσης, η τόλμη και η πανουργία θα είναι ελεύθερες να επιτείνουν η μία την άλλη, στο σημείο που θα συγκεντρώνεται ένα αμυδρό φως ελπίδας σε μία μεμονωμένη αχτίδα φωτός, η οποία ίσως μπορεί να ανάψει μία φλόγα».⁴⁵ Υποστηρίζει ότι η προετοιμασία, με επαρκή επιμέλεια, μίας παραπλάνησης απαιτεί μία σημαντική σπατάλη χρόνου και προσπάθειας και το κόστος αυξάνεται γεωμετρικά με την κλίμακα της παραπλάνησης. Φυσιολογικά, απαιτούνται παραπάνω από όσα μπορούν να διατεθούν και η στρατηγική παραπλάνηση σπάνια έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Θεωρεί επικίνδυνο να χρησιμοποιούμε σημαντικές δυνάμεις για μεγάλο χρονικό διάστημα απλά για να δημιουργήσουμε μία ψευδαίσθηση, μία αυταπάτη. Πάντα υπάρχει ο κίνδυνος να μην κερδίσουμε τίποτε και όταν χρειαστούμε τις συγκεκριμένες δυνάμεις, αυτές να μην είναι διαθέσιμες.⁴⁶ Ακόμη, ο Clausewitz θεωρεί πως τα σχέδια και οι διαταγές που εκπονούνται μόνο για λόγους εμφάνισης, πλαστές αναφορές σχεδιασμένες για να μπερδέψουν τον αντίπαλο, έχουν εξ' ορισμού τόσο μικρή σημασία που χρησιμοποιούνται μονάχα εάν μας παρουσιαστεί μία έτοιμη ευκαιρία. Γι' αυτό και δεν τα θεωρεί ως ένα σημαντικό εφόδιο για το στρατιωτικό διοικητή.⁴⁷ Για τον Clausewitz οι αντιπερισπασμοί από τη φύση τους δεν οδηγούν σε αποφασιστικά αποτελέσματα στον πόλεμο.

Ο Jomini συμφωνεί απόλυτα με τον Clausewitz στο σημείο αυτό, θεωρώντας την παραπλάνηση ασήμαντη και αδύνατο να επιτευχθεί στα υψηλότερα επίπεδα του πολέμου: «Όσο μεγάλος και εάν είναι ο πειρασμός να αναλάβουμε τη διεξαγωγή τέτοιων επιχειρήσεων [π.χ. παραπλάνηση] [...] πρέπει να έχουμε συνεχώς στο μυαλό μας, ότι είναι πάντα δευτερεύουσας σημασίας και ότι το ουσιώδες πράγμα είναι να έχουμε επιτυχία στα αποφασιστικά σημεία».⁴⁸

Από την άλλη πλευρά του λόφου βρίσκεται ο κινέζος στρατηγός Sun Tzu, ο οποίος θεωρεί ότι η παραπλάνηση αποτελεί τη βάση για όλες τις επιτυχημένες επιχειρήσεις και προτρέπει το διοικητή να κάνει εκτεταμένη χρήση της παραπλάνησης: «Ο πόλεμος βασίζεται στην εξαπάτηση. Έτσι, όταν μπορούμε να επιτεθούμε, πρέπει να δείχνουμε ανήμποροι· όταν χρησιμοποιούμε τις δυνάμεις μας, πρέπει να δείχνουμε αδρανείς· όταν είμαστε κοντά, πρέπει να κάνουμε τον εχθρό να πιστεύει ότι είμαστε μακριά· όταν είμαστε μακριά, πρέπει να τον κάνουμε να πιστεύει ότι είμαστε κοντά. Ρίχνε δολώματα για να παραπλανήσεις τον εχθρό. Προσποιήσου αταξία και τσάκισέ τον. Αν είναι ασφαλής απ' όλες τις απόψεις, ετοιμάσου να τον αντιμετωπίσεις. Αν έχει ανώτερες δυνάμεις απόφυγέ τον. Αν ο αντίπαλός σου είναι ευερέθιστος,

προσπάθησε να τον ερεθίσεις. Να υποκρίνεσαι ότι είσαι αδύναμος, ώστε να γίνει αλαζόνας. Αν ξεκουράζεται, μην τον αφήνεις σε ησυχία. Αν οι δυνάμεις του είναι ενωμένες, διάσπασέ τες. Κάνε επίθεση όταν είναι απροετοίμαστος. Να εμφανίζεσαι εκεί που δε σε περιμένει».⁴⁹ Και συνεχίζει: «Αυτός που είναι επιδέξιος να κρατά τον εχθρό σε κίνηση, ενεργεί, παραπλανητικά για να τον κάνει να ενεργήσει, όπως αυτός επιθυμεί. Θυσιάζει κάτι που μπορεί να ξεγελάσει τον εχθρό. Ρίχνοντας δολώματα τον κάνει να κινείται. Τότε, μ' ένα σώμα επίλεκτων ανδρών, κάθεται και τον περιμένει».⁵⁰

Πού οφείλεται, όμως, η διάσταση απόψεων σχετικά με την παραπλάνηση κυρίως μεταξύ Clausewitz και Sun Tzu; Ο Sun Tzu υποστηρίζει τη χρήση της παραπλάνησης σε όλα τα επίπεδα της στρατηγικής (υψηλή στρατηγική, στρατιωτική στρατηγική, επιχειρησιακή τέχνη, τακτική) και θεωρεί ότι μπορεί να είναι πολύ αποτελεσματική ακόμη και στα ανώτερα επίπεδα στρατηγικής. Από την άλλη πλευρά, ο Clausewitz εξετάζει τη σημασία της παραπλάνησης σε ένα πιο στενό πλαίσιο και μόνο στα χαμηλότερα επίπεδα στρατηγικής (επιχειρησιακό και τακτικό) όπου η παραπλάνηση δεν είναι μόνο λιγότερο βέβαιη, αλλά και λιγότερο αποτελεσματική. Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία που αποδίδει ο Clausewitz στη συγκέντρωση ανώτερης ισχύος στο αποφασιστικό σημείο, καθώς και τις δυσκολίες σε ζητήματα επικοινωνίας και ελέγχου της εποχής του⁵¹, δεν πρέπει να μας εκπλήσσει η στάση του σχετικά με την παραπλάνηση. Για τον Clausewitz είναι προτιμότερο να εξασφαλίσουμε τη νίκη συγκεντρώνοντας τις δυνάμεις μας στο αποφασιστικό σημείο παρά διασπώντας τες προκειμένου να επιτύχουμε μία παραπλάνηση, την οποία λόγω της τεχνολογίας της εποχής μπορεί να μην την έχει αντιληφθεί και ο εχθρός και έτσι να μην τσιμπήσει το δόλωμα. Έτσι, όμως, αγνοεί τη σημασία της παραπλάνησης σε στρατηγικό επίπεδο, ως ένα μέσο να αυξήσουμε την οικονομία δυνάμεών μας και να μειώσουμε εκείνη του αντιπάλου.⁵²

4. Περιπτώσιολογικές μελέτες

Παραπλάνηση στον πόλεμο

α) Επιχείρηση Barbarossa (1941)

Τον Ιούλιο του 1940 ο Χίτλερ έδωσε εντολή στο Γερμανικό Στρατό να καταστρώσει τα σχέδια μίας επίθεσης εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης, καθώς θεωρούσε μία τέτοια επίθεση αναπόφευκτη, εάν η Γερμανία ήθελε να επιτύχει, πρώτον, την απόκτηση ζωτικού χώρου και δεύτερον, την καταστροφή του κέντρου του παγκόσμιου κομμουνισμού. Αισθανόταν, επίσης, την απειλή της μελλοντικής ενδυνάμωσης της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία στο εγγύς μέλλον θα έβρισκε την ευκαιρία να επιτεθεί στη Γερμανία. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του, η ισορροπία ισχύος θα μεταβάλλονταν εναντίον της Γερμανίας και έτσι αποφάσισε να επιτεθεί στη Σοβιετική Ένωση, παρά το σύμφωνο μη επίθεσης Ribbentrop-Molotov του Αυγούστου του 1939.⁵³

Η επιλογή του Χίτλερ να καταφύγει στην παραπλάνηση προκειμένου να αιφνιδιάσει τον Στάλιν δεν πρέπει να μας εκπλήσσει. Πολύ απλά, ακολούθησε και αυτός τη Γερμανική παράδοση. Οι Γερμανοί ήταν οι πρώτοι που, από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο κιόλας, είχαν θεσμοποιήσει την παραπλάνηση, όταν το Μεγάλο Γενικό Επιτελείο εγκαθίδρυσε την Υπηρεσία Παραπληροφόρησης. Τη δεκαετία του 1920 η παραπλάνηση παρέμεινε στα πλαίσια του γερμανικού στρατιωτικού δόγματος και της εκπαίδευσης από το Στρατηγό von Seeckt, ενώ στα μέσα της δεκαετίας του 1930 είχε επαναφέρει την οργανωτική δομή για τη διεξαγωγή παραπλάνησης, τη λεγόμενη Ομάδα Δ (Group III-D). Η Ομάδα Δ ανέπτυξε επιχειρήσεις

παραπλάνησης, σε συνεργασία με τα Γενικά Επιτελεία του Στρατού, της Αεροπορίας και του Ναυτικού και παρείχε στο τμήμα αντικατασκοπείας της Abwehr (III-F) – καθώς και σε άλλες υπηρεσίες – αντι-πληροφορίες προκειμένου αυτό να τις διανείμει. Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της επιχείρησης Barbarossa, η παραπλάνηση αποτελούσε πλέον μία δοκιμασμένη, θεσμοποιημένη και συνηθισμένη δραστηριότητα στα πλαίσια του στρατηγικού σχεδιασμού του Χίτλερ.⁵⁴

Ο Murphy θεωρεί ότι η εισβολή της Γερμανίας στη Σοβιετική Ένωση το 1941 δεν μπορεί να εξηγηθεί εάν δεν γίνει μία ενδελεχής εξέταση όλων των διαστάσεων του «επιδέξιου γερμανικού προγράμματος παραπλάνησης». Ο ίδιος συμφωνεί με τον Whaley ότι η αποτυχία των διαμορφωτών των αποφάσεων (κυρίως του Στάλιν) και των Σοβιετικών υπηρεσιών πληροφοριών να αποκαλύψουν τις αληθινές προθέσεις του Χίτλερ δεν οφείλονταν στο «θόρυβο», αλλά στην επιχείρηση παραπλάνησης, στο σχεδιασμό της οποίας συμμετείχε ακόμη και ο ίδιος ο Χίτλερ. Μάλιστα, πολλές φορές ο Χίτλερ σχεδίαζε τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές και καθόριζε τα κυριότερα θέματα κάθε επιχείρησης στρατηγικής παραπλάνησης και άφηνε στη συνέχεια στο προσωπικό του στρατιωτικό επιτελείο να συντονίσει τη γραφειοκρατία του γερμανικού στρατού, των μηχανισμών προπαγάνδας και του υπουργείου εξωτερικών με τα σχέδια και τις διαταγές του.⁵⁵

Τον Νοέμβριο του 1940, ο Χίτλερ έλαβε την τελική απόφαση για την εφαρμογή του σχεδίου επίθεσης εναντίον της ΕΣΣΔ και στις 18 Δεκεμβρίου 1940 υπέγραψε τη Διαταγή 21, μία από τις ελάχιστες διαταγές στρατηγικού χαρακτήρα που εκδόθηκαν από την γερμανική Ανώτατη Διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων (OKW). Η OKW ήταν υπεύθυνη για τις ευρύτερες οδηγίες για την επίτευξη στρατηγικής παραπλάνησης, με επικεφαλής τον Jodl.⁵⁶

Μάλιστα, ο Χίτλερ επισύναψε την ένδειξη «Επιχείρηση Barbarossa» και έδωσε εντολή οι προετοιμασίες για αυτή να έχουν ολοκληρωθεί έως τις 15 Μαΐου 1941. Το έγγραφο αυτό περιείχε σημαντικές αναφορές στην άρνηση και την παραπλάνηση. Ο Χίτλερ σημείωνε χαρακτηριστικά ότι «Είναι αποφασιστικής σημασίας να μη γίνουν γνωστές οι προθέσεις μας» και «πρόωρη γνώση των προετοιμασιών μας ... μπορεί να συνεπάγεται τα σοβαρότερα πολιτικά και στρατιωτικά μειονεκτήματα» και έδωσε εντολή να μεταδοθεί η πληροφορία ότι τα γερμανικά στρατεύματα συγκεντρώνονται στα Ανατολικά γιατί οι περιοχές αυτές λόγω όγκου ήταν πιο αποτελεσματικές για εκπαίδευση.⁵⁷ Ο Stolfi, συμπεραίνει ότι όλες οι επιχειρήσεις που σχεδίασαν ή εκτέλεσαν οι Γερμανοί από τις 18 Δεκεμβρίου του 1940 έως τις 22 Ιουνίου του 1941 ήταν επιβλητικές στην Barbarossa.⁵⁸

Ο Χίτλερ και το επιτελείο του κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι προετοιμασίες για την επιχείρηση Barbarossa δεν ήταν δυνατόν να περάσουν απαρατήρητες, καθώς οι υπηρεσίες πληροφοριών και οι διαμορφωτές των αποφάσεων των Συμμάχων θα αντιλαμβάνονταν την επικείμενη εισβολή στη Σοβιετική Ένωση. Οι Γερμανοί δεν έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στην παθητική παραπλάνηση, αλλά έθεσαν σε λειτουργία «τη μεγαλύτερη επιχείρηση παραπλάνησης στην ιστορία του πολέμου» με σκοπό να ξεγελάσουν τους αντιπάλους τους τόσο για τη γενικότερη απόφασή τους να εισβάλλουν στη Σοβιετική Ένωση, όσο και για τις ειδικότερες λεπτομέρειες της επιχείρησης (χρόνος, τόπος και ισχύς της επίθεσης). Η επιχείρηση παραπλάνησης πραγματοποιήθηκε από τις 31 Ιουλίου 1940 έως τις 22 Ιουνίου 1941, την ημέρα της επίθεσης.⁵⁹

Υπεύθυνη για την αποτελεσματική εκτέλεση του προγράμματος παραπλάνησης ήταν η Abwehr, αν και τελικά συμμετείχαν όλες οι υπηρεσίες της Γερμανικής κυβέρνησης, τηρώντας

ευλαβικά τον κανόνα της στεγανοποίησης. Ο Murphy διαπιστώνει ότι το πρόγραμμα εφαρμόστηκε με «ακρίβεια και γραφειοκρατική επιμέλεια».⁶⁰

Σύμφωνα με τον Whaley, το Γερμανικό πλάνο της παραπλάνησης περιλάμβανε τέσσερα θέματα, τα οποία επικαλύπτονταν χρονικά, αλληλοϋποστηρίζονταν και το πιο σημαντικό είχαν υπολογιστεί με απόλυτη ακρίβεια, έτσι ώστε να συνάδουν με τις προδιαθέσεις του αντιπάλου σε κάθε στάδιο της επιχείρησης: α) την εισβολή στη Βρετανία, β) την άμυνα έναντι της Σοβιετικής Ένωσης, γ) τη συγκέντρωση δυνάμεων εναντίον των Βαλκανίων, και δ) το επικείμενο τελεσίγραφο από το Χίτλερ προς το Στάλιν.⁶¹

Ο Stolfi παρουσιάζει μία πιο ενδελεχή ταξινόμηση, που περιλαμβάνει αυτή του Whaley και είναι περισσότερο συστηματική. Σύμφωνα με τον Stolfi η παραπλάνηση διακρίνεται σε τέσσερις κατηγορίες⁶²:

α) Την παραπλάνηση στα πλαίσια του γενικότερου πολιτικού πλαισίου της εποχής. Πρώτον, η επιχείρηση «Θαλάσσιος Λέοντας» απετέλεσε μία άκρως αποτελεσματική διπλή μπλόφα. Από τη μία πλευρά, είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα ηθελημένης εκμετάλλευσης του πολέμου εναντίον της Βρετανίας, με σκοπό την επίτευξη παραπλάνησης των Σοβιετικών η οποία οδήγησε στην επίτευξη αποτελεσματικού στρατηγικού και τακτικού αιφνιδιασμού. Οι Γερμανοί δικαιολόγησαν τη συγκέντρωση τόσο ισχυρών ενόπλων δυνάμεων στα σύνορα με τη Σοβιετική Ένωση (Επιχείρηση AUFBAUOST) ως μέρος των προετοιμασιών για την ευρέως προαναγγελθείσα επιχείρηση «Θαλάσσιος Λέοντας» (Operations SEA LION) την οποία διέταξε ο Χίτλερ τον Ιούλιο του 1940. Τα γερμανικά στρατεύματα θα μπορούσαν να εκπαιδεύονται και να ξεκουράζονται μακριά από το βεληνεκές της Βρετανικής Πολεμικής Αεροπορίας εν' όψει της εισβολής στη Βρετανία.⁶³ Στην πραγματικότητα, ο Χίτλερ είχε εγκαταλείψει την ιδέα εισβολής στη Βρετανία, λόγω των καιρικών συνθηκών, αλλά και λόγω του γεγονότος ότι διέθετε αρκετά μέσα έμμεσης πίεσης προς τη Βρετανία.⁶⁴ Στις 17 Σεπτεμβρίου του 1940, ο Χίτλερ διέταξε την επ' αόριστον και διακριτική αναβολή της επιχείρησης «Θαλάσσιος Λέοντας», ενώ στις 12 Οκτωβρίου 1940, αποφάσισε τη συνέχεια των προετοιμασιών μόνο και μόνο για να συνεχίσει την άσκηση πολιτικής και στρατιωτικής πίεσης στη Βρετανία. Τόνισε, επίσης, ότι είναι ζωτικής σημασίας να μην αντιληφθούν τίποτε οι Βρετανοί γιατί αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την ανύψωση του ηθικού τους και την απώλεια κύρους από την πλευρά της Γερμανίας. Τον Νοέμβριο του 1940, με την απόφαση του Χίτλερ να επιτεθεί στη Σοβιετική Ένωση, η επιχείρηση «Θαλάσσιος Λέοντας» απετέλεσε μία επιχείρηση παραπλάνησης.⁶⁵

Στη συγκεκριμένη στρατηγική παραπλάνηση συμμετείχε ακόμη και ο Josef Goebbels, υπουργός Προπαγάνδας της Γερμανικής κυβέρνησης, ο οποίος ήταν πλήρως ενήμερος για την επιχείρηση Barbarossa και συνέβαλε στην αξιοπιστία της. Ο Goebbels έγραψε ένα άρθρο στην εφημερίδα του Εθνικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, το οποίο εκδόθηκε τον Ιούνιο του 1941, με τίτλο «Η Κρήτη ως Πρότυπο», το οποίο απεκάλυπτε την επικείμενη εισβολή στην Βρετανία. Η OKW συνέβαλε στην αύξηση της αξιοπιστίας της παραπλάνησης, διατάζοντας αμέσως την κατάσχεση του συγκεκριμένου τεύχους, κάτι που συνέβη, αλλά μετά την προμήθειά του από τους τακτικούς συνδρομητές, αλλά και ξένους δημοσιογράφους. Δεν ήταν καθόλου δύσκολο να φθάσει και στα χέρια ξένων υπηρεσιών πληροφοριών. Στη συνέχεια, ο Goebbels διέρρευσε πληροφορίες ότι είχε πέσει σε δυσμένεια, λόγω του άρθρου, επιβεβαιώνοντας ότι επρόκειτο για μία αληθινή διαρροή.⁶⁶ Από την άλλη πλευρά, η επιχείρηση Barbarossa είχε σκοπό να εξαπατήσει και τους Βρετανούς πείθοντάς τους ότι η επιχείρηση «Θαλάσσιος Λέοντας» εγκαταλείφθηκε.⁶⁷

Ακόμη, για να ενισχύσει την παραπλάνηση, η Γερμανική Ανώτατη Αεροπορική Διοίκηση ενέτεινε τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς εναντίον της Βρετανίας, κατά τη διάρκεια του χειμώνα 1940-41, για να δημιουργήσει την εντύπωση στους Σοβιετικούς ότι επέκειτο επίθεση στη Βρετανία. Μία δύναμη 400 γερμανικών βομβαρδιστικών επιτίθετο σφοδρά εναντίον της Βρετανίας κατά τη διάρκεια της νύχτας, έτσι ώστε να φαίνεται ότι θα επακολουθούσε μία σημαντική επιχείρηση.⁶⁸

Δεύτερον, σημαντικό ρόλο στο γενικό πολιτικό πλαίσιο της εποχής διαδραμάτισε και το Σύμφωνο Συμφώνου Ribbentrop-Molotov. Οι συναντήσεις υψηλού επιπέδου μεταξύ Γερμανών και Σοβιετικών, οι εμπορικές συμφωνίες και η αξιόπιστη Γερμανική παρουσία στα Βαλκάνια απετέλεσαν ένα μείγμα που παρείχε σταθερότητα στην κατευθυνόμενη κρατική προπαγάνδα και από τις δύο χώρες, η οποία παρουσίαζε αξιόπιστα την αρμονία που επικρατούσε στις μεταξύ τους σχέσεις.⁶⁹

β) Την παραπλάνηση στα πλαίσια του γενικότερου στρατιωτικού πλαισίου. Πρόκειται για διάφορες επιχειρήσεις που είτε είχαν άμεσο σκοπό να παραπλανήσουν τους Σοβιετικούς (Harpoon⁷⁰, Shark⁷¹), είτε έμειναν στα σχέδια και δεν εφαρμόστηκαν ποτέ (Felix⁷², Attila⁷³), είτε πραγματοποιήθηκαν για άλλους λόγους και εσκεμμένα ή αθέλητα συνέβαλαν στην παραπλάνηση του Στάλιν και των υπηρεσιών πληροφοριών του (επιχειρήσεις στα Βαλκάνια⁷⁴ συμπεριλαμβανομένης της Mercury⁷⁵, της Alpine Violet⁷⁶, Sunflower⁷⁷).78

γ) Την παραπλάνηση στα πλαίσια του γενικότερου οικονομικού πλαισίου. Σε αυτήν την κατηγορία, οι Γερμανοί τήρησαν με αυστηρότητα τη συμφωνία που είχαν συνάψει με τους Σοβιετικούς στα πλαίσια του Συμφώνου Ribbentrop-Molotov, εφόσον ακόμη και στις 01:45 του πρωινού της 22^{ης} Ιουνίου 1941, ένα Σοβιετικό τραίνο κατευθυνόταν προς τα Ρωσο-γερμανικά σύνορα στο Brest Litovsk φορτωμένο με 1.500 τόνους σιτηρών. Το φορτίο αυτό αποτελούσε τμήμα των 200.000 τόνων σιτηρών και των 100.000 τόνων πετρελαϊκών προϊόντων που ο Στάλιν έστελνε κάθε μήνα στους Γερμανούς συμμάχους του, αποδεικνύοντας ότι τηρούσε ευλαβικά το λόγο του προς το Χίτλερ και το γράμμα και πνεύμα του Συμφώνου Ribbentrop-Molotov.⁷⁹

δ) Την παραπλάνηση στα πλαίσια του άμεσου στρατιωτικού πλαισίου. Η κατηγορία αυτή χωρίζεται σε τρεις υποκατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τα μέτρα απόκρυψης της συγκέντρωσης των Γερμανικών στρατευμάτων για την επιχείρηση Barbarossa. Ακόμη και την άνοιξη του 1941, ελάχιστοι άνθρωποι γνώριζαν τί πραγματικά σχεδίαζε ο Χίτλερ, λόγω της αυστηρής ασφάλειας των Γερμανών και της στεγανοποίησης. Επιπλέον οι Γερμανοί έλαβαν μέτρα προκειμένου να αποκρύψουν τη διοίκηση και τους μαχητικούς σχηματισμούς που συσσωρεύαν για την επίθεση στην ΕΣΣΔ. Αεροσκάφη της Γερμανικής Πολεμικής Αεροπορίας (Luftwaffe) που δεν μπορούσαν να δικαιολογηθούν ως «αμυντικά» παρέμεναν στη Δύση για να μην προδώσουν το γερμανικό σχέδιο. Ακόμη, οι Γερμανοί εγκαθίδρυσαν πλαστά γραφεία της Lufthansa στο Ελσίνκι, από όπου έφευγαν πτήσεις για τη Μόσχα και άλλες πόλεις της ΕΣΣΔ. Όλοι οι υπάλληλοι της εταιρείας ήταν πράκτορες της Luftwaffe και είχαν ως αποστολή τη συλλογή πληροφοριών για τα εργοστάσια αεροσκαφών τις εγκαταστάσεις και τα ίδια τα αεροσκάφη της Σοβιετικής αεροπορίας. Και δεν σταμάτησαν μόνο εκεί. Ίδρυσαν στην Ανατολική Πρωσία μία υπηρεσία εναέριας χαρτογράφησης και μία σχολή πιλότων με σκοπό την συστηματική παρακολούθηση της Σοβιετικής Αεροπορίας και τη συλλογή σχετικών πληροφοριών.⁸⁰

Η απόκρυψη του μεγαλύτερου όγκου στρατού ξηράς ήταν μία δυσκολότερη υπόθεση, καθώς αυτός θα έπρεπε να βρίσκεται κοντά στα σύνορα με την ΕΣΣΔ τη νύχτα της 21^{ης} Ιουνίου 1941. Επρόκειτο για μία μεγάλη πρόκληση για τους Γερμανούς, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των

τελευταίων 28 ημερών πριν την επίθεση. Για να μην γίνουν αντιληπτοί τόσο από τον ντόπιο πληθυσμό, όσο και από τις μονάδες φύλαξης συνόρων των Σοβιετικών, καθώς και από τα αναγνωριστικά τους αεροσκάφη, χρησιμοποίησαν τεχνάσματα όπως σιγή ασυρμάτου, πορεία κατά τη διάρκεια της νύχτας και απόκρυψη στα δάση κατά τη διάρκεια της ημέρας, σφιχτός τακτικός έλεγχος στα στρατεύματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι επέλεξαν ηθελημένα να μετακινήσουν κατά τη διάρκεια της νύχτας τις 96 μεραρχίες πεζικού και τις 31 μεραρχίες Panzer και μηχανοκίνητου πεζικού μόλις 12 και 4 ημέρες πριν την έναρξη των εχθροπραξιών, αντίστοιχα.⁸¹

Η δεύτερη αναφέρεται στη δικαιολόγηση της συγκέντρωσης δυνάμεων που δεν ήταν δυνατόν να καταστούν κρυφές. Οι μετακινήσεις των Γερμανικών στρατευμάτων δικαιολογήθηκαν ως αναγκαίες για την επίτευξη καλύτερου στρατωνισμού και επιμελητείας, για την άμυνα εναντίον πιθανής επίθεσης από τους Σοβιετικούς και για την εσωτερική ασφάλεια των κατακτημένων περιοχών.⁸² Η τρίτη περικλείει τις υπόλοιπες δραστηριότητες παραπλάνησης. Στην κατηγορία αυτή συναντάμε την παραπλάνηση του ίδιου του Γερμανικού λαού, και έμμεσα της Σοβιετικής κυβέρνησης, από τον Τομέα Προπαγάνδας της OKW σε συνεργασία με το Foreign Intelligence Group. Η αποστολή του Τομέα Προπαγάνδας ήταν να πείσει τη γερμανική κοινή γνώμη ότι ο σκοπός της γερμανικής ηγεσίας ήταν η εισβολή στη Βρετανία. Για να την επιτύχει, χρησιμοποιούσε τα ακόλουθα μέσα: ραδιόφωνο, διασπορά φημών, διαταγές σε μονάδες, προετοιμασίες για επίσημες δεξιώσεις και δελτία τύπου. Όσον αφορά το ραδιόφωνο, οι Γερμανοί έδειξαν την ευφυΐα και την φαντασία τους. Μία κλασική παραπλάνηση είναι η ακόλουθη: γερμανοί στρατιώτες παράγγελλαν σε ραδιοφωνικές εκπομπές συγκεκριμένα δημοφιλή τραγούδια της εποχής ή έκαναν διάφορες ανακοινώσεις, έτσι ώστε να δείξουν ότι τα έμπειρα (ελίτ) στρατεύματα βρίσκονταν στο Δυτικό Μέτωπο, ενώ τα χαμηλότερης ποιότητας στρατεύματα βρίσκονταν στο Ανατολικό Μέτωπο. Η ακόλουθη ανακοίνωση από το ραδιόφωνο ήταν ενδεικτική: «Μέλη της Leibstandarte, μίας ειδικής μονάδας των Waffen SS, έστειλαν στον τραυματία διοικητή του λόχου τους τρία μπουκάλια του φημισμένου brandy «Hennessy» με ευχές για ταχεία ανάρρωση». Οι Γερμανοί πολίτες, καθώς και οι ξένες υπηρεσίες πληροφοριών που ήταν γνωστό ότι άκουγαν και ανέλυαν τις εκπομπές, θα έβγαζαν το συμπέρασμα ότι η ειδική αυτή μονάδα βρίσκεται κάπου στη Δύση, πιθανόν στη Γαλλία, ενώ βρισκόταν στα σύνορα με την ΕΣΣΔ.⁸³ Μία από τις πιο ευφάνταστες παραπλανήσεις, πριν τη γερμανική επίθεση εναντίον της ΕΣΣΔ, ήταν η προετοιμασία μίας δεξίωσης προς τιμήν Σοβιετικών αξιωματούχων. Ο Τομέας Προπαγάνδας έδωσε σαφείς οδηγίες στη διεύθυνση του ξενοδοχείου Schloss Bellevue, μεταξύ άλλων να τοποθετήσει ανθοδέσμες και να δοκιμάσει εάν λειτουργεί ο μηχανισμός που υψώνει τη ναζιστική σημαία. Ταυτόχρονα, ο Τομέας Προπαγάνδας έδωσε εντολή για να διακοσμήσουν μυστικά το σιδηροδρομικό σταθμό Anhalter στο Βερολίνο εν όψει της άφιξης της Σοβιετικής αποστολής. Οι προετοιμασίες, αν και μυστικές, διέρρευσαν από το προσωπικό του ξενοδοχείου και του σιδηροδρομικού σταθμού, κάτι που επεδίωκαν οι Γερμανοί του Τομέα Προπαγάνδας.⁸⁴

Ο Stolfi υποστηρίζει ότι δύο γεγονότα που έλαβαν χώρα πριν την απόφαση του Χίτλερ για επίθεση εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης, το Ρωσο-Γερμανικό Σύμφωνο μη Επίθεσης του 1939 από τη μία πλευρά και ο πόλεμος εναντίον της Βρετανίας και τα σχετικά γεγονότα στη Δύση, από την άλλη, χρησιμοποιήθηκαν ως παραπλάνηση, αν και δεν είχαν σχεδιαστεί από την αρχή για αυτό το σκοπό. Αναφέρει χαρακτηριστικά: «Στην πραγματικότητα, [...], οι δύο υψηλού επιπέδου παραπλανήσεις στην Μπαρμπαρόσα δεν εννοήθηκαν αρχικά καθόλου ως παραπλανήσεις. Πρόκειται στην πραγματικότητα για μαζικά, συνεχιζόμενα ιστορικά γεγονότα που ευνοούσαν την επίτευξη αιφνιδιασμού από τους Γερμανούς και χρησιμοποιήθηκαν

συνειδητά από αυτούς ως στοιχεία παραπλάνησης μετά την τελική απόφαση που έλαβε ο Χίτλερ τον Νοέμβριο του 1939 να επιτεθεί στη Σοβιετική Ένωση.»⁸⁵ Παρόλα αυτά καταλήγει σε ένα σημαντικό γενικό συμπέρασμα σχετικά με την «Επιχείρηση Barbarossa»: «[...] η Γερμανική στρατηγική παραπλάνηση πέτυχε στο βαθμό που η Σοβιετική κυβέρνηση απέτυχε να αναπτύξει επαρκώς τον Στρατό της και την Πολεμική της Αεροπορία για να αντιμετωπίσει την Γερμανική επίθεση».⁸⁶ Πράγματι, προκαλεί μεγάλη εντύπωση το γεγονός ότι οι Γερμανοί κατάφεραν κάτι εξαιρετικά δύσκολο: να συγκεντρώσουν περίπου 150 μεραρχίες υποστηριζόμενες από 2.000 μαχητικά αεροσκάφη κοντά στα σύνορα της ΕΣΣΔ με την Πολωνία και την Πρωσία και να περάσουν σχεδόν απαρατήρητοι.⁸⁷ Όμως, αρκούσαν όλες αυτές οι επιχειρήσεις παραπλάνησης εκ μέρους των Γερμανών, για να επιτύχουν το σκοπό τους; Είναι σίγουρο ότι σε αυτό συνέβαλε και ο φόβος του Στάλιν να μην προκαλέσει τον Χίτλερ και του δώσει αφορμή να επιτεθεί στην ΕΣΣΔ, που τον οδήγησε να κρατήσει τα στρατεύματά του μακριά από τα σύνορα. Τέλος, κρίσιμης σημασίας ρόλο διαδραμάτισε και η εμμονή του Στάλιν να είναι εκείνος αναλυτής πληροφοριών – και μάλιστα ερασιτέχνης – και να μην εμπιστεύεται τους επαγγελματίες, δηλαδή τις εξαιρετικές υπηρεσίες πληροφοριών που είχε στη διάθεσή του, τις οποίες χρησιμοποιούσε αποκλειστικά για να σταθεροποιήσει την εξουσία του και να αποφύγει τυχόν ανατροπή του.⁸⁸

β) Yom Kippur (1973)

Η Αίγυπτος προκάλεσε τον Πόλεμο του Yom Kippur προκειμένου να επιτύχει τρεις στρατηγικούς σκοπούς: πρώτον, να αποκαταστήσει την τιμή και το κύρος της που δέχθηκαν σημαντικό πλήγμα μετά τη συντριπτική στρατιωτική ήττα του Πολέμου των Έξι Ημερών το 1967, δεύτερον, να χρησιμοποιήσει τη στρατιωτική επιτυχία ως μοχλό πίεσης ώστε να τερματιστεί το αδιέξοδο στο Παλαιστινιακό και να αναθερμανθεί η διπλωματική προσπάθεια, με αποτέλεσμα το Ισραήλ να επιστρέψει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, και τρίτον, να αναγκάσει το Ισραήλ να μαλακώσει τη στάση του στο ζήτημα της επιστροφής του Σινά στην Αίγυπτο.⁸⁹

Σχεδόν σε κάθε μελέτη του Πολέμου του Yom Kippur αναλύεται ο ρόλος της παραπλάνησης από την πλευρά των Αιγυπτίων και των Σύριων καθώς και η συμβολή της στην επίτευξη του στρατηγικού αιφνιδιασμού.

Το Γενικό Επιτελείο της Αιγύπτου προκειμένου να αντιμετωπίσει την ανωτερότητα των Ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων δημιούργησε ένα περίτεχνο και καλά επεξεργασμένο σχέδιο παραπλάνησης με σκοπό την επίτευξη στρατηγικού αιφνιδιασμού. Βέβαια, όσον αφορά τη θέση της παραπλάνησης στο σχεδιασμό των Αιγυπτίων, οι απόψεις δίστανται και καλύπτουν ένα φάσμα που ξεκινά από την προσέγγιση της παραπλάνησης «ως το μοναδικό στοιχείο [στον πόλεμο] που οικοδομήθηκε έξυπνα και εφαρμόστηκε με μεγάλη δεξιοτεχνία» και φθάνει μέχρι την προσέγγισή της ως «μέτριας ποιότητας» ακόμη και «μάλλον πρωτόγονης».⁹⁰ Αυτή η διαφοροποίηση οφείλεται στο γεγονός ότι ακόμη και μετά από σαράντα ένα χρόνια η ακριβής φύση της παραπλάνησης παραμένει βυθισμένη στο μυστήριο. Σύμφωνα με τον Yigal Sheffy, δεν έχουν βγει στη δημοσιότητα έγγραφα είτε σχετικά με τη λήψη αποφάσεων των Αιγυπτίων την περίοδο εκείνη, είτε σχετικά με τη σύλληψη και τον σχεδιασμό της επιχείρησης παραπλάνησης.⁹¹

Σημαντική έλλειψη στοιχείων υπάρχει και για την εφαρμογή της παραπλάνησης. Παραδείγματος χάρη, εδώ και χρόνια δημοσιογράφοι, ακαδημαϊκοί και αξιωματούχοι των υπηρεσιών πληροφοριών συμμετέχουν σε μία συζήτηση σχετικά με την αξιοπιστία του

σημαντικότερου πράκτορα της Mossad ο οποίος εφοδίαζε συχνά την Ισραηλινή υπηρεσία με τα Αιγυπτιακά επιχειρησιακά σχέδια και μάλιστα προειδοποίησε έγκαιρα ότι επέκειτο πόλεμος 36 ώρες πριν την έναρξη του πολέμου του Yom Kippur. Το κύριο ερώτημα είναι εάν αυτός ο άνθρωπος δούλευε πραγματικά για το Ισραήλ ή ήταν ένας Αιγύπτιος διπλός πράκτορας. Μήπως παραπληροφόρουσε τις υπηρεσίες πληροφοριών του Ισραήλ και επηρέαζε προς λάθος κατεύθυνση τις αντιλήψεις που εκείνες διαμόρφωναν και κατ' επέκταση επηρέαζε και τη λήψη των πολιτικών και στρατιωτικών αποφάσεων του Ισραήλ; Μήπως προειδοποίησε τις Ισραηλινές υπηρεσίες πληροφοριών πολύ αργά και οι Ισραηλινοί δεν μπορούσαν να αντιδράσουν αποτελεσματικά; Στην περίπτωση που αυτός ο άνθρωπος (αποδείχθηκε ότι ήταν ο γαμπρός του πρώην Αιγύπτιου Προέδρου Gamal Abd al-Nasser⁹²) ήταν πράγματι ένας διπλός πράκτορας των Αιγυπτίων, θα πρόκειται για μία από τις πιο επιτυχημένες επιχειρήσεις παραπλάνησης στη σύγχρονη ιστορία.⁹³

Το σχέδιο παραπλάνησης των Αιγυπτίων αν και περιλάμβανε κάποια στοιχεία της κουλτούρας τους βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην έννοια των Σοβιετικών «maskirovka»⁹⁴ η οποία περιλαμβάνει την επίτευξη αιφνιδιασμού στο στρατηγικό, επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο. Κεντρικό στοιχείο του σχεδίου τους ήταν να πείσουν τις υπηρεσίες πληροφοριών του Ισραήλ ότι τα δεδομένα που θα συνέλλεγαν αυτές σχετικά με τις στρατιωτικές προετοιμασίες των Αιγυπτίων συνδέονταν με τη στρατιωτική άσκηση «Tahrir 41». Ουσιαστικά, οι Αιγύπτιοι ακολούθησαν πιστά τη μέθοδο των στρατών του Συμφώνου της Βαρσοβίας των αρχών της δεκαετίας του 1960, που έδιναν μεγάλη έμφαση στην παραπλάνηση.⁹⁵ Δεν πρέπει να ξεχνάμε άλλωστε ότι και οι Σοβιετικοί κάλυψαν τις ετοιμασίες τους για την εισβολή στην Τσεχοσλοβακία το 1968 με το μανδύα της στρατιωτικής άσκησης.⁹⁶

Πιο συγκεκριμένα, οι Αιγύπτιοι προκειμένου να επιτύχουν το σχέδιό τους, με την ονομασία «Επιχείρηση Badr», για αιφνιδιαστική επίθεση εναντίον του Ισραήλ το 1973, έπρεπε να αποκρύψουν τρία μυστικά από τις φημισμένες Ισραηλινές υπηρεσίες πληροφοριών (ιδιαίτερα τη στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών AMAN και τη Mossad): πρώτον, τη συμφωνία τους με τους Σύριους για μία ταυτόχρονη επίθεση, δεύτερον, τις πολεμικές προετοιμασίες και τρίτον, την ακριβή ημέρα και ώρα της επίθεσης.⁹⁷

Για να κρύψουν τη συμφωνία τους με τους Σύριους κατέφυγαν σε μία κλασική λύση που θα ζήλευε ακόμη και ο Machiavelli: απλά είπαν ψέματα. Ενώ τα Γενικά Επιτελεία της Αιγύπτου και της Συρίας κανόνιζαν την 1^η Απριλίου του 1973 τις τελικές ρυθμίσεις του σχεδίου, στις 22 Απριλίου ένας ανώτατος Αιγύπτιος Στρατηγός δήλωσε ότι απαιτείται πολύς χρόνος ακόμη για να συνεργαστούν αποτελεσματικά στον στρατιωτικό τομέα η Αίγυπτος με τη Συρία και ότι «πολιτικά και στρατιωτικά προβλήματα [ακόμη] εμποδίζουν κάθε κοινή δράση».⁹⁸

Το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου, Αιγύπτιοι διπλωμάτες ταξίδευαν σε όλη τη Μέση Ανατολή σε μία σειρά πρωτοβουλιών που μαρτυρούσε μία αυξημένη ανησυχία από την πλευρά του Αιγύπτιου Προέδρου Sadat. Στην πραγματικότητα αυτός ο διπλωματικός «πυρετός» δεν ήταν τίποτε άλλο παρά κινήσεις του Sadat για να συγκεντρώσει μία ευρεία υποστήριξη από τα υπόλοιπα Αραβικά κράτη εν όψει της αιφνιδιαστικής του επίθεσης μαζί με τους Σύριους συμμάχους του εναντίον του Ισραήλ. Και όπως είναι φυσικό καμία από αυτές τις πρωτοβουλίες δεν πέτυχε.⁹⁹ Επίσης, καθ' όλη τη διάρκεια του 1973, Αιγύπτιοι υπουργοί είχαν συνεχιζόμενες συνομιλίες με τις Δυτικές κυβερνήσεις, όπου χρησιμοποιούσαν τη γλώσσα της ειρήνης, ενώ τα ραδιόφωνα και ο τύπος «ενθαρρύνονταν» να περιγράφουν το ενδιαφέρον της Αιγύπτου και της Συρίας για την εξεύρεση ειρηνικής λύσης στην Αραβο-Ισραηλινή σύγκρουση. Μάλιστα, στα τέλη Σεπτεμβρίου του 1973, ο Ισραηλινός Υπουργός Εξωτερικών συμφώνησε με Αραβες

Υπουργούς Εξωτερικών να συναντηθούν μυστικά στις ΗΠΑ το Νοέμβριο του 1973 προκειμένου να συζητήσουν τις διαδικασίες για να προβούν σε ουσιαστικές συνομιλίες.¹⁰⁰

Η εφημερίδα Al-Ahram ανέφερε ότι ο Αιγύπτιος Υπουργός Άμυνας, Ismail Ali, είχε κανονίσει συνάντηση με τον Ρουμάνο ομόλογό του στο Κάιρο στις 8 Οκτωβρίου 1973. Ακόμη και την ημέρα που θα άρχιζε ο πόλεμος, ο Πρόεδρος Sadat έστειλε με απεσταλμένο του χαιρετισμό στους ηγέτες της Εβραϊκής κοινότητας της Αιγύπτου για την γιορτή του Yom Kippur.¹⁰¹

Από την πλευρά της Συρίας, το Ράδιο «Δαμασκός» ανακοίνωσε στις 4 Οκτωβρίου ότι ο Πρόεδρος Assad θα ξεκινούσε στις 9 Οκτωβρίου περιοδεία στις Ανατολικές επαρχίες της Συρίας.¹⁰²

Το δίκτυο της παραπλάνησης έφθασε και στην Ουάσινγκτον, όπου Αιγύπτιοι διπλωμάτες εξασφάλισαν ότι τόσο ο τότε Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Rogers, όσο και ο διάδοχός του Kissinger έπεσαν θύμα της παραπλάνησής τους, καθώς έδωσαν έμφαση στην ανάγκη της Αιγύπτου να προβεί σε διαπραγματεύσεις, έτσι ώστε να διασφαλίσει μία ισότιμη και ειρηνική επίλυση. Μάλιστα ο Kissinger αγνόησε τις εκτιμήσεις της υπηρεσίας Intelligence and Research Bureau (INR) του Υπουργείου του η οποία (μαζί με την υποστήριξη της CIA)¹⁰³ προέβλεπε σε έγγραφο της του Ιουνίου/Ιουλίου του 1973 ότι θα ξέσπαγε πόλεμος στη Μέση Ανατολή μέχρι το φθινόπωρο του 1973. Ο Kissinger πίστευε ότι γνώριζε καλύτερα από τους εξειδικευμένους αναλυτές του σε θέματα πληροφοριών και όχι μόνον αγνόησε τις εκτιμήσεις τους, αλλά δεν ειδοποίησε και τους Ισραηλινούς συμμάχους του.¹⁰⁴

Η απόκρυψη του δεύτερου μυστικού, των τεχνικών και στρατιωτικών προετοιμασιών για πόλεμο ήταν δυσκολότερη. Υπέθεσαν ότι δεν υπήρχε περίπτωση οι ισραηλινές υπηρεσίες πληροφοριών να μην εντοπίσουν τον τεράστιο όγκο εξοπλισμών της Αιγύπτου και της Συρίας. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι στα τέλη του καλοκαιριού του 1973 η Συρία εισήγαγε από την ΕΣΣΔ περίπου διπλάσια οπλικά συστήματα σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ η Αίγυπτος εισήγαγε ακόμη περισσότερα από τη Συρία.¹⁰⁵

Το σχέδιο μάχης της Αιγύπτου αποτελούσε αντιγραφή και επικαιροποίηση των επιχειρησιακών αρχών του Rommel. Οι Αιγύπτιοι θα προέβαιναν σε περιορισμένες επιθέσεις στην απέναντι πλευρά του Καναλιού του Σουέζ για να καταλάβουν έδαφος και να καταφέρουν μία ταπεινωτική οπισθοχώρηση στους Ισραηλινούς. Ο σκοπός του Sadat ήταν να δημιουργήσει με την αιφνιδιαστική του επίθεση, πολιτικές επιπτώσεις και να κινητοποιήσει τη διεθνή κοινότητα, έτσι ώστε να διεθνοποιηθεί πάλι το Παλαιστινιακό που είχε βαλτώσει. Επεδίωκε, ουσιαστικά να επιτύχει μία πολιτική νίκη μέσω μίας στρατιωτικής επιτυχίας.¹⁰⁶ Στα μέσα του 1973 ο Sadat είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι «ούτε οι ΗΠΑ, ούτε καμία άλλη δύναμη θα μας βοηθήσει, εκτός αν ακολουθήσουμε στρατιωτική δράση». Σύμφωνα με τα ακριβή λόγια του στο Ανώτατο Συμβούλιο Ενόπλων Δυνάμεων (Supreme Council of the Armed Forces – SCAF), η διεθνής κατάσταση θα μεταβληθεί εάν «διασχίσουμε το Κανάλι και κατακτήσουμε ακόμη και δέκα εκατοστά ανατολικά από αυτό».¹⁰⁷

Για να επιτύχει το σχέδιό τους οι Αιγύπτιοι χρειάζονταν τη δημιουργία μίας αμυντικής ομπρέλας πυραύλων εδάφους-αέρος (SAM's) πάνω από το Κανάλι του Σουέζ και στην έρημο του Σινά έτσι ώστε να καλύπτουν το στρατό τους. Έτσι προμηθεύθηκαν από την ΕΣΣΔ τους νέους πυραύλους εναντίον τεθωρακισμένων και τανκ με την ονομασία ATGM (Sagger) με ακτίνα δράσης 1.500 έως 2.000 μέτρα και τις χειροβομβίδες εναντίον τεθωρακισμένων και τανκ RPG-7. Τα νέα αυτά οπλικά συστήματα ήταν εκπληκτικά και οδήγησαν σε μία σημαντική μεταστροφή στην τακτική σύγκρουση μεταξύ επιτιθέμενου και αμυνόμενου, υπέρ του

αμυνόμενου.¹⁰⁸ Η προμήθεια αυτών των οπλικών αμυντικών συστημάτων μαρτυρούσε μία αμυντική προδιάθεση των Αιγυπτίων. Μάλιστα, οι Ισραηλινοί αναλυτές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι Άραβες επανεξοπλίζονται για να αμυνθούν και όχι για να επιτεθούν στο Ισραήλ. Η παραπλάνηση σχετικά με την προμήθεια νέων οπλικών συστημάτων είχε επιτύχει. Οι Ισραηλινοί αναλυτές συμπέραναν ότι οι Άραβες κατασκευάζουν μία πυκνή αμυντική ζώνη στο Σουέζ. Και πολύ απλά σκέφτηκαν: «Ωραία, λοιπόν, αφήστε τους να σπαταλάνε τα χρήματά τους, εμείς δεν έχουμε σκοπό να τους επιτεθούμε».¹⁰⁹

Όταν, όμως, οι Αιγύπτιοι προμηθεύτηκαν πυραύλους Scud, ακτίνας 180 μιλίων, οι Ισραηλινοί γνώριζαν ότι αυτό το οπλικό σύστημα ήταν κάθε άλλο παρά αμυντικό. Αλλά, η παρουσία του θεωρήθηκε ότι αποτελεί αποτρεπτικό μέσο σε ενδεχόμενη επίθεση από το Ισραήλ στα αστικά κέντρα της Αιγύπτου. Το τελικό συμπέρασμα των Ισραηλινών αναλυτών ήταν ότι οι Αιγύπτιοι προμηθεύονταν τα συγκεκριμένα οπλικά συστήματα για άμυνα ή για να αποτρέψουν μία Ισραηλινή επίθεση.¹¹⁰

Όσον για το τρίτο μυστικό, την ακριβή ημερομηνία και ώρα της επίθεσης¹¹¹, οι Αιγύπτιοι ακολούθησαν πιστά τους κανόνες της μυστικότητας και κατάφεραν να προστατεύσουν αυτό το μυστικό, με έναν απλό τρόπο: λειτούργησαν με βάση το “need to know”¹¹² και μόνον 14 Αιγύπτιοι και Σύριοι αξιωματικοί το γνώριζαν. Είναι ειρωνικό ότι οι Αιγύπτιοι έθεσαν ως προτεραιότητά τους να παραπλανήσουν το συντριπτικό κομμάτι των αξιωματικών τους, προκειμένου να κρατήσουν επτασφράγιστο το μυστικό αυτό.¹¹³ Η επιτυχία τους αυτή είναι αξιοθαύμαστη, εάν αναλογιστεί κανείς την αποτελεσματικότητα των ισραηλινών υπηρεσιών πληροφοριών. Σύμφωνα με τους Ian Black και Benny Morris «ένας από τους κύριους λόγους της εντυπωσιακής επιτυχίας της παραπλάνησης, ήταν ότι η Ανώτατη Αιγυπτιακή Διοίκηση την εκτέλεσε έχοντας στραμμένη την προσοχή της τόσο στους Ισραηλινούς, όσο και στο δικό της στράτευμα».¹¹⁴ Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ημερών πριν την έναρξη του πολέμου, οι Αιγύπτιοι και οι Σύριοι πολιτικοί και στρατιωτικοί ηγέτες απέφευγαν να επικοινωνούν μέσω τηλεφώνων, ραδιο-τηλεφώνων ή τηλεγραφημάτων. Το πάθημα της υποκλοπής που είχαν υποστεί το 1967 από τις Ισραηλινές υπηρεσίες υποκλοπής σημάτων τους είχε γίνει μάθημα.¹¹⁵

Επίσης, ο Sadat κράτησε στο σκοτάδι ακόμη και ένα μεγάλο κομμάτι της πολιτικής ηγεσίας.¹¹⁶ Είναι χαρακτηριστικό ότι στην ενημέρωση του Συμβουλίου Εθνικής Άμυνας στις 30 Σεπτεμβρίου, ο Αιγύπτιος Πρόεδρος δεν ανέφερε ότι θα ξεσπάσει πόλεμος την επόμενη εβδομάδα. Ακόμη και ο Υπουργός Εξωτερικών του Muhammad Hasan al-Zayat, που βρισκόταν στη Νέα Υόρκη στα πλαίσια της ετήσιας Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, δεν γνώριζε τίποτε.¹¹⁷ Είναι αξιοσημείωτο, επίσης, ότι οι Σύριοι, έλαβαν πιο υπερβολικά μέτρα στεγανοποίησης (compartmentalisation), αφού οι διοικητές των ταγμάτων τους πληροφορήθηκαν για τον πόλεμο μόλις στις 6 Οκτωβρίου, ώρες πριν την έναρξή του, ενώ έλαβαν εντολές να ενημερώσουν τους διοικητές των λόχων τους μία ώρα πριν την έναρξή του και τους διοικητές των διμοιριών λίγα λεπτά πριν.¹¹⁸ Επιπλέον, οι Αιγύπτιοι δεν ενημέρωσαν τις Αραβικές χώρες για τον επικείμενο πόλεμο. Το μεγάλο δίλημμα που αντιμετώπισαν, όμως, ήταν εάν θα έπρεπε να προειδοποιήσουν τους Σοβιετικούς. Από τη μία πλευρά φαινόταν επιτακτικό επειδή η ΕΣΣΔ βοηθούσε στρατιωτικά και διπλωματικά την Αίγυπτο και τη Συρία. Από την άλλη πλευρά, εάν η Αίγυπτος ειδοποιούσε την ΕΣΣΔ, κινδύνευε είτε να δεχθεί πιέσεις για να ακυρώσει την επίθεση, είτε η ΕΣΣΔ να ειδοποιήσει τις Η.Π.Α. και αυτές με τη σειρά τους το Ισραήλ. Νωρίς τον Οκτώβριο, ο Sadat και ο Asad ενημέρωσαν τη Μόσχα ότι σύντομα θα άρχιζε ο πόλεμος. Την ακριβή ημερομηνία και ώρα την παρέδωσαν στο Σοβιετικό πρέσβη στη Δαμασκό την 4^η Οκτωβρίου, ενώ ο Σοβιετικός πρέσβης το έμαθε μόνο όταν οι Αιγύπτιοι

ύψωσαν τη σημαία τους στην ανατολική όχθη του Καναλιού. Σύμφωνα με τον επικεφαλής της KGB στο Κάιρο η Μόσχα αντιλήφθηκε ότι ο πόλεμος ήταν αναπόφευκτος μόνο δύο ημέρες πριν την έναρξή του.¹¹⁹

Σύμφωνα με τον Bar-Joseph, οι Αιγύπτιοι στα πλαίσια της ενεργητικής τους παραπλάνησης προσπάθησαν να πείσουν τους Ισραηλινούς ότι οι στρατιωτικές τους προετοιμασίες είχαν ως σκοπό τη διεξαγωγή μίας άσκησης-ρουτίνας και όχι στην έναρξη πολέμου.¹²⁰ Για το σκοπό αυτό μετέδωσαν τρία ψευδή μηνύματα στους Ισραηλινούς. Το πρώτο είχε ως στόχο την εξουδετέρωση του συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης των Ισραηλινών, μέσω της αύξησης του συνδρόμου του ψεύτικου συναγερμού.¹²¹ Πιο συγκεκριμένα, προκειμένου να υποσκάψουν την ετοιμότητα του Ισραήλ χρησιμοποίησαν τα ακόλουθα μέσα: πρώτον, τις ασκήσεις Tahgir που διεξάγονταν ανελλιπώς από το 1968 και είχαν σκοπό τόσο να προετοιμάσουν τις Αιγυπτιακές ένοπλες δυνάμεις για πόλεμο, όσο και να εξοικειώσουν τους Ισραηλινούς με την παρουσία επιθετικών τμημάτων του Αιγυπτιακού στρατού τόσο κοντά στην πρώτη γραμμή. Δεύτερον, την κινητοποίηση και αποστράτευση εφέδρων. Σκοπός των Αιγυπτίων ήταν η αποτελεσματική κινητοποίηση, από τη μία πλευρά, και η εξοικείωση των Ισραηλινών με αυτή τη διαδικασία.¹²² Τρίτον, την προώθηση δυνάμεων στην πρώτη γραμμή. Έως το 1970, ο κύριος όγκος των δυνάμεων που συμμετείχαν στο πέρασμα του Καναλιού είχε αναπτυχθεί. Και, τέταρτον, επαναλαμβανόμενες ασκήσεις της Αιγυπτιακής Πολεμικής Αεροπορίας με σκοπό τη δοκιμασία της αντίδρασης της Ισραηλινής Πολεμικής Αεροπορίας και την εξοικειώσή της τελευταίας με τέτοιου είδους μη φυσιολογικής δραστηριότητα.¹²³

Το δεύτερο μήνυμα αποσκοπούσε να δημιουργήσει στους Ισραηλινούς αναλυτές την εικόνα ότι στην Αίγυπτο όλα κυλούσαν ομαλά και φυσιολογικά. Οι κάτοικοι της Αλεξάνδρειας ειδοποιήθηκαν ότι δρομολόγια τραίνων είχαν κανονιστεί προκειμένου να μεταφέρουν πίσω την ταξιαρχία που αναπτύχθηκε στην πόλη στα πλαίσια της άσκησης.¹²⁴ Στις 9 Οκτωβρίου προγραμματιζόταν η συνέχιση των μαθημάτων στη Σχολή Πολέμου και στη Σχολή Διοίκησης και Επιτελών.¹²⁵ Τα Αιγυπτιακά μέσα ενημέρωσης ανέφεραν την αποστράτευση των εφέδρων (που είχαν κινητοποιηθεί στις 27 Σεπτεμβρίου), αλλά μόνον 20.000 επέστρεψαν σπίτια τους. Οι υπόλοιποι παρέμειναν διότι ήταν αναγκαίοι για την επικείμενη σύγκρουση.¹²⁶ Το Υπουργείο Άμυνας ανακοίνωσε λίγες ημέρες πριν το ξέσπασμα του πολέμου, ότι θα ξεκινούσε στα τέλη του μήνα η εγγραφή των στρατιωτών για το προσκύημα στη Μέκκα.¹²⁷ Στην πρώτη γραμμή άρχισε να διαμορφώνεται μία φυσιολογική ατμόσφαιρα, όπου ειδικές ομάδες στρατιωτών περπατούσαν άοπλοι κατά μήκος του Καναλιού, κολυπούσαν και ψάρευαν.¹²⁸ Επίσης, οι Αιγύπτιοι προτίμησαν να μην κλείσουν την πετρελαιοπηγή Morgan παρόλο που αποτελούσε στόχο επίθεσης εκ μέρους των Ισραηλινών. Η φυσιολογική στρατιωτική και διπλωματική δραστηριότητα συνεχίστηκε. Μάλιστα, ο Sadat ενημέρωσε έναν ξένο πρωθυπουργό που τον επισκέφτηκε, ότι σκόπευε να συμμετάσχει στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ τον Οκτώβριο. Όσον αφορά την ύπαρξη ανορθόδοξης στρατιωτικής δραστηριότητας, αυτή δικαιολογήθηκε επιτυχώς, ως αμυντική προετοιμασία σε περίπτωση Ισραηλινής επίθεσης, δεδομένης της έντασης Ισραήλ-Συρίας.¹²⁹

Το τρίτο μήνυμα είχε σκοπό να παρουσιάσει απροετοίμαστε τις Αιγυπτιακές ένοπλες δυνάμεις. Αυτού του είδους η παραπλάνηση αντανακλούσε την πραγματική εικόνα έως το τέλος του Οκτωβρίου του 1972 και ενδυνάμωνε παράλληλα την κυρίαρχουσα εκτίμηση των ισραηλινών υπηρεσιών πληροφοριών και διαμορφωτών των αποφάσεων, ότι η Αίγυπτος δεν αισθανόταν ικανή να κερδίσει σε έναν πόλεμο. Τόσο ο ίδιος ο Sadat, όσο και οι Αιγυπτιακές αντιπροσωπείες στο εξωτερικό έριξαν τους τόνους της διπλωματικής αντιπαράθεσης με το

Ισραήλ. Είναι χαρακτηριστικό ότι τον Ιούνιο του 1973 ο Sadat εγκατέλειψε την επιθετική ρητορεία του και έκανε λόγο για δραστηριότητες στα Ηνωμένα Έθνη που θα θέσουν τέλος στην μέχρι τότε διαμορφωθείσα κατάσταση λόγω της επιθετικότητας του Ισραήλ. Μάλιστα, στην ομιλία του για τα τρία χρόνια από το θάνατο του Nasser¹³⁰, ο Sadat δεν έκανε καμία αναφορά στο θέμα του πολέμου.¹³¹ Αντιθέτως, από το 1972 έως και το πρώτο μισό του 1973 ο Sadat επαναλάμβανε δημοσίως την πρόθεσή του να προχωρήσει σε πόλεμο με το Ισραήλ. Το αποκαλούμενο από το Sadat «έτος της απόφασης» ερχόταν και περνούσε χωρίς να συμβεί τίποτε. Την Πρωτομαγιά του 1972 ο Sadat δήλωσε ότι «Στον επόμενο πόλεμό μας δεν θα μου αρκέσει να ελευθερώσω τη γη [μας]. Η απερισκεψία και η ύβρις εκ μέρους του Ισραήλ αυτά τα 23 χρόνια πρέπει να σταματήσουν. Και όπως έχω ήδη πει: είμαι πρόθυμος να θυσιάσω ένα εκατομμύριο ανθρώπους σε αυτή τη μάχη». Η ρητορεία του αυτή, η οποία ποτέ δεν πραγματοποιούνταν, είχε ως αποτέλεσμα οι απειλές του να χάσουν την αξιοπιστία τους. Ουσιαστικά, έχουμε να κάνουμε με μία κλασική περίπτωση ψεύτικου συναγερμού.¹³²

Ο Bar-Joseph αμφισβητεί το κατά πόσο οι Αιγύπτιοι ηθελημένα δημιούργησαν την ψευδή εντύπωση ότι ο στρατός τους ήταν απροετοίμαστος, με το επιχείρημα ότι μία τέτοια κίνηση θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στο ηθικό του πληθυσμού και θα ήταν γενικότερα αντιπαραγωγική. Άλλωστε, όπως αποδείχθηκε κάποιες αναφορές σχετικά με την κατάσταση που επικρατούσε στις Αιγυπτιακές ένοπλες δυνάμεις ήταν γνήσιες, ενώ και οι αυτοβιογραφίες Αιγυπτίων αξιωματικών¹³³ δεν τις συμπεριλάμβαναν στις επιχειρήσεις παραπλάνησης.¹³⁴

Από την πλευρά του ο Sheffy διαχωρίζει την παραπλάνηση των Αιγυπτίων σε δύο κατηγορίες: η πρώτη, την οποία ονομάζει «θεμελιώδης»¹³⁵ είχε ως στόχο να επηρεάσει την αντίληψη των Ισραηλινών αναλυτών και διαμορφωτών των αποφάσεων και να τους πείσει ότι η Αίγυπτος είχε εγκαταλείψει τη στρατιωτική επιλογή και είχε επιλέξει τη διπλωματική οδό των διαπραγματεύσεων. Η δεύτερη, η «περιβαλλοντική παραπλάνηση»¹³⁶ είχε στόχο να δημιουργήσει μία πιθανή εξήγηση έτσι ώστε να εξουδετερώσει τυχόν υποψίες των Ισραηλινών σχετικά με την απόκλιση μεταξύ λανθασμένης αντίληψης και πραγματικότητας.¹³⁷

Μία αξιοσημείωτη διάσταση στο σχέδιο παραπλάνησης των Αιγυπτίων, ήταν ότι θύμα του έπεσε και η Συρία. Και αυτό λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ του Προέδρου Hafez Assad και του Sadat. Προκειμένου να ενθαρρύνει ο Sadat τους Σύριους να συμμετάσχουν στην αιφνιδιαστική επίθεση εναντίον του Ισραήλ, τους παραπλάνησε ηθελημένα, προσφέροντάς τους πλαστά πολεμικά σχέδια, σύμφωνα με τα οποία οι Αιγυπτιακές δυνάμεις θα προέλαυναν στα περάσματα Gidi και Mitla, περίπου 40 χιλιόμετρα ανατολικά του Καναλιού. Στην πραγματικότητα η ηγεσία της Αιγύπτου γνώριζε ότι η επίθεση του στρατού της θα σταματούσε στα 10-15 χιλιόμετρα ανατολικά του Καναλιού.¹³⁸

Όσον αφορά το αποτέλεσμα της επιχείρησης παραπλάνησης από την πλευρά των Αιγυπτίων οι απόψεις δίστανται. Ορισμένοι μελετητές τη θεωρούν επιτυχημένη, όπως ο Zeeni που υποστηρίζει ότι «Ο στρατηγικός αιφνιδιασμός που πέτυχαν οι Αιγυπτιακές δυνάμεις ως αποτέλεσμα του σχεδίου παραπλάνησης άλλαξαν δραστικά την ισορροπία δυνάμεων στο μέτωπο κατά τις πρώτες ημέρες του πολέμου. Η παραπλάνηση έδωσε τη δυνατότητα στους Αιγυπτίους να πετύχουν έναν επιχειρησιακό-στρατηγικό αιφνιδιασμό, να μειώσουν τις απώλειές τους και αύξησε τη σχετική μάχιμη αποτελεσματικότητα των επιτιθέμενων δυνάμεων.»¹³⁹ Χαρακτηριστικό της μεγάλης επιτυχίας της παραπλάνησης ήταν ότι ο Eli Zeira, επικεφαλής της Ισραηλινής στρατιωτικής υπηρεσίας πληροφοριών (AMAN), αγνόησε αρκετά μέτρα των Αιγυπτίων κατά τη διάρκεια της άσκησης “Tahgir 41”, με το επιχείρημα ότι απέρρεαν από τον φόβο των Αιγυπτίων μήπως το Ισραήλ εκμεταλλευόμενο την άσκηση τους επιτεθεί.¹⁴⁰ Στο

μέτωπο της Συρίας, την πίστη ότι η ανάπτυξη των Συριακών ενόπλων δυνάμεων ήταν αμυντική και όχι επιθετική, ενδυνάμωναν και τα Λιβανέζικα και Συριακά μέσα ενημέρωσης τα οποία ανέφεραν στις 2 Οκτωβρίου ότι στρατός της Συρίας τέθηκε σε κατάσταση συναγερμού λόγω του φόβου ενός πιθανού προληπτικού χτυπήματος.¹⁴¹

Ο Sheffy καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η παραπλάνηση ήταν η κρίσιμη και αποκλειστική αιτία που ο Ισραηλινός στρατός ήταν απροετοίμαστος και αντέδρασε λανθασμένα στη συγκεκριμένη απειλή που είχε διαμορφωθεί. Μάλιστα, θεωρεί ότι η συγκεκριμένη επιχείρηση παραπλάνησης αποτελεί πρότυπο το οποίο πρέπει να μιμηθούν εκείνοι που στο μέλλον θα σχεδιάσουν παρόμοιες επιχειρήσεις.¹⁴²

Σύμφωνα με τον Bar-Joseph, όμως, παραμένει αμφισβητήσιμο ένα αυτό το αποτέλεσμα οφείλεται στην υψηλής ποιότητας παραπλάνηση εκ μέρους των Αιγυπτίων ή στην ανικανότητα και τη φτωχή αποδοτικότητα των Ισραηλινών υπηρεσιών πληροφοριών. Και καταλήγει ο ίδιος «[Οι Αιγύπτιοι] Πέτυχαν τόσο καλό αποτέλεσμα, όχι λόγω της ποιότητας της παραπλάνησης, αλλά λόγω των σοβαρών ελλειμμάτων της ανάλυσης των διαθέσιμων πληροφοριών» από τις Ισραηλινές υπηρεσίες πληροφοριών.¹⁴³

Παραπλάνηση σε περίοδο ειρήνης

Η παραπλάνηση σε καιρό ειρήνης, δεν είναι τόσο συχνή, συνήθως μένει μυστική και μερικές φορές είναι πολύ δύσκολο να αναγνωριστεί ως τέτοια.

α) Παραπλάνηση από την ΕΣΣΔ προς τις ΗΠΑ

Η Επιχείρηση «Εμπιστοσύνη» (Operation Trust/Trest)

Μία από τις πιο κλασικές¹⁴⁴, εντυπωσιακές και εκλεπτυσμένες επιχειρήσεις αντικατασκοπείας, γενικότερα, και παραπλάνησης, ειδικότερα, σε καιρό ειρήνης από τη Σοβιετική Ένωση είναι η «Επιχείρηση Εμπιστοσύνη» (“Operation Trust/Trest¹⁴⁵”). Σύμφωνα με τον Reese Brown¹⁴⁶ επρόκειτο για «μία εξαπάτηση διεθνούς εμβέλειας η οποία προσφέρει μία κλασική μελέτη Μακιαβελικού σχεδιασμού και Βυζαντινής εκτέλεσης». ¹⁴⁷ Η Natalie Grant την χαρακτήρισε ως «[...] το πιο δραματικό παράδειγμα θεσμικής προδοσίας μεγάλης κλίμακας που γνωρίζουμε». ¹⁴⁸ Μάλιστα, θεωρεί ότι η οργάνωση «Εμπιστοσύνη» απετέλεσε ένα βασικό εργαλείο του Στάλιν προκειμένου να ενδυναμώσει την αυταρχική διακυβέρνηση και να απαλλαγεί από την αντιπολίτευση του Trotsky. ¹⁴⁹

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι δεκαετίες μετά την αποκάλυψή της, η επιχείρηση αυτή έχει αναδειχθεί σε υπόδειγμα για τις μετέπειτα επιχειρήσεις παραπλάνησης από τις σοβιετικές και ρωσικές υπηρεσίες πληροφοριών εναντίον της SIS και της CIA.

Πρόκειται για μια οργάνωση με την ονομασία Μοναρχική Ένωση της Κεντρικής Ρωσίας (Monarchist Association of Central Russia-MOR) ή την κωδική ονομασία «Εμπιστοσύνη», η οποία δημιουργήθηκε το 1921 από τη ρωσική υπηρεσία πληροφοριών Cheka¹⁵⁰ (προκάτοχο της KGB¹⁵¹) από την οποία και ήταν πλήρως κατευθυνόμενη, μέχρι τη διάλυσή της το 1927.¹⁵² Ουσιαστικά, η «Οργάνωση Εμπιστοσύνη» δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μία φανταστική οργάνωση στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ, φαινομενικά φιλομοναρχική και εχθρική προς το κομμουνιστικό καθεστώς της ΕΣΣΔ, το οποίο δήθεν στόχευε να ανατρέψει, αλλά όπως αποκαλύφθηκε ήταν όργανο των ρωσικών υπηρεσιών πληροφοριών. Η φαινομενική λειτουργία

της ήταν να παρακολουθεί, να συμβουλεύει και να οργανώνει τους αντι-Μπολσεβίκους και μοναρχικούς εκτός και εντός ΕΣΣΔ.¹⁵³ Όμως, οι πραγματικοί στόχοι της ήταν τρεις: πρώτον, να καλλιεργήσει επαφές με Ρωσικές ομάδες μεταναστών του εξωτερικού και να προσελκύσει τους αντιφρονούντες ηγέτες των Λευκών Ρώσων πίσω στην πατρίδα ώστε να τους συλλάβει ή εξοντώσει και να εξουδετερώσει όποιες ενέργειες σχεδίαζαν.¹⁵⁴ Δεύτερον, να πείσει τους αντιφρονούντες στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ να έρθουν σε επαφή μαζί της, έτσι ώστε η Cheka να μάθει την ταυτότητά τους και να τους εξουδετερώσει.¹⁵⁵ Στην επίτευξη αυτού του στόχου συνέβαλλαν, η έλλειψη εμπειρίας, προσοχής και προστασίας των αντι-μπολσεβίκικων ομάδων του εξωτερικού, καθώς και οι ευσεβείς πόθοι τους.¹⁵⁶ Τρίτον, να έρθει σε επαφή με τις δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών και να εξουδετερώσει τις δραστηριότητές τους εναντίον της ΕΣΣΔ.¹⁵⁷ Και τέταρτον, να διαδώσει ψευδείς πληροφορίες στο εξωτερικό όσον αφορά την εσωτερική κατάσταση στην ΕΣΣΔ.¹⁵⁸ Η οργάνωση οδήγησε τους αναλυτές των δυτικών υπηρεσιών πληροφοριών να διαμορφώσουν μία παραποιημένη αντίληψη της ΕΣΣΔ και να προβούν σε λάθος εκτιμήσεις, με αποτέλεσμα οι δυτικές κυβερνήσεις να δρουν εναντίον των συμφερόντων τους και να υποστηρίζουν χωρίς τη θέλησή τους τους σκοπούς των Μπολσεβίκων, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της ΕΣΣΔ.¹⁵⁹

Οι κύριοι στόχοι της «Εμπιστοσύνης» ήταν δύο βασικές οργανώσεις των Λευκών Ρώσων μεταναστών του εξωτερικού: του Ανώτατου Μοναρχικού Συμβουλίου (Supreme Monarchist Council – VMS) με έδρα το Βερολίνο και της Ρωσικής Ένωσης Συνδυασμένων Υπηρεσιών (Russian Combined Services Union – ROVS) με έδρα το Παρίσι και επικεφαλής τον Στρατηγό Aleksandr Kutepov.¹⁶⁰

Επίσης, η «Εμπιστοσύνη» κατάφερε να παραπλανήσει δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών, όπως της Βρετανίας, της Γαλλίας, της Φινλανδίας, της Πολωνίας και των Βαλτικών Κρατών (σε διαφορετικό βαθμό την καθεμία). Οι υπηρεσίες αυτές είδαν ως ευκαιρία τη συνεργασία με την οργάνωση, προκειμένου να συλλέξουν πολύτιμες πληροφορίες για την ΕΣΣΔ.¹⁶¹ Αποτελεί ειρωνεία το γεγονός ότι, σύμφωνα με την επίσημη Σοβιετική Ιστορία, τουλάχιστον οκτώ μέλη της «Εμπιστοσύνης» έλαβαν διάφορες ανταμοιβές από τις δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών που τα ίδια είχαν παραπλανήσει. Μέλη της οργάνωσης λάμβαναν, επίσης, χρηματικά ποσά από φιλομοναρχικούς μετανάστες, τα οποία κατέληγαν στην GPU.¹⁶²

Ηγετικές μορφές της οργάνωσης ήταν η αφρόκρεμα των πρακτόρων της GPU. Όμως, περιέργως, κανένας από αυτούς δεν ήταν Ρώσος. Ο Feliks Dzershinskiy και ο Vyacheslav Menzhinskiy ήταν Πολωνοί, ο R.A. Pilar ήταν Γερμανός και ο Arthur Artuzon ήταν Ελβετός Εβραίος.¹⁶³

Προκειμένου να διαφυλάξει την αξιοπιστία της οργάνωσης η GPU ενορχήστρωνε ηθελημένα εκδηλώσεις εναντίον του Μπολσεβικισμού, και μάλιστα έφτανε στο σημείο να οργανώσει πλαστή επαναστατική δραστηριότητα και μοναρχικές διασκέψεις, που ελάχιστοι αντι-κομμουνιστές παρακολουθούσαν, ενώ όπως ήταν φυσιολογικό κυριαρχούσαν οι πράκτορες της GPU. Επρόκειτο για μία καλοστημένη παγίδα. Βεβαίως, όποτε υπήρχε κίνδυνος να ξεφύγει η κατάσταση από τον έλεγχο, τα όργανα του καθεστώτος των Μπολσεβίκων επενέβαιναν αμέσως.¹⁶⁴

Ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της οργάνωσης ήταν η σύλληψη του Boris Savinkov, πρώην επαναστατικού και υπουργού πολέμου στη μεταβατική κυβέρνηση του Aleksandr Kerensky, όταν εισήλθε μυστικά στη Σοβιετική Ένωση για να επικοινωνήσει με την οργάνωση. Το Σεπτέμβριο του 1925 η οργάνωση γνώρισε ακόμη μία επιτυχία, συλλαμβάνοντας τον Sidney Reilly, πράκτορα των Βρετανικών υπηρεσιών πληροφοριών, ο οποίος πέρασε τα

Φινλανδο-σοβιετικά σύνορα προκειμένου να έρθει σε επαφή με την οργάνωση. Οι Σοβιετικοί ανέκριναν τον Reilly και στη συνέχεια του επεφύλασσαν την κλασική τιμωρία για τους κατασκόπους, τον εκτέλεσαν στη Μόσχα.¹⁶⁵ Μάλιστα, το άψυχο σώμα του τοποθετήθηκε σε δημόσια θέα στο θεραπευτήριο στο αρχηγείο της OGPU¹⁶⁶ στη Lubyanka, προκειμένου οι αξιωματούχοι της να πανηγυρίσουν το θρίαμβό τους.¹⁶⁷

Το 1926, ένα χρόνο πριν τον τερματισμό της επιχείρησης, η οργάνωση εξέδωσε¹⁶⁸ το βιβλίο του Vasiliy V. Shulgin με τίτλο “Tri Stolitsy” (“Three Capitals”), ο οποίος υποδύονταν τον αντικαθεστωτικό. Ουσιαστικά, επρόκειτο για μία ακόμη προσπάθεια παραπληροφόρησης από την οργάνωση.¹⁶⁹

Τελικά, Οι Σοβιετικοί αποφάσισαν να τερματίσουν τη λειτουργία της οργάνωσης «Εμπιστοσύνη» για δύο λόγους. Πρώτον, όταν οι δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών με τις οποίες έρχονταν σε επαφή οι άνθρωποι της οργάνωσης ζήτησαν στρατιωτικές και όχι μόνον πολιτικές πληροφορίες. Η οργάνωση προκειμένου να βγει από τη δύσκολη θέση, ισχυρίσθηκε ότι ήταν αφοσιωμένη στην ανατροπή του καθεστώτος των Μπολσεβίκων, και αυτός ο στόχος θα ζημιωθεί από τη συλλογή στρατιωτικών πληροφοριών. Και αυτό λειτούργησε σαν αυτοεκπληρούμενη προφητεία, διότι η πρώτη προσπάθεια διανομής ψευδών στρατιωτικών πληροφοριών από τα στελέχη της οργάνωσης στις δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών οδήγησε και στην καταστροφή. Ήταν το 1926 όταν ο Πολωνός υπουργός πολέμου Στρατάρχης Pilsudski έδωσε εντολή στο Γενικό του Επιτελείο να ζητήσει από την οργάνωση «Εμπιστοσύνη» να αποκτήσει το απόρρητο σχέδιο κινητοποίησης των Σοβιετικών. Το έγγραφο που του παρέδωσε η οργάνωση περιείχε πλαστά στοιχεία σχετικά με τους ρωσικούς σιδηροδρόμους κατά μήκος των Πολωνικών συνόρων. Ο Pilsudski γύρισε στους επιτελείς τους και είπε μία λέξη «πλαστογραφία». Πλέον οι ημέρες της «Επιχείρησης Εμπιστοσύνη» ήταν μετρημένες.¹⁷⁰ Δεύτερον, όταν τον Απρίλιο του 1927 ο Aleksandr Upeninsh (με το ψευδώνυμο Oppergut) προσπάθησε να περάσει από την ΕΣΣΔ στη Φινλανδία, ως Eduard von Staunitz υψηλόβαθμο στέλεχος της οργάνωσης «Εμπιστοσύνη» στο αρχηγείο της στη Μόσχα και εντοπίστηκε μαζί με την συνεργό του Mariya Zakharchenko-Shults, ο χρόνος άρχισε να μετρά αντίστροφα για την οργάνωση. Ο Oppergut παραδέχτηκε δημοσίως ότι βρισκόταν στην υπηρεσία των Σοβιετικών υπηρεσιών πληροφοριών, ενώ προσποιούνταν τον αντικομμουνιστή, εξέφρασε την μεταμέλειά του, τόνισε ότι διέρρηξε τους δεσμούς του με την GPU και δήλωσε πρόθυμος να αποκαλύψει τη δράση της. Οι αποκαλύψεις του ήταν εντυπωσιακές και συνάμα τρομακτικές, αφού έφεραν στο φως την παντοδυναμία και την εξαναγκαστική δύναμη που ασκούσε η GPU, σε σημείο που να συμπεραίνει ότι η μάχη εναντίον της ήταν μάταια. Ο Oppergut παρέδωσε αναφορές στις Φινλανδικές και Βρετανικές υπηρεσίες πληροφοριών και εφοδίασε με πλούσιο υλικό τον τύπο της εποχής.¹⁷¹

Το «χάσμα των βομβαρδιστικών» (“bomber gap”) και το «χάσμα των πυραύλων» (“missile gap”)

Μπορεί ο Αμερικανός Πρόεδρος Eisenhower, κατά τη διάρκεια της θητείας του, να έδωσε υπερβολική έμφαση στη μυστική δράση, όμως δεν έτρεφε αυταπάτες για την ποιότητα της πληροφόρησης της CIA για τον κύριο στόχο της, την ΕΣΣΔ: «Η σχετική θέση μας στον τομέα της πληροφόρησης, σε σύγκριση με την ΕΣΣΔ, μόλις και μετά βίας θα μπορούσε να είναι και χειρότερα. Οι Σοβιετικοί απολαμβάνουν πρακτικά απρόσκοπτη πρόσβαση σε πληροφορίες κάθε είδους, τις οποίες εμείς σχεδόν στερούμαστε».¹⁷²

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε μία σύσκεψη του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας (National Security Council – NSC) στις 31 Μαΐου του 1953, ο τότε διευθυντής της CIA, Allen Dulles δεν δίστασε να παραδεχτεί ότι υπήρχαν «... ελλείψεις σημαντικής φύσεως» στη συλλογή πληροφοριών από την ΕΣΣΔ, εφόσον η CIA δεν διέθετε δίκτυα πρακτόρων σε Σοβιετικό έδαφος. Και ο Allen Dulles συνέχισε «Πρέπει να παραμείνουμε πολύ επικριτικοί για την προσπάθεια συλλογής πληροφοριών μας, αλλά δεν πρέπει να είμαστε ηττοπαθείς μπροστά στις δυσκολίες εξασφάλισης επαρκών πληροφοριών».¹⁷³

Πράγματι, στην αρχή του Ψυχρού Πολέμου η ανικανότητα των ΗΠΑ να προβλέψει με ακρίβεια τον αριθμό και το ρυθμό ανάπτυξης των στρατηγικών βομβαρδιστικών¹⁷⁴ ή των Διηπειρωτικών Βαλλιστικών Πυραύλων (Intercontinental Ballistic Missiles – ICBMs)¹⁷⁵ της ΕΣΣΔ, ήταν αποτέλεσμα, πρώτον, της αδυναμίας διείσδυσης των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών στην ΕΣΣΔ (η οποία ήταν μία πραγματική απαγορευμένη περιοχή (“denied area”)) χρησιμοποιώντας ανθρώπινες πηγές, και δεύτερον, της ισχνής κάλυψης της τεράστιας περιοχής της ΕΣΣΔ με τεχνικά μέσα.¹⁷⁶ Αυτές οι «φτωχές» πληροφορίες δημιούργησαν αβεβαιότητα και παρήγαγαν σημαντικές διαφωνίες στο εσωτερικό των ΗΠΑ – τόσο στην κοινότητα των υπηρεσιών πληροφοριών και των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων (ιδιαίτερα μεταξύ της CIA και της Πολεμικής Αεροπορίας), όσο και μεταξύ των δύο κύριων πολιτικών κομμάτων (Ρεπουμπλικάνων και Δημοκρατικών)¹⁷⁷ – σχετικά με τις στρατιωτικές ικανότητες και προθέσεις της ΕΣΣΔ. Η κοινότητα των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών επέλεξε να ακολουθήσει το χειρότερο δυνατό σενάριο και γι’ αυτό σχεδόν πάντα υπερέβαλλε όσον αφορά την απειλή εκ μέρους της ΕΣΣΔ.¹⁷⁸

Το χάσμα των βομβαρδιστικών και το χάσμα των πυραύλων, ενδυνάμωσε και η ίδια η ΕΣΣΔ με τις επιχειρήσεις παραπλάνησης¹⁷⁹ που εφάρμοσε έναντι των ΗΠΑ. Μετά το θάνατο του Stalin οι Σοβιετικοί βρέθηκαν σε στρατηγικά μειονεκτική θέση, αφού ο Stalin άφησε ως κληρονομιά στο Σοβιετικό στρατό ένα δόγμα που δεν ήταν συμβατό με τις τεχνολογικές μεταβολές που βρίσκονταν σε εξέλιξη, κυρίως με τα πυρηνικά όπλα και την προοπτική ανάπτυξης των βαλλιστικών πυραύλων. Αντιθέτως ο αμερικανικός στρατός διέθετε οπικά συστήματα και βάσεις με τα οποία μπορούσε να πλήξει την καρδιά της ΕΣΣΔ και εκείνος να παραμείνει αλώβητος. Η εμφανής στρατιωτική αδυναμία της ΕΣΣΔ δεν μπορούσε να υποστηρίξει μία προωθημένη πολιτική στην Ευρώπη. Δύο λύσεις είχε η Σοβιετική ηγεσία: πρώτον, να εγκαταλείψει τη δημιουργία στρατιωτικής ικανότητας εναντίον των ΗΠΑ και να συγκεντρώσει την πίεσή της στην Ευρώπη με τοπικές δυνάμεις. Δεύτερον, να επεκτείνει την γεωγραφική περιοχή της σύγκρουσης αναπτύσσοντας τη νέα πυραυλική τεχνολογία. Έπρεπε να επιλέξει μεταξύ δύο διαφορετικών πυρηνικών δογμάτων. Το πρώτο είναι το μινημαλιστικό, σύμφωνα με το οποίο το μόνο που απαιτείται είναι η εγγύηση ότι οι Αμερικανοί θα υποφέρουν εάν αποφασίσουν να επιτεθούν εναντίον της ΕΣΣΔ. Μία υπερβολή των ικανοτήτων των Σοβιετικών θα βοηθούσε σε αυτή την περίπτωση, αλλά μία προσπάθεια να πείσουν τους Αμερικανούς να μειώσουν το πυρηνικό τους οπλοστάσιο, ίσως βοηθούσε περισσότερο. Το μαξιμαλιστικό δόγμα αντιθέτως έθετε ως απαραίτητη προϋπόθεση την υπερβολή των πυρηνικών ικανοτήτων των Σοβιετικών γιατί θεωρούσε ότι η υπεροχή παρέχει στρατηγικό πλεονέκτημα. Επομένως, η αδυναμία των Σοβιετικών δυνάμεων υποχρέωνε τον Khrushchev να ακολουθήσει μία πολιτική στρατηγικής παραπλάνησης προκειμένου να επιτύχει την πολιτική του.¹⁸⁰

Όσον αφορά το χάσμα των βομβαρδιστικών, το 1954 κατά τη διάρκεια της παρέλασης για την Πρωτομαγιά στη Μόσχα, ο Αμερικανός ακόλουθος Άμυνας ξεγελάστηκε από ένα τέχνασμα των Σοβιετικών, οι οποίοι είχαν φροντίσει ένας μικρός αριθμός σύγχρονων

στρατηγικών αεροσκαφών τύπου Bison να πετάνε κυκλικά ανά τακτά χρονικά διαστήματα πάνω από την Κόκκινη Πλατεία, έτσι ώστε να φαίνεται ότι διαθέτουν περισσότερα.¹⁸¹

Τον Ιούλιο του επόμενου έτους, στα πλαίσια των εορταστικών εκδηλώσεων της Σοβιετικής Αεροπορίας στο Tushino, πριν τη διεξαγωγή της συνάντησης των «τεσσάρων Μεγάλων» (ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Γαλλία και Βρετανία) στη Γενεύη, ο Αμερικανός αεροπορικός ακόλουθος μέτρησε 28 βαριά βομβαρδιστικά νέου τύπου¹⁸² να πετάνε πάνω από την κερκίδα των επισήμων. Επρόκειτο για το ίδιο τέχνασμα, όπως την Πρωτομαγιά του 1954. Τα ίδια αεροσκάφη έκαναν συνεχόμενους κύκλους πάνω από το χώρο της παρέλασης και ο Αμερικανός ακόλουθος υπολόγισε συνολικά τον αριθμό των βομβαρδιστικών.¹⁸³ Οι Σοβιετικοί ηγέτες δεν έκαναν κανένα σχόλιο για το μέγεθος και τις ικανότητες της δύναμης βομβαρδιστικών που διέθεταν. Προτιμούσαν να δίνουν έμφαση στους αναπόδεικτους βαλλιστικούς πυραύλους.¹⁸⁴

Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν το 1956 μία αμερικανική αντιπροσωπεία με επικεφαλής τον στρατηγό Twining επισκέφτηκε την ΕΣΣΔ, οι Σοβιετικοί τους έδειξαν ελάχιστα αεροσκάφη και ένα απαρχαιωμένο εργοστάσιο. Όταν οι αμερικανοί ρώτησαν γιατί τους δείχνουν τόσα λίγα αεροσκάφη, ο Στρατάρχης Zhukov απάντησε «Α! Βρίσκονται στην παραγωγή, αλλά είμαστε ειρηνόφιλος λαός. Δεν επιθυμούμε να καυχόμαστε για τα επιθετικά μας όπλα ή για την επιθετική μας ικανότητα». Οι Σοβιετικοί επεδίωκαν να μεταστρέψουν την εντύπωση που είχαν δημιουργήσει στις επιδείξεις της Ημέρας της Αεροπορίας του 1955 και με την επίσκεψη Twining ήθελαν να υποβαθμίσουν τις εντυπώσεις περί ενός μαζικού προγράμματος παραγωγής βομβαρδιστικών. Επομένως, είτε ήθελαν να διορθώσουν την εντύπωση που είχαν προκαλέσει, είτε η πολιτική τους άλλαξε εξ' ολοκλήρου μετά την άνοδο του Khrushchev στην εξουσία. Η συνεχιζόμενη έμφαση που δημοσίως έδιναν στους πυραύλους και η αποτυχία τους να εκμεταλλευτούν τους καρπούς της αεροπορικής επίδειξης του 1955 δείχνουν ότι η πτήση των Bisons δεν αντικατόπτριζε την πολιτική της ΕΣΣΔ και οι Σοβιετικοί σχεδίασαν συνειδητά την επίσκεψη του Twining για να επηρεάσουν τις αμερικανικές εκτιμήσεις σχετικά με τις Σοβιετικές στρατηγικές ικανότητες.¹⁸⁵

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των αμερικανών αναλυτών, στα τέλη του 1956 οι Σοβιετικοί θα κατασκεύαζαν 25 βομβαρδιστικά Bear μηνιαίως, ενώ μέχρι το 1959 ή το 1960 θα μπορούσαν να κατασκευάσουν μέχρι και 600 έως 800 Bisons.¹⁸⁶

Σύμφωνα με τον Allen Dulles ο αριθμός τους ξεπερνούσε κατά πολύ τις εκτιμήσεις των Αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών σχετικά με το οπλοστάσιο στρατηγικών αεροσκαφών των Σοβιετικών. Ήταν εμφανές ότι η ΕΣΣΔ, διέθετε τόσο θερμοπυρηνικά όπλα, όσο και μία ραγδαία αυξανόμενη δύναμη βομβαρδιστικών διηπειρωτικής εμβέλειας, ικανή να τα μεταφέρει στις ΗΠΑ.¹⁸⁷ Διαφαίνονταν ότι η ΕΣΣΔ είχε αναπτύξει ένα εντατικό πρόγραμμα κατασκευής στρατηγικών βομβαρδιστικών, που θα δημιουργούσε ένα σημαντικό χάσμα δυνατοτήτων μεταξύ ΕΣΣΔ και ΗΠΑ, προς όφελος της πρώτης.¹⁸⁸

Ο Dulles παραδέχθηκε, αργότερα, ότι η κοινότητα των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών, αρκετές φορές, είχε πέσει θύμα παραπλάνησης από τους Σοβιετικούς και παρήγαγε υπερβολικές εκτιμήσεις σχετικά με τον αριθμό και το ρυθμό παραγωγής των Σοβιετικών βομβαρδιστικών.¹⁸⁹ Πράγματι, οι ΗΠΑ υπερεκτίμησαν τη δύναμη της Σοβιετικής Ένωσης σε βομβαρδιστικά και προέβλεψαν ότι μέχρι το 1960, 800 στρατηγικά βομβαρδιστικά τύπου Bison (σύμφωνα με την ονομασία που χρησιμοποιούσαν στο NATO) θα ήταν επιχειρησιακά έτοιμα. Ομοίως, το επίπεδο παραγωγής των αεροσκαφών Tupolev Tu-16 είχε υπολογισθεί λανθασμένα, στα 25 αεροσκάφη μηνιαίως.¹⁹⁰

Όλες αυτές οι υπερβολικές εκτιμήσεις δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν παράλογες, εάν λάβει κανείς υπόψη του μία θεμελιώδη υπόθεση που ασπάζονταν αρκετοί αμερικανοί αναλυτές της εποχής, λιγότερο απτή, αλλά πιο ρεαλιστική και σίγουρη στα μάτια τους. Ο πρωταρχικός σκοπός της ΕΣΣΔ ήταν να επιτεθεί σε ένα μεγάλο αριθμό στρατηγικών και αστικών-βιομηχανικών στόχων στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Σύμφωνα με μελέτες στόχευσης των Αμερικανών οι Σοβιετικοί χρειάζονταν περίπου 500 βομβαρδιστικά διηπειρωτικής ακτίνας προκειμένου να επιτύχουν αυτόν τον σκοπό. Επομένως, κάθε στοιχείο που επιβεβαίωνε την υπόθεση αυτή σχετικά με τον σκοπό αυτόν, θεωρείτο από τους Αμερικανούς αναλυτές αληθές, ακόμη κι αν κάποια άλλα στοιχεία οδηγούσαν σε διαφορετικά συμπεράσματα.

Τελικά, η εικόνα για τους αμερικανούς αναλυτές πληροφοριών, αλλά και τους διαμορφωτές των αποφάσεων ξεκαθάρισε μόνον μετά από τις αεροφωτογραφίες¹⁹¹ που τράβηξαν τα U-2 που πέταξαν στα βάθη της ΕΣΣΔ. Μόνο διαθέτοντας τόσο «σκληρά» στοιχεία, βεβαιώθηκαν οι αναλυτές και οι διαμορφωτές των αποφάσεων ότι οι προηγούμενοι υπολογισμοί τους ήταν υπερβολικοί. Σε αντίθεση με το υποτιθέμενο «χάσμα βομβαρδιστικών» τα καινούργια κατασκοπευτικά αεροσκάφη απέδειξαν πέραν πάσης αμφιβολίας ότι οι Σοβιετικοί διέθεταν ελάχιστα στρατηγικά βομβαρδιστικά τύπου M-4 Bison ή Bear.¹⁹² Οι ΗΠΑ έπρεπε να διαμορφώσουν ανάλογα (και να μειώσουν) τις εκτιμήσεις τους. Ευτυχώς, για αυτές και τους συμμάχους τους, το χειρότερο σενάριο δεν έγινε πραγματικότητα. Όμως, οι αποφάσεις που έλαβε η πολιτική ηγεσία των ΗΠΑ, λόγω της παραπλάνησης της ΕΣΣΔ, οδήγησαν σε μία κούρσα εξοπλισμών μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, που τελικά απέβη εναντίον της ΕΣΣΔ¹⁹³, εφόσον οι ΗΠΑ προέβησαν στην κατασκευή και ανάπτυξη πάνω από 2.500 αεροσκαφών και 10.000 πυραύλων (πολλά από αυτά εξοπλισμένα με πυρηνικές κεφαλές) πληρώνοντας το τίμημα των \$330 δις (σε τιμές του 1995).¹⁹⁴

Η αποκάλυψη της αλήθειας για το υποτιθέμενο «χάσμα βομβαρδιστικών», και της παραπλάνησης εκ μέρους των Σοβιετικών, που οφειλόταν στην κατασκευή και την επιτυχημένη αποστολή των U-2, όμως, δεν είχε καμία επίπτωση στην εκτίμηση των δυνατοτήτων της αμυντικής παραγωγής της ΕΣΣΔ, από τους αναλυτές πληροφοριών της Αμερικανικής αεροπορίας. Αντίθετα, οι τελευταίοι ερμήνευσαν την ολοφάνερη μείωση της παραγωγής των βομβαρδιστικών διηπειρωτικού βεληνεκούς, ως απόδειξη της απόφασης της πολιτικής ηγεσίας της ΕΣΣΔ να δώσει έμφαση σε ένα πρόγραμμα παραγωγής διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων (ICBMs). Ουσιαστικά, η μείωση της εκτιμώμενης παραγωγής στρατηγικών βομβαρδιστικών τους οδήγησε στο συμπέρασμα ότι οι Σοβιετικοί είχαν επιτύχει ένα προβάδισμα στην παραγωγή διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων.¹⁹⁵ Είναι πολύ πιθανό, στην περίπτωση αυτή να έπαιξε σημαντικό ρόλο το φαινόμενο “mirror imaging”, δηλαδή, οι Αμερικανοί αναλυτές να θεώρησαν ότι οι Σοβιετικοί θα συμπεριφέρονταν ακριβώς όπως εκείνοι, εάν βρίσκονταν στη θέση τους. Αυτή η ερμηνεία επιβεβαιωνόταν και από την απόρρητη «Αναφορά Gaither», που παρέδωσε η Ομάδα Gaither στο Πρόεδρο Eisenhower στις 7 Νοεμβρίου 1957, η οποία έδινε έμφαση στην τρωτότητα των Αμερικανικών στρατηγικών δυνάμεων, ως αποτέλεσμα της μεταστροφής της παραγωγής των Σοβιετικών από τα βομβαρδιστικά στους μακράς εμβέλειας πυραύλους. Ένα από τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η Ομάδα Gaither ήταν ιδιαίτερα ανησυχητικό για τους Αμερικανούς: μέχρι τα τέλη του 1959 η ΕΣΣΔ θα είχε τη δυνατότητα να εξαπολύσει μία επίθεση εναντίον των ΗΠΑ με 100 ICBMs που θα φέρουν πυρηνικές κεφαλές μεγάλων.¹⁹⁶

Έτσι, ενώ απέτυχε η παραπλάνηση σχετικά με το χάσμα των στρατηγικών βομβαρδιστικών, οδήγησε παρόλα αυτά στην εμφάνιση του χάσματος των πυραύλων. Όλα

άρχισαν τον Αύγουστο του 1957 όταν οι Σοβιετικοί ισχυρίστηκαν ότι εκτόξευσαν επιτυχώς έναν ICBM, κάτι που τους επέτρεπε να πλήξουν οποιοδήποτε στόχο στον κόσμο.¹⁹⁷ Μετά την εκτόξευση του Sputnik το Οκτώβριο του 1957 ο Khrushchev δήλωσε emphaticά: «Τώρα διαθέτουμε όλους τους πυραύλους που χρειαζόμαστε: μακράς ακτίνας πυραύλους, μέσης ακτίνας πυραύλους και μακράς ακτίνας πυραύλους».¹⁹⁸ Παρά την εκστρατεία δημοσίων σχέσεων που οργάνωσαν οι Σοβιετικοί έναντι των δυτικών δημοσιογράφων, οι ισχυρισμοί του Khrushchev αφορούσαν μόνο την επιστημονική, τεχνολογική και στρατιωτική υπεροχή της ΕΣΣΔ. Αντί για αυτό τα Σοβιετικά μέσα ενημέρωσης έδιναν έμφαση στο γεγονός ότι η ΕΣΣΔ είχε τότε τα μέσα να αρνηθεί στις ΗΠΑ τα στρατηγικά πλεονεκτήματα που αυτές διέθεταν τα προηγούμενα χρόνια.¹⁹⁹

Οι δηλώσεις του Khrushchev δεν αφήνουν κανένα περιθώριο παρερμηνείας σχετικά με την έμφαση που έδινε στους πυραύλους. Τον Φεβρουάριο του 1959 στην ομιλία του στο 21^ο Συνέδριο του Κόμματος ανέφερε: «Όταν λέμε ότι έχουμε οργανώσει τη μαζική παραγωγή διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων, δεν είναι μόνο για να ακούσουμε τους εαυτούς μας να μιλάμε».²⁰⁰ Στο ίδιο συνέδριο ο Υπουργός Άμυνας Στρατάρχης Malinovsky ευχαρίστησε «εκείνους που εφοδίασαν τις ένοπλες δυνάμεις με μία ολόκληρη σειρά από στρατιωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους [συμπεριλαμβανομένων] διηπειρωτικών».²⁰¹ Οι Σοβιετικοί ήθελαν να δώσουν και την εντύπωση ότι οι πυραυλοί τους ήταν επιχειρησιακά έτοιμοι. Παρόλα αυτά, δεν ισχυρίστηκαν ότι είχαν υπεροχή, αλλά θεωρούσαν ότι η ΕΣΣΔ διέθετε «όχι λιγότερη ισχύ και δυνατότητες από τις ΗΠΑ».²⁰² Στα μέσα του 1959 ο Khrushchev μίλησε με υποτιμητικά λόγια για εκείνους στις ΗΠΑ που ισχυρίζονταν ότι «... η Σοβιετική Ένωση διαθέτει λίγους διηπειρωτικούς πυραύλους... Αλλά, αυτός είναι ο ισχυρισμός των Αμερικανών στρατιωτικών. Πρέπει να πούμε, παρόλα αυτά, ότι είναι πάντα καλύτερα να μετράς τα χρήματα που βρίσκονται στην τσέπη σου παρά αυτά που βρίσκονται στην τσέπη του συνανθρώπου σου. Μπορώ να πω, παρεμπιπτόντως, ότι διαθέτουμε κι εμείς αρκετούς πυραύλους για την Αμερική, σε περίπτωση που εξαπολυθεί πόλεμος εναντίον μας».²⁰³ Και οι δηλώσεις του Khrushchev κλιμακώνονταν, όταν τον Νοέμβριο του 1959 καυχόταν: «Έχουμε σήμερα αποθηκεύσει τόσους πολλούς πυραύλους, τόσες πολλές ατομικές κεφαλές και κεφαλές υδρογόνου, που εάν δεχόμασταν επίθεση, θα εξαφανίζαμε από προσώπου γης όλους τους πιθανούς αντιπάλους μας».²⁰⁴ Τον Ιανουάριο του 1960, ο ίδιος συνέχισε τη ρητορική του: «Τονίζω για άλλη μία φορά ότι ήδη διαθέτουμε αρκετά πυρηνικά όπλα – ατομικά [όπλα] και όπλα υδρογόνου – και τους αντίστοιχους πυραύλους για να διανεμούμε αυτά τα όπλα στο έδαφος ενός πιθανού επιτιθέμενου, [έτσι ώστε] εάν κάποιος τρελός προκαλέσει μία επίθεση εναντίον της χώρας μας ή άλλων σοσιαλιστικών χωρών, μπορούμε κυριολεκτικά να εξαφανίσουμε από το πρόσωπο της γης τη χώρα ή τις χώρες που θα μας επιτεθούν».²⁰⁵ Οι Σοβιετικοί αμφισβητούσαν τους ισχυρισμούς εκείνων στις ΗΠΑ που θεωρούσαν ότι διέθεταν πολύ λιγότερους διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους (ICBMs): «Δηλώνουμε ανοικτά ότι τα «στοιχεία» που βρίσκονται στη διάθεση του A. Dulles έχουν ελάχιστο ενδιαφέρον για εμάς. Ο υπολογισμός στην Washington του αριθμού των πυραύλων και άλλων τύπων Σοβιετικών οπλικών συστημάτων [είναι χάσιμο χρόνου]»²⁰⁶ Γιατί ο κύριος διευθυντής ενοχλείται; Είμαστε έτοιμοι να απαντήσουμε την ερώτησή του. Πόσους πολλούς πυραύλους διαθέτουμε; Αρκετούς! Αρκετούς για να εξαφανίσουμε από το πρόσωπο της γης κάθε χώρα που θα τολμήσει να επιτεθεί στη Σοβιετική Ένωση. Ο N. Khrushchev το δήλωσε ειλικρινά και ανοικτά στη Συνεδρίαση του Ανωτάτου Σοβιέτ της ΕΣΣΔ τον Ιανουάριο».²⁰⁷ Και το Σεπτέμβριο του 1960 από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ο Khrushchev συνέχισε να υποστηρίζει ότι η Σοβιετική Ένωση

παρέμενε «ανώτερη όσον αφορά τα πιο αποτελεσματικά μέσα διανομής πυρηνικών όπλων, τους διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους».²⁰⁸

Και για να δυσκολέψουν ακόμη την εκτίμηση του μεγέθους του Σοβιετικού οπλοστασίου των ICBMs, ο Khrushchev και ο Malinovsky υποστήριζαν ότι ήταν πολύ εύκολο για αυτούς να αποκρύψουν τις τοποθετήσεις των ICBMs. Πιο συγκεκριμένα, ο Malinovsky ισχυρίστηκε ότι «Η οικοδόμηση τεράστιων πανάκριβων στρατιωτικών αεροδρομίων με πολύπλοκο εξοπλισμό, δεν απαιτείται για την εκτόξευση πυραύλων. Είναι πιο εύκολο να καμουφλάρουμε, ακόμη και να αποκρύψουμε εξ' ολοκλήρου τις θέσεις εκτόξευσης των πυραύλων· αυτό εγγυάται έναν υψηλότερο βαθμό ασφάλειας και έλλειψης τρωτότητας για τους πυραύλους».²⁰⁹

Και όταν τον Οκτώβριο του 1961, τόσο ο εκπρόσωπος τύπου του αμερικανού Προέδρου J. F. Kennedy, όσο και αρκετοί αμερικανοί δημοσιογράφοι άρχισαν να αντιστρέφουν την εικόνα της μέχρι τότε Σοβιετικής στρατηγικής ανωτερότητας, η Σοβιετική αντίδραση ήταν καθαρά αμυντική. Η δήλωση του Malinovsky, τον Ιανουάριο του 1962, ήταν χαρακτηριστική: «Ο Αμερικανός Πρόεδρος John Kennedy κάποτε παραδέχτηκε ότι η δύναμή μας είναι ίση. Αυτή ήταν, λίγο-πολύ, σωστή παραδοχή, και είναι καιρός οι Αμερικανοί στρατιωτικοί ηγέτες να αντλήσουν τα κατάλληλα συμπεράσματα από αυτή. Υποστηρίζω ότι σήμερα το σοσιαλιστικό στρατόπεδο είναι ισχυρότερο από αυτές τις χώρες [NATO], αλλά ας υποθέσουμε ότι οι δυνάμεις είναι ίσες. Είμαστε έτοιμοι να συμφωνήσουμε σε αυτό, προκειμένου να μην συμμετάσχουμε στην υποδαύλιση μίας πολεμικής ψύχωσης. Αλλά εφόσον οι δυνάμεις μας είναι ίσες, οι Αμερικανοί ηγέτες πρέπει να αντλήσουν τα σωστά συμπεράσματα και να ακολουθήσουν λογική πολιτική».²¹⁰ Τον Μάιο του 1962 ο Khrushchev αναφέρθηκε έμμεσα στους αμερικανικούς ισχυρισμούς ότι είχε υπερβάλλει τις στρατιωτικές ικανότητες της ΕΣΣΔ: «Η δύναμή μας σήμερα δεν είναι απατηλή, αλλά είναι τεράστια και πραγματική. Ο ίδιος ο Πρόεδρος των ΗΠΑ μου είπε ότι οι στρατιωτικές μας δυνάμεις είναι ίσες. Δεν έχω καμία αντίρρηση σε αυτό, αν και στην πραγματικότητα είμαστε ισχυρότεροι από τον ιμπεριαλισμό, γιατί οι δυνάμεις μας δεν περιλαμβάνουν μόνο τα σοσιαλιστικά κράτη αλλά όλους τους προοδευτικούς και φιλειρηνικούς λαούς στη Γη, όλους τους ανθρώπους που υποστηρίζουν την ειρήνη. Αυτές οι ειρηνόφιλες δυνάμεις είναι μεγαλύτερες από τις δυνάμεις του ιμπεριαλισμού».²¹¹ Ήταν ξεκάθαρο ότι η Σοβιετική υπεροχή δεν βασιζόταν πλέον στις στρατιωτικές-τεχνολογικές ικανότητες, αλλά στην ιδεολογική καθαρότητα της ΕΣΣΔ. Παρόλα αυτά οι Σοβιετικοί δεν εγκατέλειψαν την αναζήτηση υπεροχής.²¹²

Οι αποδείξεις για την ύπαρξη ενός «χάσματος πυραύλων» δεν ήταν πειστικές και η συλλογή «σκληρών δεδομένων» δυσκόλεψε για τους Αμερικανούς μετά την πτώση του U-2 του Garry Powers το 1960, εφόσον ο Πρόεδρος Eisenhower υποσχέθηκε στον Σοβιετικό ομόλογό του να διακόψει τις πτήσεις αμερικανικών αεροσκαφών πάνω από το Σοβιετικό έδαφος. Όμως, ο Αμερικανός Πρόεδρος είχε αποφασίσει λύσει το γρίφο του «χάσματος των πυραύλων» προσεγγίζοντας διαφορετικά το ζήτημα: επιταχύνοντας το πρόγραμμα κατασκευής δορυφόρων (CORONA).²¹³ Μετά από τέσσερις αποτυχημένες προσπάθειες, η πρώτη επιτυχημένη προσπάθεια εκτόξευσης του δορυφόρου CORONA πραγματοποιήθηκε την 1^η Αυγούστου 1960. Ο δορυφόρος παρέμεινε σε τροχιά μία ημέρα και κατάφερε να φωτογραφήσει 1,6 εκατομμύρια τετραγωνικά μέτρα, ξεπερνώντας τα κατορθώματα του U-2, και τελικά αποδόμησε πλήρως τη θεωρία του «χάσματος των πυραύλων».²¹⁴ Δυστυχώς, οι περισσότερες δορυφορικές φωτογραφίες του 1960 ήταν σκοτεινές και δυσανάγνωστες· παρόλα αυτά, οι κάμερες βελτιώθηκαν σημαντικά και οι απεικονίσεις στρατιωτικών εγκαταστάσεων στην ΕΣΣΔ αποκάλυψαν ότι υπήρχε πράγματι ένα «χάσμα πυραύλων», αλλά αυτό ευνοούσε τις ΗΠΑ.²¹⁵

Αποκαλύφθηκε ότι η ΕΣΣΔ το 1960 διέθετε μόνον τέσσερις SS-6 ICBMs (“Sapwood” στην ορολογία του NATO).²¹⁶ Στα μέσα του 1959 μία άλλη NIE υπολόγιζε ότι οι Σοβιετικοί θα διέθεταν 140-200 ICBMs έως τα μέσα του 1961.²¹⁷

Μία NIE που κάλυπτε τη δυνατότητα των Σοβιετικών στρατηγικών δυνάμεων την περίοδο 1960-1965 και παραδόθηκε ένα μήνα μετά τη νίκη του Kennedy, αντανakλούσε τις διυστάμενες απόψεις των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών, αλλά ήταν συμβατή με την πρόβλεψη ενός σημαντικού πλεονεκτήματος για τους Σοβιετικούς στο εγγύς μέλλον. Πιο απαισιόδοξη ήταν η Αμερικανική Πολεμική Αεροπορία η οποία προέβλεψε ότι η ΕΣΣΔ θα είχε 200 ICBMs έως τα μέσα του 1961, περίπου 450 έως τα μέσα του 1962 και 700 μέχρι τα μέσα του 1963. Αντίθετα, η CIA προέβλεπε αντίστοιχα 150, 270 και 400 ICBMs. Ο αμερικανικός Στρατός και το Ναυτικό σε κοινή εκτίμησή τους έκαναν λόγο για 50, 125 και 200 ICBMs.²¹⁸

Τον Ιούνιο του 1961, η κοινότητα των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών κατέληξε σε μία νέα εκτίμηση, ότι οι Σοβιετικοί μπορεί να έχουν 50 έως 100 επιχειρησιακούς εκτοξευτήρες ICBMs και επομένως διέθεταν τη δυνατότητα να επιτεθούν σε όλες τις βάσεις της Αμερικανικής Στρατηγικής Αεροπορικής Διοίκησης (Strategic Air Command – SAC). Η συγκεκριμένη έκθεση θεωρούσε ότι οι Σοβιετικοί θα είχαν στη διάθεσή τους 100 έως 200 επιχειρησιακά έτοιμους εκτοξευτήρες μέσα στον επόμενο χρόνο και θα ήταν σίγουρα σε θέση να επιτεθούν τότε.²¹⁹ Σύμφωνα με μία NIE του Σεπτεμβρίου του 1961, η δύναμη των Σοβιετικών ICBMs ήταν της τάξης των 10-25 εκτοξευτών και δεν προβλεπόταν καμία σημαντική μεταβολή στους επόμενους μήνες.²²⁰ Την ίδια περίοδο, μία άκρως απόρρητη έκθεση με τίτλο «Το Σοβιετικό Πρόγραμμα ICBM» (“The Soviet ICBM Program”) βασισμένο σε πληροφορίες του Αντισυνταγματάρχη Oleg Penkovskyi της στρατιωτικής υπηρεσίας πληροφοριών (GRU²²¹), υποβάθμιζε σημαντικά την απειλή στο εγγύς μέλλον. Σε συνδυασμό με την ηλεκτρονική παρακολούθηση των κέντρων δοκιμών των πυραύλων των Σοβιετικών και με τις αεροφωτογραφίες του δορυφόρου CORONA οι Αμερικάνοι απέκτησαν μία σαφέστερη εικόνα των ικανοτήτων της ΕΣΣΔ στον τομέα των βαλλιστικών πυραύλων.²²²

Μάλιστα, το 1962 η αμερικανική κοινότητα των υπηρεσιών πληροφοριών με βάση τις φωτογραφίες των δορυφόρων διαμόρφωσε την πρώτη NIE «... η οποία ποσοτικοποιούσε τις υπάρχουσες Σοβιετικές δυνάμεις και ικανότητες με υψηλό βαθμό βεβαιότητας». Οι φωτογραφίες απέδειξαν πέρα από κάθε αμφιβολία ότι, όπως και στην περίπτωση του «χάσματος των βομβαρδιστικών», έτσι και με το «χάσμα των πυραύλων» (1957-1961) το υποτιθέμενο χάσμα ευνοούσε τις ΗΠΑ.²²³ Οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών εκτίμησαν ότι στα μέσα του 1963 ο αριθμός των ICBMs που θα είχαν οι Σοβιετικοί ήταν της τάξης των 75 έως 125.²²⁴

Όπως το έθεσε ο Πρόεδρος Eisenhower στα απομνημονεύματά του: «[Το U-2] παρείχε την απόδειξη ότι η φρίκη του υποτιθέμενου «χάσματος των βομβαρδιστικών» και αργότερα του «χάσματος των πυραύλων» δεν ήταν τίποτε παρά ευφάνταστες δημιουργίες ανευθυνότητας». ²²⁵ Και **τα** δύο είχαν δημιουργηθεί λόγω των ανησυχητικών εκτιμήσεων των υπηρεσιών πληροφοριών της Αμερικανικής Πολεμικής Αεροπορίας που επιθυμούσε να ικανοποιήσει και τα στενά γραφειοκρατικά συμφέροντά της²²⁶ και λόγω της παραπλάνησης εκ μέρους της ΕΣΣΔ, η οποία υπερέβαλε τις στρατιωτικές της ικανότητες προκειμένου να αποκομίσει πολιτικά οφέλη από αμερικανικές υποχωρήσεις.

Θα μπορούσαν οι Σοβιετικοί να ενισχύσουν την στρατηγική τους παραπλάνηση και να υποστηρίξουν τις δημόσιες δηλώσεις τους, κατασκευάζοντας ψεύτικους πυραύλους. Αποφάσισαν να μην το πράξουν και μην έχοντας υπολογίσει τις τεχνικές δυνατότητες αναγνώρισης των Αμερικανών²²⁷, όχι μόνον δέχθηκαν πλήγμα στο κύρος τους όταν

αποκαλύφθηκε ότι υπήρχε όντως χάσμα πυραύλων, αλλά αυτό ήταν υπέρ των ΗΠΑ²²⁸, αλλά και η μπλόφα τους γύρισε εναντίον τους διότι οι Αμερικανοί προχώρησαν σε μία αύξηση των εξοπλισμών τους, την οποία ίσως να μην πραγματοποιούσαν εάν δεν είχαν έρθει αντιμέτωποι με το «φανταστικό» αυτό χάσμα πυραύλων.

β) Παραπλάνηση από την Κούβα προς τις ΗΠΑ

Στις 12 Αυγούστου του 1987 η αμερικανική εφημερίδα Washington Post ένας αποστάτης της Κουβανικής υπηρεσίας πληροφοριών (DGI) αποκάλυψε στους αξιωματούχους της CIA κατά τη διάρκεια της ανάκρισης ότι ένας απροσδιόριστος αριθμός Κουβανών κυβερνητικών αξιωματούχων που φέρονταν να εργάζονται για τη CIA ως διπλοί πράκτορες, ήταν στην πραγματικότητα τριπλοί πράκτορες και ήταν πιστοί στην κυβέρνηση του Φιντέλ Κάστρο. Ουσιαστικά, έδιναν στην CIA ψευδείς ή άχρηστες πληροφορίες. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην Κούβα δεν έχασαν την ευκαιρία και δημοσίευσαν λεπτομερείς περιγραφές των επιχειρήσεων των υποτιθέμενων διπλών πρακτόρων που υποτίθεται ότι δούλευαν για λογαριασμό της CIA. Σύμφωνα με Κουβανικές πηγές, κάποιοι από τους Κουβανούς «διπλούς» πράκτορες έχοντας συνειδητοποιήσει ότι οι Αμερικανοί γνώριζαν πλέον την αλήθεια έστειλαν αποχαιρετιστήρια σημειώματα στους αμερικανούς «χειριστές» τους. Δυστυχώς, λόγω έλλειψης περισσότερων στοιχείων, δεν ξεκαθαρίζεται στη βιβλιογραφία εάν η Κούβα προσπαθούσε συστηματικά να ξεγελάσει τους Αμερικανούς και να τους ωθήσει στη λήψη αποφάσεων που θα την ωφελούσαν. Ακόμη και χωρίς να είχαν καταστρώσει ένα τόσο φιλόδοξο σχέδιο, αποκόμισαν αρκετά κέρδη από την επιχείρηση: πρώτον, η επιχείρηση απορρόφησε αρκετά χρήματα και αρκετό χρόνο από την πλευρά της CIA, που σε αντίθετη περίπτωση μπορεί να έφερναν αποτέλεσμα, δεύτερον, αποκαλύφθηκαν στην Κουβανική υπηρεσία πληροφοριών οι επιχειρησιακές μέθοδοι της CIA, και τρίτον η Κουβανική υπηρεσία πληροφοριών κατάφερε με την παραπληροφόρηση να μπερδέψει την ανάλυση των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών αποτρέποντάς τες από το να διαμορφώσουν μία συνεκτική εικόνα της κατάστασης στην Κούβα.²²⁹

5. Προϋποθέσεις επιτυχίας της παραπλάνησης

Θεωρητικά, για να επιτύχει μία επιχείρηση παραπλάνησης πρέπει να πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις: Πρώτη προϋπόθεση είναι η μυστικότητα, η οργάνωση, η στρατηγική συνοχή και ο συντονισμός.²³⁰ Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της παραπλάνησης είναι η μυστικότητα (άρνηση). Ο παραπλανών πρέπει πάση θυσία να παρεμποδίσει τα αληθινά σήματα από το να φτάσουν στα χέρια του αντιπάλου. Εάν οι υπηρεσίες πληροφοριών του αντιπάλου κατορθώσουν να συλλέξουν αληθινές πληροφορίες για την κατάσταση, εκείνος είναι δύσκολο να παραπλανηθεί, παρόλο που οι υπηρεσίες πληροφοριών του θα έχουν μπερδευτεί από το μείγμα αληθινών πληροφοριών και ψευδών πληροφοριών και δεν θα μπορούν να διαμορφώσουν μία συνεκτική εικόνα για την κατάσταση. Επομένως, το πρώτο που πρέπει να κάνει ο παραπλανών για να έχει πιθανότητες επιτυχίας είναι να μπλοκάρει τα περισσότερα, εάν όχι όλα, κανάλια από τα οποία ο αντίπαλός του συλλέγει πληροφορίες. Για να συμβεί αυτό πρέπει βέβαια ο παραπλανών να γνωρίζει τα κανάλια αυτά, τόσο τις ανθρώπινες πηγές, όσο και τις τεχνολογικές πηγές. Και αυτό το πετυχαίνει μόνον εάν έχει έγκαιρη και έγκυρη, εξαιρετική συλλογή πληροφοριών, καθώς και εξαιρετική αντικατασκοπεία, γιατί εάν

ένας κατάσκοπος του εχθρού βρίσκεται κοντά στην πολιτική ή στρατιωτική ηγεσία μας, μπορεί πολύ εύκολα να αποκαλύψει το σχέδιο παραπλάνησης.²³¹

Προς το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ένας Βρετανός αξιωματικός μέλος της Ανώτατης Διοίκησης της Συμμαχικής Εκστρατευτικής Δύναμης (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces (SHAEP)), από τη μία πλευρά, και ένας Γερμανός στρατηγός (Hans von Greiffenberg), από την άλλη, έγραψαν επίσημες εκθέσεις για τις προϋποθέσεις μιας επιτυχημένης επιχείρησης παραπλάνησης. Και οι δύο συμβουλεύουν ότι «πρέπει να αρνηθούμε στον εχθρό [την πληροφορία] ότι χρησιμοποιούμε κάλυψη και παραπλάνηση» και ότι «εάν δεν τηρείται η αυστηρότερη μυστικότητα, όλα τα σχέδια παραπλάνησης είναι καταδικασμένα να αποτύχουν από την αρχή τους» (Von Greiffenberg).²³²

Ο παραπλανών πρέπει να έχει ξεκάθαρους σκοπούς και να βασίζεται σε ένα συνεκτικό, ολοκληρωμένο πλάνο παραπλάνησης, που θα στηρίζει όλος ο κρατικός μηχανισμός, ακόμη και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.²³³ Τόσο ο Βρετανός, όσο και ο Γερμανός αξιωματικός που αναφέραμε, υποστηρίζουν ότι η παραπλάνηση πρέπει να είναι καλά οργανωμένη και συντονισμένη, διαφορετικά ο παραπλανών κινδυνεύει να διαρρεύσουν πληροφορίες στον αντίπαλο και να καταρρεύσει όλο το σχέδιο παραπλάνησης. Θεωρούν ότι ένα σχέδιο παραπλάνησης είναι καλά οργανωμένο όταν υπάρχει «λεπτομερής προετοιμασία» και όταν «ακόμη και τα ασήμαντα πράγματα δεν παραβλέπονται». Ενώ είναι καλά συντονισμένο όταν διευθύνεται από μία κεντρική μονάδα ή υπηρεσία και πιο συγκεκριμένα από την ανώτατη στρατιωτική διοίκηση.²³⁴

Οι Daniel και Herbig θεωρούν αυτονόητη αυτήν την προϋπόθεση, εφόσον η μυστικότητα αποτελεί εγγενές μέρος της παραπλάνησης, ενώ η οργάνωση και ο συντονισμός είναι άκρως απαραίτητα για την επιτυχία και του πιο απλού εγχειρήματος. Προειδοποιούν, όμως, ότι η πλήρης ασφάλεια αποτελεί έναν ουτοπικό, ανέφικτο στόχο, όσο καλά και εάν έχουμε οργανώσει και συντονίσει μία επιχείρηση παραπλάνησης.²³⁵

Δεύτερη προϋπόθεση είναι η κατασκευή αξιόπιστων, επιβεβαιωμένων ψευδών σημάτων (που θα αποτελούν μία εικονική πραγματικότητα, μία καλυμμένη ιστορία), η οποία θα πραγματοποιηθεί με βάση τις δυνατότητες συλλογής πληροφοριών (τόσο από ανθρώπινες όσο και από τεχνολογικές πηγές) της υπηρεσίας πληροφοριών του αντιπάλου.²³⁶ Οι δύο αξιωματικοί του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου υποστηρίζουν ότι τα ψευδή σήματα πρέπει να φαίνονται εύλογα, σοβαρά και το σενάριο της παραπλάνησης δεν πρέπει απλά να φαίνεται απλά πιθανό, αλλά αρκετά πιθανό και δυσοίωνο έτσι ώστε να προκαλέσει τον αντίπαλο να λάβει μέτρα για να το ματαιώσει.²³⁷ Γι' αυτό, συμβουλεύουν η παραπλάνηση να μην αποτελείται μόνον από ψεύτικες πληροφορίες, αλλά να περιλαμβάνει μία δόση αλήθειας και να επιβεβαιώνεται από περισσότερες από μία πηγές. Αναμειγνύοντας την αλήθεια με το ψέμα, ο παραπλανών ελπίζει ότι ο αντίπαλός του θα επιβεβαιώσει τις αληθινές πληροφορίες που του παρέχει εσκεμμένα, ενώ θα αγνοήσει ή θα παραποιήσει ή θα εξηγήσει ικανοποιητικά τις λεπτομέρειες που δεν ταιριάζουν στην εικόνα που έχει διαμορφώσει, οι οποίες αποτελούν τις δυσαρμονίες στις οποίες βασίζεται η παραπλάνηση. Όσο πιο πολλά κανάλια μπορεί να χειραγωγήσει ο παραπλανών για να στείλει σήματα τα οποία ενισχύουν το ένα το άλλο, τόσο πιο αξιόπιστη καθίσταται η παραπλάνηση, εφόσον μία σειρά αλληλοϋποστηριζόμενα σήματα είναι περισσότερο πιθανό να είναι αληθινά.²³⁸

Επίσης, ο παραπλανών πρέπει να διαθέτει φαντασία²³⁹ έτσι ώστε να δημιουργήσει νέα κανάλια σε ad hoc βάση, όπως έκαναν οι Βρετανοί στην επιχείρηση «Ο άνθρωπος που δεν υπήρξε ποτέ».²⁴⁰ Ταυτόχρονα, εάν καταφέρει να ελέγξει τα περισσότερα κανάλια από τα οποία συλλέγει πληροφορίες ο αντίπαλός του, μειώνει την πρόσβαση του τελευταίου σε αμφιλεγόμενες

ή αντίθετες πληροφορίες.²⁴¹ Η αξιοπιστία των πηγών είναι εξίσου σημαντική όσο και ο αριθμός τους. Οι αναλυτές των υπηρεσιών πληροφοριών ταξινομούν τις πληροφορίες με βάση την αξιοπιστία των πηγών τους. Είναι δυνατόν λίγες αξιόπιστες πηγές να λαμβάνονται περισσότερο υπόψη από περισσότερες, αλλά αναξιόπιστες και αμφίβολες πηγές. Είναι πολύ σημαντικό για τον παραπλανών, να γνωρίζει ποια θεωρεί ο αντίπαλός του – και όχι εκείνος – αξιόπιστη πηγή. Ό,τι φαίνεται αξιόπιστο στον παραπλανών, δε σημαίνει ότι θα είναι και για τον αντίπαλό του, εφόσον στη διαδικασία κρίσης παρεμβαίνουν πολιτισμικές αντιλήψεις και στερεότυπα.²⁴²

Τρίτη προϋπόθεση αποτελεί η προσαρμοστικότητα της παραπλάνησης.²⁴³ Ο παραπλανών πρέπει να εκμεταλλεύεται κάθε ευκαιρία που παρουσιάζεται τυχαία. Οι πιθανότητες επιτυχίας της παραπλάνησης αυξάνονται εάν ο παραπλανών προσαρμοστεί στις τυχαίες μεταβαλλόμενες καταστάσεις και γεγονότα. Ο καλύτερος τρόπος για να το επιτύχει αυτό είναι η ανατροφοδότηση (feedback).²⁴⁴ Σύμφωνα με τον Shulsky «η καλή ανατροφοδότηση μπορεί να είναι η πιο σημαντική προϋπόθεση για μια επιτυχημένη επιχείρηση παραπλάνησης».²⁴⁵ Οι Daniel και Herbig πιστεύουν ότι «η ακριβής πληροφόρηση για τις προθέσεις του αντιπάλου και για το πώς εκείνος αντιδρά αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους σε κάθε ανταγωνισμό, αλλά για την παραπλάνηση έχει ιδιαίτερη σημασία. Και αυτό γιατί το κρίσιμο αποτέλεσμα στο οποίο στοχεύει η παραπλάνηση λαμβάνει χώρα στο απρόσιτο μυαλό του αντιπάλου.»²⁴⁶

Μόνο με την ανατροφοδότηση, ο παραπλανών θα μπορέσει να δώσει απάντηση στα κρίσιμα ερωτήματα: Κατάφερε να μπλοκάρει όλα τα αληθινά σήματα; Έφτασαν τα κατασκευασμένα (ψευδή) σήματα στον αντίπαλο; Ο αντίπαλος συνήγαγε τα επιθυμητά συμπεράσματα από αυτά;²⁴⁷ Εάν ο αντίπαλος δεν ήταν σε αρκετή επαγρύπνηση, ώστε να παρατηρήσει τα ψεύτικα σήματα, ή εάν δεν τα ερμήνευσε όπως επιθυμεί ο παραπλανών, ο τελευταίος μπορεί να δημιουργήσει περισσότερα ψεύτικα σήματα για να προσελκύσει την προσοχή του στόχου και να τον οδηγήσει στην επιθυμητή ερμηνεία τους. Σε περίπτωση που ο στόχος έχει παρατηρήσει κάποιες ανωμαλίες στην λανθασμένη εικόνα της πραγματικότητας που προσπαθεί να δημιουργήσει στο μυαλό του ο παραπλανών, ο τελευταίος μπορεί να δημιουργήσει νέα σήματα που να τις δικαιολογούν. Ακόμη, εάν πολλά αληθινά σήματα έχουν συλλεγεί από τις υπηρεσίες πληροφοριών του αντιπάλου, με αποτέλεσμα εκείνος να σχηματίσει σωστή εικόνα της πραγματικότητας, τότε ίσως ο παραπλανών να αποφασίσει να τερματίσει την επιχείρηση παραπλάνησης και να μεταβάλλει τα σχέδιά του, προστατεύοντας και εξοικονομώντας πολύτιμους πόρους.²⁴⁸ Ένα ακόμη πλεονέκτημα της ανατροφοδότησης, είναι ότι παρέχει στον παραπλανών τη δυνατότητα να γνωρίζει ποια κανάλια θεωρεί ο αντίπαλος γόνιμα και αξιόπιστα. Γενικότερα, έχοντας διαμορφώσει ολοκληρωμένη άποψη για την εικόνα που έχει διαμορφώσει ο αντίπαλος σχετικά με την πραγματικότητα με βάση τις πληροφορίες που έχει συλλέξει, ο παραπλανών μπορεί να προσαρμόσει ανάλογα τις μεθόδους που χρησιμοποιεί και την εικονική πραγματικότητα που επιθυμεί να πιστέψει ο στόχος. Επιπλέον, ο παραπλανών έχει τη δυνατότητα να εκμεταλλευτεί τα τυχαία γεγονότα που λαμβάνουν χώρα και να ενδυναμώσει την λανθασμένη αντίληψη/ερμηνεία της κατάστασης που έχει διαμορφώσει μόνος του ο στόχος λόγω μη «φυτεμένων» πληροφοριών που συνέλλεξε.²⁴⁹

Η ανατροφοδότηση αποκτάται με πολλούς τρόπους. Μερικές φορές οι πράξεις του αντιπάλου (ή η αδράνειά του) αποτελούν σαφή ένδειξη ότι έχει «δαγκώσει το δόλωμα». Κάποιες άλλες φορές, προκειμένου να αποκτήσουμε επαρκή ανατροφοδότηση, απαιτείται η συλλογή έγκυρων και έγκαιρων πληροφοριών (μέσω ανθρώπινων και τεχνικών πηγών) για το πώς η άλλη πλευρά αντιλαμβάνεται την κατάσταση. Όσο πιο μακροχρόνια και στρατηγική είναι η επιχείρηση παραπλάνησης, τόσο σημαντική είναι η ανατροφοδότηση μέσω συλλογής

αξιόπιστων και έγκαιρων πληροφοριών. Σε τέτοιου είδους παραπλάνηση, η ανταπόκριση του στόχου είναι αργή και χρειάζεται χρόνο για να εκδηλωθεί. Γενικότερα, οι παραπλανήσεις που λαμβάνουν χώρα σε περίοδο ειρήνης απαιτούν καλύτερη ανατροφοδότηση μέσω συλλογής πληροφοριών, σε σύγκριση με εκείνες που πραγματοποιούνται σε καιρό πολέμου, όπου ο αντίπαλος αναγκάζεται να δράσει γρήγορα και έτσι προδίδει ένα έχει πέσει θύμα της παραπλάνησής μας. Αντιθέτως, κατά τη διάρκεια της ειρήνης, ο αντίπαλος αισθάνεται λιγότερη πίεση για να αναλάβει δράση, η οποία θα μας δείξει εάν «δάγκωσε το δόλωμα». Γι' αυτό και η παραπλάνηση λαμβάνει χώρα περισσότερο σε καιρό πολέμου παρά σε καιρό ειρήνης, όπου είναι σπανιότερη.²⁵⁰

Τέταρτη προϋπόθεση είναι η προσαρμογή της παραπλάνησης στις προδιαθέσεις του στόχου. Οι επιχειρήσεις παραπλάνησης που οικοδομούν την ψευδή ιστορία (με τις απαιτούμενες δόσεις αλήθειας) στις προδιαθέσεις του αντιπάλου, έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να τον πείσουν σε σύγκριση με εκείνες που είναι αντίθετες από τις προσδοκίες και τις υποθέσεις του. Στην περίπτωση αυτή η πειραματική ψυχολογία στηρίζει απόλυτα τη συμβατική σοφία. Όσο πιο ισχυρή είναι η προδιάθεση του στόχου, τόσο περισσότερο θα αγνοήσει ή θα διαστρεβλώσει τις πληροφορίες που δεν συνάδουν με αυτή.²⁵¹

Η πέμπτη και τελευταία προϋπόθεση αφορά ένα στοιχείο στο οποίο οι παραπλανώντες ασκούν ελάχιστο έλεγχο: τη στρατηγική πρωτοβουλία στον πόλεμο.²⁵² Αν και ο αμυνόμενος έχει περισσότερα κίνητρα να καταφύγει στην παραπλάνηση, ο επιτιθέμενος είναι εκείνος που έχει το δομικό πλεονέκτημα του καθορισμού της φύσης της σύγκρουσης και του ελέγχου της εξ' αρχής. Ο επιτιθέμενος δρα και ο αμυνόμενος αντιδρά. Επομένως, είναι φυσιολογικό ο πρώτος να βρίσκεται σε καλύτερη θέση και να επιτύχει στην παραπλάνηση εάν πραγματοποιήσει το εγχείρημα. Το σημαντικότερο πλεονέκτημα που δίνει η στρατηγική πρωτοβουλία στον παραπλανών είναι ο παράγοντας χρόνος. Η πλευρά που έχει την πρωτοβουλία έχει την πολυτέλεια να δράσει όταν είναι έτοιμη και δεν πιέζεται από το χρόνο, ενώ μπορεί να εκμεταλλευθεί το χρόνο προκειμένου να «υφάνει» τα σχέδια παραπλάνησης εάν το αποφασίσει. Από την άλλη πλευρά, ο αμυνόμενος πρέπει υποχρεωτικά να αντιδράσει στη δράση του επιτιθέμενου, είτε είναι προετοιμασμένος είτε όχι. Λαμβάνοντας υπόψη ότι στο στρατηγικό επίπεδο η παραπλάνηση απαιτεί χρόνο για να λειτουργήσει, δεν προκαλεί έκπληξη ότι τις πιο περίτεχνες επιχειρήσεις παραπλάνησης τις κάνει εκείνος που έχει την πρωτοβουλία, ο επιτιθέμενος. Αυτό δε σημαίνει ότι και ο αμυνόμενος δεν μπορεί να καταφύγει στην παραπλάνηση, απλά θα έχει πάντα ένα δομικό μειονέκτημα. Η παραπλάνηση που θα επιχειρήσει θα είναι περιορισμένη σε πλαίσιο, σε χρόνο και σε πόρους, τους οποίους και θα στερήσει από τις πραγματικές επιχειρήσεις.²⁵³

6. Αντι-παραπλάνηση (Counterdeception)

Έχοντας εξετάσει στο προηγούμενο τμήμα του άρθρου τις απαραίτητες προϋποθέσεις για μία επιτυχημένη παραπλάνηση από την πλευρά του παραπλανώντος, θα μπορούμε τώρα στη θέση του στόχου. Θα εξετάσουμε εάν και με ποιους τρόπους το κράτος-στόχος μπορεί να αντιμετωπίσει και να εξουδετερώσει την παραπλάνηση και τελικά να καταφέρει όχι μόνο να την αποφύγει, αλλά να την χειραγωγήσει έτσι ώστε να παραπλανήσει εκείνο τον αντίπαλό του.

Ο όρος αντι-παραπλάνηση, αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται αδόκιμος στην ελληνική γλώσσα, χρησιμοποιείται από τους μελετητές της παραπλάνησης για να αποδώσουν τον

εντοπισμό και την αντιμετώπιση της παραπλάνησης και έχει καθιερωθεί στην εξειδικευμένη βιβλιογραφία της πληροφόρησης.²⁵⁴

Ο Machiavelli θεωρούσε ότι ο παραπλανών πάντα μπορεί να βρει έναν ανόητο και να τον εκμεταλλευτεί: «Οι άνθρωποι είναι τόσο αφελείς και τόσο έτοιμοι να υπακούσουν, ώστε ποτέ δεν θα λείψουν τα θύματα σε έναν αχρείο για να κάνει τις απάτες του».²⁵⁵ Αλλά, ο Πλίνιος ο Νεότερος (61/62-113 μ.Χ.), Ρωμαίος κρατικός αξιωματούχος, δικηγόρος, ποιητής, πεζογράφος και φυσικός φιλόσοφος, είχε διαφορετική άποψη: «Οι άνθρωποι πράγματι μπορεί να παραπλανήσουν και να παραπλανηθούν, αλλά κανένας δεν έχει παραπλανήσει όλους τους ανθρώπους, ούτε και όλοι οι άνθρωποι παραπλάνησαν ποτέ κανέναν».²⁵⁶ Μαζί του συμφωνεί και ο Αμερικανός Πρόεδρος Abraham Lincoln (1809-1865) ο οποίος πίστευε ότι «Μπορείς να τους ξεγελάς όλους για λίγο καιρό, λίγους όλο τον καιρό, αλλά όχι όλους όλο τον καιρό».²⁵⁷ Τελικά ποιος έχει δίκιο, ο Machiavelli ή οι Πλίνιος και Lincoln;

Στη διεθνή βιβλιογραφία οι απόψεις δίστανται και έχουν κάνει την εμφάνισή τους δύο σχολές σκέψης: οι απαισιόδοξοι και οι αισιόδοξοι. Οι απαισιόδοξοι θεωρούν ότι είναι πολύ εύκολο να βγάλει κανείς συμπεράσματα για τη συμβολή της παραπλάνησης σε έναν επιτυχημένο στρατηγικό αιφνιδιασμό και να δίνει συνταγές για τον τρόπο αντιμετώπισής της μετά από το γεγονός αυτό, αλλά τέτοιου είδους ιστορικές αναλύσεις πιστεύουν ότι έχουν ελάχιστη ή καθόλου προβλεπτική αξία.²⁵⁸ Και η ιστορία είναι με το μέρος τους, γιατί μόνον ένας μικρός αριθμός παραπλανήσεων έχει εντοπιστεί εγκαίρως, έτσι ώστε το θύμα να καταφέρει να αντιδράσει αποτελεσματικά. Προτάσσουν τρεις σημαντικούς περιορισμούς στην έρευνα. Πρώτον, έχουν ελάχιστες ή σπάνιες ευκαιρίες να μάθουν μέσα από την προσωπική τους εμπειρία, καθώς διαθέτουν ελάχιστα στοιχεία. Δεύτερον, διαθέτουν ελάχιστη θεσμική μνήμη από την οποία μπορούν να συνάγουν ασφαλή συμπεράσματα, καθώς η παραπλάνηση παραδοσιακά είναι μία τέχνη και το δόγμα της παραπλάνησης ανακαλύπτεται κάθε φορά εκ νέου σε κάθε πόλεμο. Τρίτον, εξακολουθεί να υφίσταται μία αδύναμη και αμφιλεγόμενη βιβλιογραφία.²⁵⁹

Από τη μία πλευρά, οι απαισιόδοξοι φαίνεται να έχουν σοβαρό λόγο που είναι σκεπτικιστές όσον αφορά τη δυνατότητα αντιμετώπισης της παραπλάνησης. Άλλωστε, οι περισσότεροι ειδικοί φαίνεται να συγκαταλέγονται στους απαισιόδοξους. Είναι χαρακτηριστική η άποψη του Whaley: «Αλλά υπάρχει [...] ειρωνεία στο γεγονός ότι ακόμη και οι πιο επιδέξιοι παραπλανόντες αποτελούν εύκολα θύματα των πιο πρωτόγονων προσπαθειών των αντιπάλων τους... Ο παραπλανών είναι σχεδόν πάντα επιτυχής ανεξάρτητα από την επιτήδευση του θύματός του στην ίδια τέχνη».²⁶⁰

Άλλωστε το τίμημα της αποτυχίας του εντοπισμού και της αντιμετώπισής της μετριέται σε απώλειες στρατιωτών και σε αιχμαλώτους πολέμου, σε κατεστραμμένα ή λεηλατημένα οπλικά συστήματα, σε χαμένο έδαφος υπέρ του αντιπάλου και σε πλήγμα στην τιμή και το ηθικό ενός έθνους. Οι επικεφαλής των υπηρεσιών πληροφοριών είναι επιφορτισμένοι με ένα τεράστιο βάρος, καθώς οι πολιτικοί ηγέτες περιμένουν από αυτούς και τις υπηρεσίες που διευθύνουν να τους προστατεύσουν από το φαινόμενο της παραπλάνησης και του στρατηγικού αιφνιδιασμού. Και εάν οι υπηρεσίες πληροφοριών καταφέρουν να εντοπίσουν εγκαίρως τις τέσσερις από τις πέντε επιχειρήσεις παραπλάνησης, οι επικεφαλής τους και άλλα στελέχη θα απολυθούν λόγω της μίας αποτυχίας τους. Επομένως, ίσως τους συμφέρει, από γραφειοκρατικής άποψης, να υποστηρίζουν τη θεωρία ότι η παραπλάνηση είναι μη ανιχνεύσιμη, όπως και ο αιφνιδιασμός είναι αναπόφευκτος, προκειμένου να καλυφθούν από τις ευθύνες τους σε περίπτωση αποτυχίας.²⁶¹ Οι Whaley και Busby θεωρούν ότι ο Machiavelli θα αποδεχόταν το επιχείρημά τους προκειμένου να επιβιώσουν επαγγελματικά. Από την άλλη πλευρά, ισχυρίζονται, ότι ο

Ιταλός διπλωμάτης, πολιτικός και στοχαστής, θα αποδοκίμαζε οποιονδήποτε πίστευε αυτό το επιχείρημα.²⁶²

Το πιο αδύνατο σημείο στα επιχειρήματα των απαισιόδοξων, είναι το γεγονός ότι αντιλαμβάνονται την ύπαρξη ή την μη ύπαρξη παραπλάνησης και αιφνιδιασμού, ενώ το σύνθημα αποτέλεσμά είναι μερική παραπλάνηση και μερικός αιφνιδιασμός.²⁶³

Γι' αυτό και οι αισιόδοξοι υποστηρίζουν ότι η παραπλάνηση δεν είναι αναπόφευκτη και υπάρχουν τρόποι αντιμετώπισής της. Οι Whaley δηλώνει χαρακτηριστικά ότι είναι «αισιόδοξος ότι η παραπλάνηση μπορεί να εντοπιστεί ανεξάρτητα από το πεδίο στο οποίο λαμβάνει χώρα». Πιστεύει ότι σε θεωρητικό επίπεδο η παραπλάνηση μπορεί πάντα να ανιχνευθεί και σε πρακτικό επίπεδο συχνά εντοπίζεται, μερικές φορές πολύ εύκολα.²⁶⁴ Οι Godson και Wirtz θεωρούν ότι η απειλή της άρνησης και της παραπλάνησης δεν μπορεί μεν να εξαλειφθεί πλήρως, αλλά υπάρχουν τρόποι με τους οποίους μπορούμε να ελαχιστοποιήσουμε τις δυσμενείς τους επιπτώσεις.²⁶⁵

Ο πρώτος και σημαντικότερος τρόπος αντιμετώπισης της παραπλάνησης είναι η κατανόηση από την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία ενός κράτους, καθώς και από τα στελέχη των υπηρεσιών πληροφοριών του, της φύσης και της λειτουργίας της ίδιας της παραπλάνησης.²⁶⁶

Ο δεύτερος κατά σειρά σημαντικότητας τρόπος, είναι η χρησιμοποίηση και ο συνδυασμός όσο δυνατόν περισσότερων καναλιών επικοινωνίας.²⁶⁷ Ο Jones²⁶⁸ προτρέπει τον αναλυτή πληροφοριών «Πολλαπλασίασε τα κανάλια παρατήρησής σου όσο το δυνατόν περισσότερο».²⁶⁹ Κάθε αναλυτής πληροφοριών πρέπει να γνωρίζει ότι όσο περισσότερο εξαρτάται από ένα μικρό αριθμό καναλιών επικοινωνίας (ή στη χειρότερη περίπτωση μονάχα από ένα κανάλι), τόσο μεγαλύτερη είναι και η τρωτότητά του στην παραπλάνηση.²⁷⁰ Εάν ο αναλυτής πληροφοριών συγκρίνει τα δεδομένα που αντλεί από ένα μεγάλο αριθμό καναλιών επικοινωνίας, περιπλέκει τα προβλήματα του παραπλανώντος, εφόσον τον υποχρεώνει να παρέχει ψευδή μηνύματα σε περισσότερα διαφορετικά κανάλια και με ένα συνεχή μοτίβο. Η συμβουλή του Jones σχετικά με τον πολλαπλασιασμό των καναλιών επικοινωνίας μπορεί να είναι λογική, αλλά πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι μπορεί να μας δημιουργήσει προβλήματα: αντί να μας παρέχει περισσότερο αξιόπιστες πληροφορίες, ο μεγαλύτερος αριθμός καναλιών επικοινωνίας μπορεί να συμβάλει στην αύξηση του «θορύβου» ή να καταστήσει κάποιον επιρρεπή σε πρόσθετες επιχειρήσεις παραπλάνησης.²⁷¹

Μία τρίτη μέθοδος, προτείνεται από τον R.V. Jones: «Τόσο για την παραπλάνηση, όσο και για την αποκάλυψή της, μία από τις προσωπικές αρετές που απαιτούνται είναι να είσαι ικανός να φανταστείς τον εαυτό σου στη θέση του αντιπάλου σου, και να προσεγγίσεις την πραγματικότητα από τη δική του οπτική γωνία. Αυτό δεν περιλαμβάνει μόνον το να μπορείς να διαισθανθείς τον κόσμο μέσω των ματιών και των αυτιών του, και των σύγχρονων αναλογιών τους όπως είναι η φωτογραφική και ηλεκτρονική αναγνώριση, αλλά και το να μπορείς να απορροφήσεις το βάθος της εμπειρίας του και των ελπίδων του, διότι [με βάση αυτές] θα ερμηνεύσει τα στοιχεία που θα συλλέξει το σύστημα πληροφόρησής του...».²⁷² Ο Dewar συμφωνεί με τον Jones και πιστεύει ότι το πιο αποτελεσματικό αντίμετρο στην παραπλάνηση, είναι να τοποθετεί ο κάθε αναλυτής τον εαυτό του στη θέση του αντιπάλου του. Ουσιαστικά, ο αναλυτής πρέπει να σπάσει τις εθνοκεντρικές του προκαταλήψεις και να προσεγγίζει την πραγματικότητα από τη θέση του αντιπάλου του.²⁷³

Μία άλλη συμβουλή, που βασίζεται στην ψυχολογία, προτρέπει τους αναλυτές να μην δείχνουν τόσο μεγάλη εμπιστοσύνη στα συμπεράσματα που συνάγονται από ένα πολύ μικρό σώμα δεδομένων που χαρακτηρίζονται από συνέπεια και σταθερότητα, καθώς επιστημονικά

πειράματα έχουν αποδείξει ότι είναι σε υψηλό βαθμό αναξιόπιστα, διότι οι άνθρωποι έχουν την τάση να είναι υπερβολικά ευαίσθητοι στην σταθερότητα και τη συνέπεια.²⁷⁴

Κρίσιμη σημασία είναι και η συμβουλή του Heuer: «Ως γενικό κανόνα, βρισκόμαστε πιο συχνά προσκολλημένοι στις πάγιες απόψεις μας και απορρίπτουμε πολύ γρήγορα τις πληροφορίες που δεν συνάδουν με αυτές τις απόψεις, παρά στην θέση να αντιστρέψουμε γρήγορα και να μεταβάλλουμε τις απόψεις μας. Έτσι, οι περισσότεροι από εμάς θα πράξουν σωστά να είναι περισσότερο ανοικτόμυαλοι σε στοιχεία και ιδέες που βρίσκονται σε διάσταση με τις εδραιωμένες πεποιθήσεις μας».²⁷⁵

Τέλος, οι Bennett και Waltz κωδικοποιούν πιο συστηματικά τις αρχές της αντιπαραπλάνησης, με γνώμονα πάντα το επίπεδο γνώσης και κατανόησης του αναλυτή, ως εξής²⁷⁶: πρώτη αρχή είναι να γνωρίζεις τον εαυτό σου. Ο αναλυτής πρέπει να γνωρίζει τόσο τις ικανότητές του, όσο και τις γνωστικές του ευαισθησίες και τρωτότητες. Δεύτερη αρχή είναι να γνωρίζεις τον αντίπαλό σου. Τόσο οι διαμορφωτές των αποφάσεων, όσο και οι αναλυτές των υπηρεσιών πληροφοριών είναι επιτακτικό να γνωρίζουν τα μέσα²⁷⁷, τα κίνητρα²⁷⁸ και την κουλτούρα του αντιπάλου τους. Ουσιαστικά, μεταφέρουν την κλασική συμβουλή του Sun Tzu στο δίπολο παραπλανών και στόχος. Τρίτη αρχή είναι να γνωρίζεις την κατάσταση και να ελέγχεις συνεχώς το περιβάλλον στο οποίο δρας για στοιχεία που μαρτυρούν ότι ο αντίπαλος σχεδιάζει ή διενεργεί μια επιχείρηση παραπλάνησης εναντίον σου. Οι Bennett και Waltz διακρίνουν πέντε συγκεκριμένους παράγοντες που υποδεικνύουν ότι ίσως ο αντίπαλος σχεδιάζει ή διεξάγει μία μακράς κλίμακας εκλεπτυσμένη παραπλάνηση: α) όταν αντιμετωπίζουμε καταστάσεις όπου το διακύβευμα είναι πολύ υψηλό, β) όταν υπάρχει ασυμμετρία ισχύος μεταξύ των δύο αντιπάλων, γ) όταν λαμβάνουν χώρα μεταβολές στην ηγεσία, στα κίνητρα, στους πολιτικούς σκοπούς, στο στρατιωτικό δόγμα και στις τεχνολογικές δυνατότητες, δ) όταν βρισκόμαστε μπροστά σε μία κατάσταση που συνεπάγεται πιθανό αιφνιδιασμό και ρίσκο (high-risk/high gain strategy) και ε) όταν αντιμετωπίζουμε γεγονότα στο διεθνές περιβάλλον που απειλούν την ασφάλεια ή δημιουργούν ευκαιρίες. Η τέταρτη αρχή προτρέπει τον αναλυτή να γνωρίζει τα κανάλια επικοινωνίας. Οι Bennett και Waltz δεν μένουν μόνο σε αυτό, αλλά δίνουν έμφαση και στην άρρηκτη σχέση μεταξύ συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών, καθώς συμβουλεύουν τον αναλυτή να κατανοεί πλήρως τις ικανότητες καθώς και τους περιορισμούς συλλογής πληροφοριών, διαφορετικά αυξάνεται η τρωτότητά του έναντι της παραπλάνησης.

7. Συμπεράσματα

Από τη μελέτη της διεθνούς βιβλιογραφίας, αλλά και από την ίδια την ανθρώπινη ιστορία²⁷⁹, προκύπτει ότι η παραπλάνηση στον πόλεμο αποτελεί μία λογική και άκρως απαραίτητη δραστηριότητα γιατί λειτουργεί ως πολλαπλασιαστής ισχύος τόσο για τον αδύνατο, όσο και για τον ισχυρό. Το να αγνοεί ένας πολιτικός ή στρατιωτικός ηγέτης τη σημασία της παραπλάνησης στον πόλεμο είναι σαν να υποσκάπτει την ίδια του την ισχύ. Την παραπλάνηση σε περίοδο ειρήνης τη συναντάμε σπάνια, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι είναι λιγότερο σημαντική, ούτε ότι πάντα πετυχαίνει (εάν δεν γνωρίζεις πώς να χρησιμοποιήσεις αυτό το πολύτιμο εργαλείο), όπως είδαμε και από τα παραδείγματα που εξετάσαμε.

Η παραπλάνηση αποτελεί ελκυστική επιλογή γιατί είναι φτηνή και δεν είναι ούτε δραστηριότητα έντασης εργασίας, ούτε δραστηριότητα έντασης κεφαλαίου. Και το σημαντικότερο, δίνει σε εκείνον που τη χρησιμοποιεί σωστά υψηλό κέρδος σε σχέση με τη σχετικά χαμηλή επένδυση που κάνει. Ακόμη και στην περίπτωση που η παραπλάνηση είχε

μεγαλύτερο κόστος, θα άξιζε και πάλι, εάν οδηγούσε σε μία γρήγορη, αποφασιστική νίκη. Και αυτό γιατί, σε κάθε περίπτωση, η παραπλάνηση διευκολύνει τον αιφνιδιασμό, ο οποίος με τη σειρά του «πολλαπλασιάζει τις πιθανότητες γρήγορης και αποφασιστικής στρατιωτικής επιτυχίας, είτε αυτή μετριέται με σκοπούς που επιτυγχάνονται, έδαφος που κατακτιέται ή μικρότερο αριθμό απωλειών».²⁸⁰

Με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και την παγκοσμιοποίηση τίθεται το ερώτημα εάν η παραπλάνηση εξακολουθεί να είναι τόσο σημαντική και αποτελεσματική όσο στο παρελθόν. Μήπως η παγκοσμιοποίηση και οι νέες τεχνολογίες καθιστούν απαρχαιωμένη την έννοια και το εργαλείο της παραπλάνησης;

Κατ' αρχήν, πρέπει να σημειώσουμε ότι η παραπλάνηση ίσως έχανε τη σημασία της στη διεθνή πολιτική, στην περίπτωση που βρισκόμασταν μάρτυρες μίας ξαφνικής μετάλλαξης της άναρχης δομής του διεθνούς συστήματος, το οποίο θα έπαιρνε είτε τη μορφή αυτοκρατορίας (όπου μία δύναμη θα ήταν ο ηγεμόνας και δεν θα είχε αντίπαλο για να παραπλανήσει και να παραπλανηθεί, θα μπορούσε όμως να χρησιμοποιεί την παραπλάνηση για εσωτερικούς λόγους), είτε τη μορφή μίας πραγματικής διεθνούς κοινωνίας, όπου ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών θα διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο, το Διεθνές Δίκαιο θα τηρούσαν ευλαβικά και θα υπήρχαν σοβαρές και αυτόματες κυρώσεις για όποιον το παραβίαζε. Επομένως, η εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών θα είχε εδραιωθεί στη διεθνή πολιτική και θα εξαλείφονταν οι λόγοι χρησιμοποίησης της παραπλάνησης από ένα ή περισσότερα κράτη για να αποκομίσει/-ουν συγκριτικά μεγαλύτερα οφέλη.²⁸¹ Από τη στιγμή, όμως, που το διεθνές σύστημα παραμένει άναρχο, δηλαδή είναι άκρως ανταγωνιστικό και συγκρουσιακό και δεν έχει διαμορφωθεί μία ανώτατη (από τα κράτη) ιεραρχική ρυθμιστική εξουσία και επικρατεί ακόμη η αβεβαιότητα, η έλλειψη εμπιστοσύνης και τα διλήμματα ασφάλειας, η σημασία της παραπλάνησης είναι μεγαλύτερη από ποτέ.

Όσον αφορά την επίδραση της τεχνολογίας στην παραπλάνηση, διαφαίνονται οι παρακάτω τάσεις: πρώτον, λόγω του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, τα κανάλια παραπλάνησης θα συνεχίσουν να αυξάνουν με γεωμετρική πρόοδο, καθώς επεκτείνονται διαρκώς τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ιδιαίτερα το διαδίκτυο και οι εφαρμογές του. Συνάμα, βελτιώνεται σημαντικά και η αποτελεσματικότητα της μεταφοράς των πληροφοριών, λόγω της σύγκλισης του βίντεο, της φωνής και του κειμένου σε ψηφιακή μορφή. Αυτό σημαίνει ότι ο παραπλανών θα έχει στη διάθεσή του περισσότερα κανάλια επικοινωνίας για να μεταδώσει το μήνυμά του και να περάσει την ψευδή εικόνα της πραγματικότητας στον αντίπαλο (εχθρό ή σύμμαχο) καθώς και ευκολότερη πρόσβαση σε ένα μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού του αντιπάλου, αλλά και γενικότερα. Αλλά και ο αναλυτής που προσπαθεί να αντιμετωπίσει και να εμποδίσει την παραπλάνηση, ωφελείται από την ραγδαία αύξηση των καναλιών από ανοικτές πηγές, καθώς διαθέτει περισσότερα κανάλια για να επιβεβαιώσει την αξιοπιστία των πληροφοριών που συλλέγουν οι υπηρεσίες πληροφοριών της χώρας του και έτσι αυξάνονται οι πιθανότητες εντοπισμού σημάτων και δυσαρμονιών που μπορεί να υποκρύπτουν μία επιχείρηση παραπλάνησης από τον αντίπαλο.²⁸²

Δεύτερον, εμφανίζονται νέες τεχνικές δυνατότητες, μέσα και μέθοδοι, έτσι ώστε ο παραπλανών να εκμεταλλευθεί με τον καλύτερο τρόπο την παραπάνω αύξηση των καναλιών επικοινωνίας. Μάλιστα, οι καινούργιες τεχνολογίες θα συζευχθούν με νέες μεθοδολογίες έτσι ώστε να παραχθεί μία πιο αποτελεσματική παραπλάνηση.²⁸³ Πράγματι, οι νέες τεχνολογικές δυνατότητες που προκαλούν αλλαγές στις επικοινωνίες, στη διαχείριση της γνώσης (knowledge management), στη νανοτεχνολογία και στη συνύπαρξη ανθρώπου και μηχανής, επηρεάζουν, και

θα συνεχίσουν να επηρεάζουν και στο μέλλον, τη διεθνή πολιτική, το εμπόριο και κυρίως την εθνική και διεθνή ασφάλεια. Αλλά δεν μεταβάλλονται και βελτιώνονται, μονάχα, οι τεχνικές δυνατότητες, τα μέσα και οι μέθοδοι, αλλά παρατηρείται και μία δραματική αύξηση του εύρους και της κλίμακας των συνεπειών της παραπλάνησης. Ενώ παλαιότερα παραπλανητικές επιχειρήσεις διεξήγαγαν μόνον κρατικές υπηρεσίες πληροφοριών, δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατικές οργανώσεις, σήμερα μπορούν να πράξουν το ίδιο ακόμη και μεμονωμένα άτομα ή μικρές ομάδες. Αρκεί να διαθέτουν ηλεκτρονικούς υπολογιστές και μία σύνδεση στο διαδίκτυο.²⁸⁴

Τρίτον, ο συνδυασμός των αυξανόμενων κινήτρων για παραπλάνηση (ιδιαίτερα σε στρατηγικό επίπεδο), των αυξανόμενων ευκαιριών παραπλάνησης που προσφέρουν τα πολλαπλασιαζόμενα κανάλια επικοινωνίας και τα νέα μέσα που προσφέρει η τεχνολογία, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι θα υπάρξει μία ολοένα και περισσότερη αύξηση της επιρροής και του εύρους της παραπλάνησης στις διεθνείς σχέσεις.²⁸⁵ Σύμφωνα με τους Bennett και Waltz «ο ρόλος – και επομένως και η σημασία – της παραπλάνησης επεκτείνεται σημαντικά καθώς η τεχνολογία δημιουργεί νέους δρόμους για να παραπλανήσεις και η παγκοσμιοποίηση επεκτείνει τις ευκαιρίες για [διενέργεια] παραπλάνησης [καθώς] και τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις της.»²⁸⁶

Τέταρτον, κάποια κράτη (ιδιαίτερα εκείνα που έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στο διεθνές σύστημα, όπως π.χ. οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ρωσία, η Κίνα, η Γερμανία ή εκείνα που αισθάνονται πραγματική απειλή για την επιβίωσή τους, όπως το Ισραήλ) έχουν εισέλθει στην εποχή της Επανάστασης στη Στρατιωτική Τεχνολογία (Revolution in Military Affairs – RMA)²⁸⁷ και της Επανάστασης της Πληροφόρησης (Revolution in Intelligence Affairs)²⁸⁸ και έχουν δώσει μεγάλη έμφαση στο στρατιωτικό τους δόγμα στην επίτευξη «πληροφοριακής υπεροχής» (“Information Superiority”), εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη συλλογή και ανάλυση έγκυρων και έγκαιρων πληροφοριών προκειμένου να αποκομίσουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων τους. Οι αντίπαλοί τους, όμως, δεν θα μείνουν λογικά με σταυρωμένα τα χέρια, αλλά θα καταφύγουν στην παραπλάνηση προκειμένου να ισορροπήσουν την κατάσταση. Γι’ αυτό και θα υιοθετήσουν στρατηγικές άρνησης και παραπλάνησης, ως ασύμμετρη απάντηση στην πληροφοριακή υπεροχή των πρώτων. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η αντιμετώπιση των αμερικανικών αεροσκαφών “stealth” από τους αντιπάλους των ΗΠΑ, οι οποίοι χρησιμοποιούν την επιχειρήσεις παραπλάνησης «χαμηλής» τεχνολογίας (low-technology deception) για να αποφύγουν την παρακολούθηση από τους αμερικανούς. Σύμφωνα με τον Latimer, οι νέες τεχνολογίες, υπό ορισμένες συνθήκες, μπορεί να καταστούν ευάλωτες σε εκπληκτικά περίπλοκες και εκλεπτυσμένες στρατηγικές παραπλάνησης.²⁸⁹ Παραδείγματος χάρη, στον πόλεμο του Κοσσοβό οι Σέρβοι χρησιμοποίησαν πολύ απλές μεθόδους παραπλάνησης και οδήγησαν το ΝΑΤΟ να υπερεκτιμήσει σημαντικά την αποτελεσματικότητα της αεροπορικής του εκστρατείας εναντίον των τεθωρακισμένων τους. Μάλιστα, μία απόρρητη εσωτερική έκθεση του Αμερικανικού Πενταγώνου που έφερε στη δημοσιότητα το περιοδικό Newsweek, αποκάλυψε ότι από τα 744 επιβεβαιωμένα από το ΝΑΤΟ ακριβή αεροπορικά πλήγματα, μόνον τα 58 ήταν τελικά ακριβή. Παρόλα αυτά, οι Σέρβοι δεν διέθεταν εξοπλισμό παραπλάνησης υψηλής τεχνολογίας ή «τεχνολογίας αιχμής».²⁹⁰

Πέμπτον, άμεση συνάφεια με την πληροφοριακή υπεροχή έχει και η ανάπτυξη πληροφοριακών επιχειρήσεων (“information operations – IO”) ως κεντρικών συστατικών των στρατιωτικών επιχειρήσεων των σύγχρονων ενόπλων δυνάμεων. Πρόκειται για εκείνες τις εξειδικευμένες επιχειρήσεις που έχουν σκοπό να επηρεάσουν τόσο τη διαδικασία λήψης

αποφάσεων συμμάχων και εχθρών, όσο και τις πληροφορίες που εκείνοι συλλέγουν μέσω των υπηρεσιών πληροφοριών τους, αλλά και τα ίδια τα πληροφοριακά τους συστήματα. Από την άλλη πλευρά, πρέπει να προστατεύουν τις δικές μας πληροφορίες και τα δικά μας πληροφοριακά συστήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το Αμερικανικό δόγμα ΙΟ έχει επηρεασθεί σε τρία τουλάχιστον σημεία από την παραπλάνηση: α) επισήμως έχει ενσωματώσει και συγχρονίσει την παραπλάνηση στις επιθετικής φύσεως επιχειρήσεις, β) έχει ενσωματώσει στις αμυντικές πληροφοριακές επιχειρήσεις αντίμετρα στην παραπλάνηση, και γ) η συνιστώσα του ΙΟ που ονομάζεται “Computer Network Operations” (CNO) έχει εισαγάγει νέες μορφές παραπλάνησης και αντιπαραπλάνησης στη σύγκρουση «computer-to-computer».²⁹¹

Έκτον, αναμένεται εκτεταμένη χρήση της παραπλάνησης από άτομα²⁹², κράτη και οργανώσεις που επιδιώκουν με κάθε μέσο τη διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής και των μέσων διανομής τους και επιθυμούν να αποκρύψουν τις δραστηριότητές τους από τις δυτικές – και όχι μόνον – υπηρεσίες πληροφοριών.²⁹³

Τελειώνοντας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η τέχνη ή η επιστήμη της παραπλάνησης παραμένει ένας πολλαπλασιαστής ισχύος στα χέρια εκείνων (τόσο κρατικών όσο και μη κρατικών δρώντων) που γνωρίζουν πώς να τον χρησιμοποιήσουν καλύτερα. Θα συμφωνήσουμε με τον Latimer ο οποίος υποστηρίζει ότι «[...] όσο περισσότερο ακριβοί και εκτεταμένοι γίνονται οι πόλεμοι, τόσο πιο πολύτιμες καθίστανται οι επιτυχημένες παραπλανήσεις».²⁹⁴ Αν και ο ίδιος θέτει μία προϋπόθεση: αυτή της αναλογικότητας. Δηλαδή, δεν πρέπει να προβούμε σε μία ντετερμινιστική ανάλυση της παραπλάνησης και να την προσεγγίσουμε ως το κλειδί της νίκης στον πόλεμο, αλλά ως «πιθανώς λιγότερο σημαντική από την καλή πληροφόρηση», εφόσον «κανένας πόλεμος δεν κερδήθηκε από αυτές [δηλαδή την παραπλάνηση και την καλή πληροφόρηση], αλλά μόνον με σκληρή προσπάθεια στο πεδίο της μάχης».²⁹⁵ Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η παραπλάνηση δεν είναι στατική, αλλά δυναμική, και εκείνοι που αναλαμβάνουν τη διενέργειά της ή την αντιμετώπισή της, είτε στην ειρήνη, είτε στον πόλεμο, πρέπει να τη μελετούν ενδελεχώς, σωστά και σε βάθος, σε όλες της τις πτυχές. Η παραπλάνηση και η αντι-παραπλάνηση θα είναι για καιρό στο προσκήνιο (κάτι που επιβεβαιώνει και η περίπτωση των όπλων μαζικής καταστροφής του Ιράκ που οδήγησε στον πόλεμο του 2003²⁹⁶) αν και συνεχίζει να αποτελεί ένα από τα λιγότερο ανεπτυγμένα θέματα του τομέα της Πληροφόρησης, ο οποίος στην Ελλάδα, δυστυχώς, αποτελεί ακόμη την «παραμελημένη διάσταση» των διεθνών σχέσεων γενικότερα, και της στρατηγικής ειδικότερα. Πολλές προκλήσεις περιμένουν τους μελετητές της παραπλάνησης, όπως είναι η μελέτη των περιπτώσεων του Ιράκ, του Ιράν, του Κοσσόβου, ακόμη και της πρόσφατης σύγκρουσης στην Ουκρανία, καθώς και η μελέτη του ρόλου της παραπλάνησης στη διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής, στην τρομοκρατία, στο διεθνές οργανωμένο έγκλημα και στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις (οικονομική παραπλάνηση στα πλαίσια της οικονομικής διπλωματίας), καθώς και στη διπλωματία. Γιατί, όπως λέει και ο Γάλλος ιστορικός του 19^{ου} αιώνα, Alexis de Tocqueville, είναι ευκολότερο για τον κόσμο να αποδεχθεί ένα απλό ψέμα, παρά μία περίπλοκη αλήθεια.

¹ Ο Ιωάννης Α. Κωνσταντόπουλος είναι Λέκτορας Διεθνών Σχέσεων & Οικονομικής Διπλωματίας στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, της Σχολής Οικονομικών, Επιχειρηματικών και Διεθνών Σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Δρ. Ανδρέα Λιαρόπουλο, Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς και τους Μάρκο Τρούλη και Αλεξάνδρα Δόγα υποψήφιους διδάκτορες του Πανεπιστημίου Πειραιώς και του Παντείου Πανεπιστημίου, αντίστοιχα για τα πολύτιμα σχόλια και τις επισημάνσεις τους.

² Tzu, Sun, *Τέχνη του Πολέμου* (Αθήνα, IntroBooks, 2003), σελ. 22.

³ Lathrop, Charles E., *The Literary Spy: The Ultimate Source for Quotations on Espionage & Intelligence* (New Haven & London: Yale University Press, 2004, σ. 97).

⁴ Macdonald, Scot, *Propaganda and Information Warfare in the Twenty-First Century: Altered images and deception operations* (London & New York: Routledge, 2007), σελ. 77.

⁵ Για μία μελέτη του ρόλου του ψεύδους στη διεθνή πολιτική δείτε: Alterman, Eric, *When Presidents Lie: A history of official deception and its consequences* (New York: Viking, 2004), Jervis, Robert, *The Logic of Images in International Relations* (New York & Oxford: Columbia University Press, 1989), Mearsheimer, John J., *Why Leaders Lie: The Truth about Lying in International Politics* (Oxford & New York: Oxford University Press, 2011). Για μία γενικότερη μελέτη της πανουργίας και του ψεύδους δείτε: Carson, Thomas L., *Lying and Deception: Theory and Practice* (Oxford & New York: Oxford University Press, 2010), Herzog, Don, Cunnig (Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2006).

⁶ Lloyd, Mark, *The Art of Military Deception* (New Delhi: Bookmart Publishers, 1999), σελ. 46-7, Katz, Jonathan I., “Deception and Denial in Iraq: The Intelligent Adversary Corollary”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 19, No. 4, 2006, σελ. 578, Whaley, Barton, *Stratagem: Deception and Surprise in War* (Boston & London: Artech House, 2007), σελ. 2, West, Nigel, *Historical Dictionary of International Intelligence* (Historical Dictionaries of Intelligence and Counterintelligence, No. 4) (Lanham, Maryland & Toronto & Oxford: The Scarecrow Press, Inc., 2006), σελ. 80.

⁷ Whaley, Barton, (2007), ό.π., σελ. 2.

⁸ Handel, Michael I., “Introduction: Strategic and Operational Deception in Historical Perspective”, στο Handel, Michael I., (Επιμέλεια), *Strategic and Operational Deception in the Second World War* (Frank Cass, 1987), σελ. 2.

⁹ Για μία γενικότερη ανάλυση της συλλογής πληροφοριών, και της μυστικής δράσης, αλλά και της παραπλάνησης, στην Αρχαία Ελλάδα, δείτε: Γερολυμάτος, Ανδρέας, *Κατασκοπεία στην Αρχαία Ελλάδα: Ο ρόλος της προξενίας στη συλλογή πολιτικών και στρατιωτικών πληροφοριών στην κλασική Ελλάδα* (Αθήνα: Κάκτος, 2001), Detienne, Marcel & Vernant, Jean-Pierre, *Cunning Intelligence in Greek Culture and Society* (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1991), Russell, Frank Santi, *Information Gathering in Classical Greece* (Ann Arbor, Michigan: The University of Michigan Press, 1999).

¹⁰ Macdonald, Scot, (2007), ό.π., σελ. 76.

¹¹ Στο ίδιο.

¹² Δείτε: Sheldon, Rose Mary, *Spies of the Bible: Espionage in Israel from the Exodus to the Bar Kokhba Revolt* (London: Greenhill Books, 2007).

¹³ Handel, Michael I., (1987), ό.π., σελ. 2.

¹⁴ Handel, Michael I., (1987), ό.π., σελ. 2, Macdonald, Scot, (2007), ό.π., σελ. 77.

¹⁵ Handel, Michael I., (1987), ό.π., σελ. 4.

¹⁶ Handel, Michael I., (1987), ό.π., σελ. 4, Macdonald, Scot, (2007), ό.π., σελ. 77.

¹⁷ Handel, Michael I., (1987), ό.π., σελ. 5, Macdonald, Scot, (2007), ό.π., σελ. 78.

¹⁸ Handel, Michael I., (1987), ό.π., σελ. 15, Macdonald, Scot, (2007), ό.π., σελ. 79. Για μία ανάλυση της παραπλάνησης στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δείτε: Cruickshank, Charles, *Deception in World War II* (Oxford & New York & Melbourne & Toronto: Oxford University Press, 1979), Handel Michael I., (Επιμέλεια), *Intelligence and Military Operations* (Frank Cass, 1990), Handel, Michael I., (1987), ό.π., Holt, Thaddeus, *The Deceivers: Allied Military Deception in the Second World War* (New York & London & Toronto & Sydney: A Lisa Drew Book / Scribner, 2004), Howard, Michael, *British Intelligence in the Second World War: Strategic Deception* (Volume 5) (New York: Cambridge University Press, 1990).

¹⁹ Macdonald, Scot, (2007), ό.π., σελ. 79.

- ²⁰ Για μια ιστορική αναδρομή στο ζήτημα της παραπλάνησης δείτε: Dunnigan, James F. & Nofi, Albert A., *Victory & Deceit: Dirty Tricks at War* (New York: Quill William Morrow, 1995), Lloyd, Mark, (1999), ό.π., Whaley, Barton, (2007), ό.π..
- ²¹ ΕΣΣΔ (Ενωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών)
- ²² Bruce, James B. & Bennett, Michael, “Foreign Denial and Deception: Analytical Imperatives”, στο George, Roger Z. & Bruce, James B., (Επιμέλεια), *Analyzing Intelligence: Origins, obstacles, and innovations* (Washington D.C.: Georgetown University Press, 2008), σελ. 122-3.
- ²³ Godson, Roy & Wirtz, James J., “Strategic Denial and Deception”, στο Godson, Roy & Wirtz, James J., (Επιμέλεια), *Strategic Denial and Deception: The Twenty-First Century Challenge* (New Brunswick (U.S.A.) & London (U.K.): Transaction Publishers, 2005), σελ. 1, Shulsky, Abram, “Elements of Strategic Denial and Deception”, στο Godson, Roy & Wirtz, James J., (Επιμέλεια), (2005), ό.π., σελ 15
- ²⁴ Goldman, Jan, *Words of Intelligence: A Dictionary* (Lanham, Maryland & Toronto & Oxford: The Scarecrow Press, Inc., 2006), σελ. 37.
- ²⁵ Bruce, James B. & Bennett, Michael, (2008), ό.π., σελ. 123.
- ²⁶ Handel Michael I., *War, Strategy, and Intelligence* (London & New York: Routledge, 1989), σελ. 310.
- ²⁷ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., “Propositions on Military Deception”, στο Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (Επιμέλεια), *Strategic Military Deception* (New York & Oxford & Toronto & Sydney & Paris & Frankfurt: Pergamon Press, 1981), σελ. 3.
- ²⁸ Cruickshank, Charles, (1979), ό.π., σελ. xi.
- ²⁹ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence* (Washington, D.C.: Brassey’s Inc., 2002, third edition), σελ. 117.
- ³⁰ Godson, Roy & Wirtz, James J., (2005), ό.π., σελ. 1-2.
- ³¹ Goldman, Jan, (2006), ό.π., σελ. 32.
- ³² Mearsheimer, John J., ό.π., σελ. 15.
- ³³ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 117.
- ³⁴ West, Nigel, (2006), ό.π., σελ. 80.
- ³⁵ Handel, Michael I., (1987), ό.π., σελ.1-2.
- ³⁶ Shulsky, Abram, (2005), “Elements of Strategic Denial and Deception”, ό.π., σελ. 18-9.
- ³⁷ Goldman, Jan, (2006), ό.π., σελ. 32, Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 312-3.
- ³⁸ Godson, Roy & Wirtz, James J., (2005), “Strategic Denial and Deception”, ό.π., σελ. 4-7. Δείτε γενικότερα: Godson, Roy & Wirtz, James J., (Επιμέλεια), (2005), ό.π..
- ³⁹ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 311-2.
- ⁴⁰ Στο ίδιο, σελ. 315.
- ⁴¹ Για τα επίπεδα της στρατηγικής δείτε: Luttwak, Edward N., *Strategy: The logic of War and Peace* (Cambridge, Massachusetts & London, England: The Belknap Press of Harvard University Press, 2001, Revised and enlarged edition), Platias, Athanassios G. & Koliopoulos, Constantinos, *Thucydides on Strategy: Grand Strategies in the Peloponnesian War and their Relevance Today* (New York: Columbia University Press, 2010). Για μία ανάλυση στα ελληνικά δείτε: Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, *Η Στρατηγική Σκέψη: Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα* (Αθήνα: Ποιότητα, 2008), Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, *Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης (750-192 π.Χ.)* (Αθήνα: Ποιότητα, 2001), Πλατιάς, Αθανάσιος Γ., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη* (Αθήνα: Εστία, 1999).
- ⁴² Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., “Propositions on Military Deception”, (1981), ό.π., σελ. 5-6.
- ⁴³ Για μία κλασική συγκριτική ανάλυση, δείτε: Handel, Michael I., *Masters of War: Classical Strategic Thought* (London & Portland Or.: Frank Cass, 2002, Third, revised and expanded edition).
- ⁴⁴ Θουκυδίδου Ιστορία, Ε 9 (Αθήνα: Ηριδανός, Μετάφραση Άγγελου Βλάχου).
- ⁴⁵ Clausewitz, *On War*, Howard, Michael & Paret, Peter, (Επιμέλεια και μετάφραση), (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1989), σελ. 203, Handel, Michael I. (2002), ό.π., σελ. 224.
- ⁴⁶ Clausewitz, *On War*, Howard, Michael & Paret, Peter, (Επιμέλεια και μετάφραση), ό.π., σελ. 203, Handel, Michael I., (2002), ό.π., σελ. 224.
- ⁴⁷ Clausewitz, *On War*, Howard, Michael & Paret, Peter, (Επιμέλεια και μετάφραση), ό.π., σελ. 202-3, Handel, Michael I., (2002), ό.π., σελ. 224.
- ⁴⁸ Handel, Michael I., (2002), ό.π., σελ. 225.
- ⁴⁹ Τζου, Σουν, *Η Τέχνη του Πολέμου* (Αθήνα: Οδυσσέας – Φορμίγξ, 2005), σελ. 25.
- ⁵⁰ Στο ίδιο, σελ. 36.

⁵¹ Ο Clauzewitz έζησε πριν από την τεχνολογική επανάσταση και την επανάσταση στην ευκινησία και την ταχύτητα, όπου η απόκρυψη από τον αντίπαλο ενός σχεδίου παραπλάνησης ή ακόμη και η εφαρμογή του θεωρούνταν πολύ δύσκολο εγχείρημα.

⁵² Handel, Michael I., (2002), ό.π., σελ. 224-5.

⁵³ Stolfi, Russel H.S., “Barbarossa: German Grand Deception and the Achievement of Strategic and Tactical Surprise against the Soviet Union, 1940-1941”, στο Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (Επιμέλεια), *Strategic Military Deception* (New York & Oxford & Toronto & Sydney & Paris & Frankfurt: Pergamon Press, 1981), σελ. 195.

⁵⁴ Whaley, Barton, *Codeword Barbarossa* (Cambridge, Massachusetts & London, England: The MIT Press, 1973), σελ. 171-2.

⁵⁵ Murphy, David E., *What Stalin Knew: The Enigma of Barbarossa* (New Haven & London: Yale University Press, 2005), σελ. 173.

⁵⁶ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 195, Whaley, Barton, (1973), ό.π., σελ. 171.

⁵⁷ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 195.

⁵⁸ Στο ίδιο, σελ. 196.

⁵⁹ Whaley, Barton, (1973), ό.π., σελ. 172.

⁶⁰ Murphy, David E., (2005), ό.π., σελ. 173.

⁶¹ Whaley, Barton, (1973), ό.π., σελ. 172-175.

⁶² Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 208-9.

⁶³ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 196, Whaley, Barton, (1973), ό.π., σελ. 172-173.

⁶⁴ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 196.

⁶⁵ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 196-7, Murphy, David E., (2005), ό.π., σελ. 174.

⁶⁶ Murphy, David E., (2005), ό.π., σελ. 174, Whaley, Barton, (1973), ό.π., σελ. 173-4.

⁶⁷ Λιαρόπουλος, Ανδρέας Ν., «Η Επιχείρηση Μπαρμπαρόσα και η Παραπλάνηση του Στάλιν», *Πόλεμος & Ιστορία*, Τεύχος 73, Απρίλιος 2004, σελ. 74-80.

⁶⁸ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 197, 208.

⁶⁹ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 201-2.

⁷⁰ Στα πλαίσια αυτής της επιχείρησης, Γερμανικές μονάδες στη Νορβηγία, Δανία και Γαλλία, εμφανίστηκαν ότι ετοιμάζαν μία αμφίβια επιχείρηση εναντίον της Βρετανίας που θα πραγματοποιούνταν την 1^η Αυγούστου 1941.

⁷¹ Επρόκειτο για μία επιχείρηση παραπλάνησης στην περιοχή του Αγγλικού Καναλιού.

⁷² Σχέδια για γερμανική επέμβαση στην Ιβηρική Χερσόνησο, προκειμένου να διώξουν οι Γερμανοί τους Βρετανούς από την Δυτική Μεσόγειο. Μάλιστα, οι δημόσιες διαπραγματεύσεις του Χίτλερ με τον Στρατηγό Franco, είχαν σκοπό να δείξουν ότι η προσοχή των Γερμανών ήταν εστιασμένη στον πόλεμο με την Αγγλία.

⁷³ Μία μυστική αποστολή με σκοπό την κατάκτηση της ηπειρωτικής Γαλλίας έως το Δεκέμβριο του 1940.

⁷⁴ Οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν τις επιχειρήσεις στα Βαλκάνια για να δικαιολογήσουν τις μετακινήσεις των στρατευμάτων τους στην Πολωνία, την Ουγγαρία και τη Ρουμανία ως δραστηριότητα προκειμένου να στηρίξουν τον Πόλεμο στα Βαλκάνια.

⁷⁵ Η Mercury ήταν επιχείρηση, που έλαβε χώρα το Μάιο του 1941, στα πλαίσια της σημαντικής επίθεσης που εξαπέλυσαν οι Γερμανοί στα Βαλκάνια τον Απρίλιο του 1941. Μάλιστα στις 3 Φεβρουαρίου 1941 ο Χίτλερ προσέθεσε τη σχεδιαζόμενη εισβολή στην Ελλάδα στη λίστα συγκάλυψης για την επιχείρηση Barbarossa. Whaley,

⁷⁶ Επρόκειτο για το σχέδιο ενίσχυσης με Γερμανικές δυνάμεις, των Ιταλικών δυνάμεων που μάχονταν στα βουνά της Αλβανίας στις αρχές του 1941.

⁷⁷ Σχέδιο ενίσχυσης των Ιταλικών δυνάμεων με Γερμανικές δυνάμεις στη Βόρειο Αφρική. Η δράση των Γερμανικών δυνάμεων σε αυτό το θέατρο επιχειρήσεων προσέλκυσε την προσοχή των Σοβιετικών από τη συγκέντρωση Γερμανικών δυνάμεων στην Πολωνία.

⁷⁸ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 197-199.

⁷⁹ Hughes-Wilson, John, Colonel, *Military Intelligence Blunders and Cover-Ups* (New York: Carroll & Graf Publishers, 2004), σελ. 38.

⁸⁰ Stolfi, Russel H.S., (1981), ό.π., σελ. 206-8.

⁸¹ Στο ίδιο, σελ. 208, 211.

⁸² Στο ίδιο, σελ. 210.

⁸³ Στο ίδιο, σελ. 203.

⁸⁴ Στο ίδιο, σελ. 205.

⁸⁵ Στο ίδιο, σελ. 196.

⁸⁶ Στο ίδιο, σελ. 212.

⁸⁷ Στο ίδιο, σελ. 219.

⁸⁸ Λιαρόπουλος, Ανδρέας, (2004), ό.π., Hughes-Wilson, John, Colonel, (2004), ό.π., σελ. 56, 58-9.

⁸⁹ Sheffy, Yigal, “Overcoming strategic weakness: The Egyptian deception and the Yom Kippur War”, *Intelligence and National Security*, Vol. 21, No. 5, 2006, σελ. 812.

⁹⁰ Στο ίδιο, σελ. 809.

⁹¹ Στο ίδιο, σελ. 809-10.

⁹² Πρόκειται για τον Dr Ashraf Marwan, ο οποίος ήταν στενός σύμβουλος του Αιγύπτιου Προέδρου Sadat. Από το 1969, που επικοινωνήσε με την Ισραηλινή πρεσβεία στο Λονδίνο για να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο κράτος του Ισραήλ, ήταν η πιο σημαντική πηγή της Mossad στην Αίγυπτο. Την ταυτότητά του φέρεται να πρόδωσε ο πρώην διευθυντής της Ισραηλινής υπηρεσίας πληροφοριών (AMAN), υποστράτηγος Eli Zeira στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ο τελευταίος, μαζί με τον Dr. Ahron Bregman, είναι πεπεισμένοι ότι ο Marwan ήταν διπλός πράκτορας των Αιγυπτίων και συνέβαλε τα μέγιστα στην επιχείρηση παραπλάνησης των Ισραηλινών πριν τον Πόλεμο του Yom Kippur. Από την άλλη πλευρά, η πλειοψηφία των μελετητών υποστηρίζει ότι επρόκειτο πραγματικά για την πιο πολύτιμη πηγή της Mossad, για έναν αυθεντικό διπλό πράκτορα που δούλευε για λογαριασμό των Ισραηλινών, αν και τα αληθινά κίνητρό του δεν έχουν αποσαφηνιστεί ακόμη. Για μια ανάλυση δείτε: Bar-Joseph, Uri, “The Intelligence Chief who went Fishing in the Cold: How Maj. Gen. (res.) “Eli Zeira Exposed the Identity of Israel’s Best Source Ever”, *Intelligence and National Security*, Vol. 23, No. 2, 2008, Bar-Joseph, Uri, *The Watchman Fell Asleep: The Surprise of Yom Kippur and its Sources* (Albany, New York: State University of New York Press, 2005), Bar-Zohar, Michael & Mishal, Nissim, Mossad: The Greatest Missions of the Israeli Secret Service (New York: Harper Collins, 2012), σελ. 47-51, Raviv, Dan & Melman, Yossi, *Spies Against Armageddon: Inside Israel’s Secret Wars* (New York: Levant Books, 2012), κεφάλαιο 12.

⁹³ Sheffy, Yigal, (2006), ό.π., σελ. 811.

⁹⁴ Για μία ανάλυση της σημασίας που έδιναν οι Σοβιετικοί στην παραπλάνηση γενικότερα και στη στρατηγική παραπλάνηση, ειδικότερα, δείτε: Glantz, David M., *Soviet Military Deception in the Second World War* (Routledge, 1989), Glantz, David M., “The Red Mask: The nature and legacy of Soviet military deception in the Second World War”, *Intelligence and National Security*, Vol. 2, No. 3, 1987, Golitsyn, Anatoliy, *New Lies for Old: The Communist Strategy of Deception and Disinformation* (G S G & Associates Publications, 1990), Michalka, Michael, “Soviet Strategic Deception, 1955-1981”, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 5, No. 1, 1982, Valenta, Jiri, “Soviet Use of Surprise and Deception”, *Survival*, Vol. 24, No. 2, 1982.

⁹⁵ Bar-Joseph, Uri, (2005), ό.π., σελ. 25-6.

Αυτό αποδεικνύει και ένα επεισόδιο που έλαβε χώρα στα σύνορα της Αυστρίας στις 28 Σεπτεμβρίου 1973. Δύο άτομα που ισχυρίζονταν ότι ήταν Παλαιστίνιοι, επιτέθηκαν σε ένα τραίνο που μετέφερε Σοβιετικούς Εβραίους μετανάστες από την Τσεχοσλοβακία και απήγαγαν πέντε Εβραίους και έναν Αυστριακό τελωνειακό. Αίτημά τους προς την Αυστριακή κυβέρνηση ήταν να κλείσει το κέντρο διαμετακόμισης “Schönau” (Schannau) για τους Εβραίους της ΕΣΣΔ στη Βιέννη, ως αντάλλαγμα για την απελευθέρωση των ομήρων. Ο Αυστριακός καγκελάριος Bruno Kreisky (που και αυτός ήταν Εβραίος) υποχώρησε πολύ γρήγορα στο αίτημά τους, προκαλώντας την οργή των Ισραηλινών. Το επεισόδιο έλαβε τέτοια έκταση που η Ισραηλινή Πρωθυπουργός Meir στην επιστροφή της από ένα ταξίδι στο Συμβούλιο της Ευρώπης στο Στρασβούργο, μετέβηκε στην Αυστρία για να διαμαρτυρηθεί στον Καγκελάριο της χώρας Bruno Kreisky γιατί απελευθέρωσε τους δύο Παλαιστίνιους και γιατί «πρόδωσε τα Εβραϊκά συμφέροντα» και για να προσπαθήσει να τον μεταπειεί. Απέτυχε. Το επεισόδιο αυτό, όπως ήταν φυσικό, προσέελκυσε την προσοχή των Ισραηλινών μακριά από τη γειτονιά τους, όπου οι Αιγύπτιοι ετοιμάζαν την αιφνιδιαστική τους επίθεση. Ήταν το επεισόδιο αυτό τυχαίο ή κομμάτι της επιχείρησης παραπλάνησης των Αιγυπτίων; Δεν έχει δοθεί σαφή απάντηση μέχρι σήμερα. Παρόλα αυτά, αυτό που γνωρίζουμε είναι πως οι δύο Παλαιστίνιοι ανήκαν στην As-Saiqa ένα κομμάτι της PLO που διοικούνταν από τη Συριακή κυβέρνηση και θα ήταν αρκετά απίθανο να προχωρούσαν σε μία τόσο πολιτικά ευαίσθητη επιχείρηση χωρίς να έχουν το πράσινο φως της Συρίας. Για το επεισόδιο αυτό δείτε: Bar-Joseph, Uri, (2005), ό.π., σελ. 95, Black, Ian & Morris, Benny, *Israel’s Secret Wars: A History of Israel’s Intelligence Services* (New York: Grove Press, 1991), σελ. 292-5, Hughes-Wilson, John, Colonel, (2004), ό.π., σελ. 248-250.

⁹⁶ Whaley, Barton, (2007), ό.π., σελ. 521-31.

⁹⁷ Hughes-Wilson, John, Colonel, ό.π., (2004), σελ. 237.

⁹⁸ Στο ίδιο, σελ. 238.

- ⁹⁹ Στο ίδιο.
- ¹⁰⁰ Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 295.
- ¹⁰¹ Στο ίδιο.
- ¹⁰² Στο ίδιο.
- ¹⁰³ Η αμερικανική στρατιωτική υπηρεσία DIA διαφωνούσε με την πρόβλεψη αυτή.
- ¹⁰⁴ Hughes-Wilson, John, Colonel, (2004) , ό.π., σελ. 238-9.
- ¹⁰⁵ Στο ίδιο, σελ. 239.
- ¹⁰⁶ Στο ίδιο, σελ. 240.
- ¹⁰⁷ Bar-Joseph, Uri & Yossef, Amr, “The Hidden Factors that Turned the Tide: Strategic Decision-Making and Operational Intelligence in the 1973 War”, *Journal of Strategic Studies*, Vol. 37, No. 4, 2014, σελ. 588.
- ¹⁰⁸ Hughes-Wilson, John, Colonel, ό.π., (2004), σελ. 240-1.
- ¹⁰⁹ Στο ίδιο, σελ. 241.
- ¹¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 241-2.
- ¹¹¹ Στο ίδιο, σελ. 242.
- ¹¹² «το μαθαίνει μόνο εκείνος που χρειάζεται να το γνωρίζει».
- ¹¹³ Οι διοικητές της Δεύτερης και της Τρίτης Στρατιάς έμαθαν ότι η “Tahrir 41” ήταν απλά μία κάλυψη για τον πραγματικό πόλεμο την 1^η Οκτωβρίου που άρχισε η άσκηση, μόλις πέντε ημέρες πριν την έναρξη του πολέμου. Οι διοικητές των μεραρχιών το έμαθαν στις 3 Οκτωβρίου και οι διοικητές των ταξιαρχιών στις 4 Οκτωβρίου. Οι διοικητές ταγμάτων και των λόχων το έμαθαν μόνο στις 5 Οκτωβρίου. Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 26.
- ¹¹⁴ Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 297.
- ¹¹⁵ Στο ίδιο, σελ. 298.
- ¹¹⁶ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 26.
- ¹¹⁷ Στο ίδιο.
- ¹¹⁸ Στο ίδιο.
- ¹¹⁹ Στο ίδιο, σελ. 26-7.
- ¹²⁰ Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 296.
- ¹²¹ Ο Bar-Joseph θεωρεί ότι οι αρχικές περιπτώσεις του συνδρόμου του ψεύτικου συναγερμού οφείλονταν περισσότερο σε πραγματική πρόθεση έναρξης πολέμου που τελικά δεν πραγματοποιήθηκε ή σε προσπάθεια αποκόμισης πολιτικών παραχωρήσεων μέσω εξαναγκασμού και όχι σε παραπλάνηση. Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 27.
- ¹²² Είναι χαρακτηριστικό ότι από τις αρχές του 1973 διεξήχθησαν 22 τέτοιες ασκήσεις. Τρεις από αυτές έλαβαν χώρα τις τελευταίες ημέρες πριν την έναρξη του πολέμου.
- ¹²³ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 27-8.
- ¹²⁴ Στο ίδιο, σ. 28.
- ¹²⁵ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 28, Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 296-7.
- ¹²⁶ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 28, Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 297.
- ¹²⁷ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 28, Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 297.
- ¹²⁸ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 28, Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 297.
- ¹²⁹ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 28.
- ¹³⁰ Στις 28 Σεπτεμβρίου 1973. Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 292.
- ¹³¹ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 29, Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 292.
- ¹³² Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 291-2.
- ¹³³ Οι οποίοι δεν θα έχαναν ευκαιρία να υπερηφανευτούν για τις μεθόδους που χρησιμοποιούσαν για να παραπλανήσουν τους Ισραηλινούς.
- ¹³⁴ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 29-30.
- ¹³⁵ “fundamental”
- ¹³⁶ “situational”
- ¹³⁷ Sheffy, Yigal, (2006), ό.π., σελ. 818.
- ¹³⁸ Bar-Joseph, Uri & Yossef, Amr, (2014), σελ. 589.
- ¹³⁹ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 30.
- ¹⁴⁰ Black, Ian & Morris, Benny, (1991), ό.π., σελ. 296.
- ¹⁴¹ Στο ίδιο, σελ. 297.
- ¹⁴² Sheffy, Yigal, (2006), ό.π., σελ. 811.

¹⁴³ Bar-Joseph, (2005), ό.π., σ. 30, 32.

¹⁴⁴ Οι Christopher Andrew και Oleg Gordievsky έχουν χαρακτηρίσει την επιχείρηση «Εμπιστοσύνη» ως «μία από τις κλασικές επιχείρηση παραπλάνησης σε περίοδο ειρήνης στην ιστορία της σύγχρονης πληροφόρησης». Andrew, Christopher & Gordievsky, Oleg, *KGB: The Inside Story* (New York: Harper Collins, 1990), σελ. 97.

¹⁴⁵ Στα ρώσικα.

¹⁴⁶ Συντάκτης του εξειδικευμένου επιστημονικού περιοδικού *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*.

¹⁴⁷ Grant, Natalie, “Deception on a grand scale”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 1, No. 4, 1986, σελ. 51.

¹⁴⁸ Στο ίδιο, σελ. 52. Η Grant υποστηρίζει ότι «Ως σύλληψη και εκτέλεση, η «Εμπιστοσύνη» ήταν μία ευφυέστατη επιχείρηση πληροφόρησης [intelligence operation]». Και συνεχίζει: «Οι Σοβιετικοί τη σχεδίασαν με δεξιοτεχνία και προνοητικότητα [προβλεπτικότητα] που θα ζήλευε ακόμη και ο Προμηθέας».

¹⁴⁹ Στο ίδιο, σελ. 75.

¹⁵⁰ Και τη μετέπειτα διάδοχό της GPU State Political Directorate (GPU- Gosudartsvennoe Politicheskoe Upravlenie/ State Political Directorate). Ιδρύθηκε στις 6 Φεβρουαρίου του 1922 και αντικαταστάθηκε από την OGPU (Obyedinennoe Gosudartvennoe Politicheskoe Upravleniye) τον Νοέμβριο του 1923. Pringle, Robert W., Pringle, Robert W., *Historical Dictionary of Russian and Soviet Intelligence* (Historical Dictionaries of Intelligence and Counterintelligence, No. 5) (Lanham, Maryland & Toronto & Oxford: The Scarecrow Press, Inc., 2006), σελ. x, 101.

¹⁵¹ KGB (Komitet Gosudarstvennoi Bezopastnosti / Committee of State Security), Pringle, Robert W., (2006), ό.π., σελ. xi, 127.

¹⁵² Andrew, Christopher & Gordievsky, Oleg, (1990), ό.π., σελ. 97, Andrew, Christopher & Mitrokhin, Vasili, *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West* (London & New York: Allen Lane The Penguin Press, 1999), σελ. 45, Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 52, Pringle, Robert W., (2006), ό.π., σελ. 268-9, Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 117.

¹⁵³ Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 52, Pringle, Robert W., (2006), ό.π., σελ. 269, Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 117.

¹⁵⁴ Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 52, Pringle, Robert W., (2006), ό.π., σελ. 269, Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 117.

¹⁵⁵ Andrew, Christopher & Gordievsky, Oleg, (1990), ό.π., σελ. 98, Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 52, Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 117.

¹⁵⁶ Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 74.

¹⁵⁷ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 117.

¹⁵⁸ Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 53, 56, 61.

¹⁵⁹ Στο ίδιο, σελ. 61.

¹⁶⁰ Andrew, Christopher & Gordievsky, Oleg, (1990), ό.π., σελ. 97.

¹⁶¹ Andrew, Christopher & Gordievsky, Oleg, (1990), ό.π., σελ. 98, Pringle, Robert W., (2006), ό.π., σελ. 269, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 117.

¹⁶² Andrew, Christopher & Gordievsky, Oleg, (1990), ό.π., σελ. 99, Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 53.

¹⁶³ Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 52.

¹⁶⁴ Στο ίδιο.

¹⁶⁵ Pringle, Robert W., (2006), ό.π., σελ. 269.

¹⁶⁶ OGPU (Obyedinennoe Gosudarstvennoe Politicheskoe Upravleniye / Unified State Political Directorate), Pringle, Robert W., (2006), ό.π., σελ. xi, 180.

¹⁶⁷ Andrew, Christopher & Mitrokhin, Vasili, (1999), σελ. 46.

¹⁶⁸ Το βιβλίο εκδόθηκε στο Βερολίνο τον Ιανουάριο του 1926, ενώ στο Παρίσι εκδόθηκε τον Ιούνιο του 1927.

¹⁶⁹ Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 65.

¹⁷⁰ Andrew, Christopher & Gordievsky, Oleg, (1990), ό.π., σελ. 103-4.

¹⁷¹ Grant, Natalie, (1986), ό.π., σελ. 68-9.

¹⁷² Andrew, Christopher, *For the President's Eyes Only: Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush* (New York: Harper Collins Publishers, 1995), σελ. 212, 221.

¹⁷³ Στο ίδιο, σελ. 212.

¹⁷⁴ «Στρατηγικό βομβαρδιστικό» θεωρείται το αεροσκάφος που έχει τη δυνατότητα να μεταφέρει μία πυρηνική βόμβα από τη μία ήπειρο στην άλλη.

¹⁷⁵ Στα τέλη της δεκαετίας του 1950 ήταν διάχυτη η αίσθηση στις Η.Π.Α. ότι η πρωτοπορία της ΕΣΣΔ στο διαστημικό της πρόγραμμα σε σχέση με τις Η.Π.Α. συνεπαγόταν και πρωτοπορία και στα στρατηγικά πυραυλικά συστήματα. Lowenthal, Mark, M., *Intelligence: From Secrets to Policy* (Washington D.C.: CQ Press, 2003, 2nd edition), σελ. 19. Στην πραγματικότητα, όμως, το πρόγραμμα των ICBMs υστερούσε σημαντικά σε σχέση με το διαστημικό πρόγραμμα της ΕΣΣΔ. Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 324.

¹⁷⁶ Johnson, Loch K., *Secret Agencies: U.S. Intelligence in a Hostile World* (New Haven & London: Yale University Press, 1996), σελ. 198, Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 19.

¹⁷⁷ Πιο συγκεκριμένα, καθώς πλησίαζαν οι Προεδρικές εκλογές, το Δημοκρατικό κόμμα είχε αυξήσει την πλειοψηφία του και στη Βουλή των Αντιπροσώπων και στη Γερουσία και έτρεφε ελπίδες να κατακτήσει την εξουσία μετά από οκτώ χρόνια, το «χάσμα των πυραύλων» εξυπηρετούσε απόλυτα τα συμφέροντά του, γι' αυτό και το ανήγαγε σε πρώτο ζήτημα. Μάλιστα, το «χάσμα των πυραύλων» αποτέλεσε και κορυφαίο ζήτημα κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του 1960, όπου ο John F. Kennedy, το χρησιμοποιούσε για να πλήξει πολιτικά τον Richard Nixon. Το κεντρικό πρόσωπο από την πλευρά των Δημοκρατικών στη μεγάλη πολιτική διαμάχη για το «χάσμα των πυραύλων» ήταν ο Γερουσιαστής του Missouri, Stuart Symington τον οποίο επηρέαζαν η αμερικανική Πολεμική Αεροπορία και κάποια στελέχη της αμερικανικής αμυντικής βιομηχανίας, τα οποία είχαν άχτι τη CIA γιατί ανέλαβε το πρόγραμμα των U-2. Οι επικριτές της Κυβέρνησης συγκεντρώθηκαν γύρω από την Επιτροπή των Ενόπλων Δυνάμεων της Γερουσίας και διένειμαν στα μέλη της ανησυχητικά στοιχεία για τα διάφορα «χάσματα» στην άμυνα της χώρας. Αυτοί οι ισχυρισμοί δεν άργησαν να διαρρεύσουν στον Τύπο. Ο Symington, ο οποίος είχε ταυτιστεί με το «χάσμα των πυραύλων», υποστήριξε επανειλημμένα ότι η Αμερική βρισκόταν σε κατάσταση υποχώρησης από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και ο διευθυντής της CIA, Allen Dulles, του απαντούσε ότι η ΕΣΣΔ δεν απολάμβανε καμίας στρατηγικής υπεροχής, αντιθέτως, ίσχυε το αντίστροφο, οι Η.Π.Α. βρίσκονταν σε πλεονεκτική θέση. Richelson, Jeffrey T., *The Wizards of Langley: Inside the CIA's Directorate of Science and Technology* (Boulder, Colorado, USA & Oxford, UK: Westview Press, 2001), σελ. 27, Srodes, James, *Allen Dulles: Master of Spies* (Washington, D.C.: Regnery Publishing, Inc., 1999), σελ. 498-9. Για μία εκτενέστερη ανάλυση δείτε: Kaplan, Fred, *The Wizards of Armageddon* (New York: Simon & Schuster, Inc., 1983, Touchstone edition, 1984).

¹⁷⁸ Johnson, Loch K., (1996), ό.π., σελ. 198.

¹⁷⁹ Σύμφωνα με τον William E. Burrows «Κατά τη διάρκεια του «χάσματος των πυραύλων» κάποιος ισχυρίστηκε ακόμη και ότι ένα κωδωνοστάσιο στην Ουκρανία κάλυπτε έναν ICBM. Η Ρωσία ήταν η χώρα του Grigori Potemkin, παρόλ' αυτά ήταν ο δεξιότεχνης της πανουργίας. Η Ρωσία ήταν ένας τόπος όπου το σκάκι, ένα παιχνίδι του τεχνάσματος και της πανουργίας (για να μην αναφέρουμε τη θυσία), ισοδυναμεί με ένα εθνικό σπορ. Οι Ρώσοι, επιπλέον, έχουν θεσμοθετήσει την παραπλάνηση, την απόκρυψη και την παραποίηση, και της έχουν δώσει ένα όνομα: maskirovka». Lathrop, Charles E., ό.π., (2004), σελ. 103.

¹⁸⁰ Michalka, Michael, (1982), ό.π., σελ. 44-5. Εκτός από τη σημασία της παραπλάνησης στο πλαίσιο των πυρηνικών δογμάτων, η Σοβιετική ηγεσία είχε κύριο στόχο να υποχρεώσει τη Δύση να προχωρήσει σε πολιτικές παραχωρήσεις (π.χ. σχετικά με το καθεστώς του Βερολίνου) στις οποίες η Δύση δε θα προέβαινε σε αντίθετη περίπτωση. Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 118.

¹⁸¹ Andrew, Christopher, (1995), ό.π., σελ. 221, West, Nigel, (2006), ό.π., σελ. 34-5.

¹⁸² Στην αρχή ο Αμερικανός Ακόλουθος είδε να πετάνε δέκα Bison, στη συνέχεια πέρασαν άλλα εννέα και ακολούθησαν εννέα ακόμη.

¹⁸³ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 323, Michalka, Michael, (1982), ό.π., σελ. 45, Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 117-8, West, Nigel, (2006), ό.π., σελ. 34-5.

¹⁸⁴ Michalka, Michael, (1982), ό.π., σελ. 45-6.

¹⁸⁵ Michalka, Michael, (1982), ό.π., σελ. 46.

¹⁸⁶ Andrew, Christopher, (1995), ό.π., σελ. 224.

¹⁸⁷ Στο ίδιο, σελ. 221.

¹⁸⁸ Πάντα, λαμβάνοντας υπόψη τα μέχρι τότε αμυντικά σχέδια των Αμερικανών.

¹⁸⁹ Andrew, Christopher, (1995), ό.π., σελ. 221.

¹⁹⁰ West, Nigel, (2006), ό.π., σελ. 34.

¹⁹¹ Οι αεροφωτογραφίες αυτές είχαν την κωδική ονομασία "IDEALIST". West, Nigel, (2006), ό.π., σελ. 257.

- ¹⁹² Andrew, Christopher, (1995), ό.π., σελ. 224, Johnson, Loch K., (1995), ό.π., σελ. 198, West, Nigel, (2006), ό.π., σελ. 257.
- ¹⁹³ Σύμφωνα με τον Handel, «Όταν τελικά αποδείχθηκε ότι το «χάσμα των βομβαρδιστικών» δεν υπήρξε ποτέ, η Αμερικανική Πολεμική Αεροπορία βρισκόταν ήδη σε μία πιο δυνατή θέση, από ό,τι θα βρισκόταν χωρίς την «ώθηση» από την Σοβιετική Ένωση». Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 323.
- ¹⁹⁴ Johnson, Loch K., (1995), ό.π., σελ. 198.
- ¹⁹⁵ Laqueur, Walter, *The Uses and Limits of Intelligence* (New Brunswick (U.S.A. & London (U.K.): Transaction Publishers, 1995), σελ. 145.
- ¹⁹⁶ Laqueur, Walter, *The Uses and Limits of Intelligence* (New Brunswick (U.S.A. & London (U.K.): Transaction Publishers, 1995), σελ. 145-6.
- ¹⁹⁷ Σύμφωνα με τον Michael Turner η εκτόξευση του Sputnik συνέβαλε στη συζήτηση στις Η.Π.Α. για το «χάσμα των πυραύλων» στα τέλη της δεκαετίας του 1950, ενώ οδήγησε και σε μία σημαντική αύξηση των εξοπλισμών των Η.Π.Α., καθώς και στην ίδρυση της NASA (National Aeronautics and Space Administration. Turner, Michael A., *Historical Dictionary of United States Intelligence (Historical Dictionaries of Intelligence and Counterintelligence, No. 2)* (Lanham, Maryland & Toronto & Oxford: The Scarecrow Press, Inc., 2006), σελ. 191-2.
- ¹⁹⁸ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 324, Michalka, Michael, (1982), ό.π., σελ. 46.
- ¹⁹⁹ Michalka, Michael, (1982), ό.π., σελ. 46.
- ²⁰⁰ Στο ίδιο, σελ. 47.
- ²⁰¹ Στο ίδιο.
- ²⁰² Στο ίδιο.
- ²⁰³ Στο ίδιο.
- ²⁰⁴ Στο ίδιο.
- ²⁰⁵ Στο ίδιο.
- ²⁰⁶ "... To calculate in Washington the number of rockets and other types of Soviet arms is of as little use as counting crows on the fence ..." Michalka, Michael, (1982), ό.π., σελ. 47.
- ²⁰⁷ Στο ίδιο.
- ²⁰⁸ Στο ίδιο, σελ. 48.
- ²⁰⁹ Στο ίδιο, σελ. 47-8.
- ²¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 48.
- ²¹¹ Στο ίδιο, σελ. 48-9.
- ²¹² Στο ίδιο, σελ. 49.
- ²¹³ Johnson, Loch K., (1995), ό.π., σελ. 15-6.
- ²¹⁴ West, Nigel, (2006), ό.π., σελ. 70.
- ²¹⁵ Johnson, Loch K., (1995), ό.π., σελ. 16.
- ²¹⁶ West, Nigel, (2006), ό.π., σελ. 167.
- ²¹⁷ Lathrop, Charles E., (2004), ό.π., σελ. 300.
- ²¹⁸ Richelson, Jeffrey T., (2001), ό.π., σελ.27.
- ²¹⁹ Στο ίδιο, σελ. 27.
- ²²⁰ Στο ίδιο, σελ. 28.
- ²²¹ GRU (Glavnoe Razvedvitelnoe Upravleniye / Chief Intelligence Directorate), Pringle, Robert W., (2006), ό.π., σελ. x., 105.
- ²²² Richelson, Jeffrey T., (2001), ό.π., σελ. 27-28.
- ²²³ Johnson, Loch K., (1995), ό.π., σελ. 198.
- ²²⁴ Richelson, Jeffrey T., (2001), ό.π., σελ. 28.
- ²²⁵ Andrew, Christopher, (1995), ό.π., σελ. 242, Lathrop, Charles E., (2004), ό.π., σελ. 299.
- ²²⁶ Πρέπει να τονίσουμε ότι υπήρχε μία καχυποψία από την πλευρά του Προέδρου Eisenhower, απέναντι στην ηγεσία της αμερικανικής Πολεμικής Αεροπορίας, από την εποχή του «χάσματος των βομβαρδιστικών, αφού σύμφωνα με τον William Burrows E., «Το να επιτρέψεις σε οποιαδήποτε στρατιωτική υπηρεσία, αλλά ιδιαίτερα στην Πολεμική Αεροπορία, να συνθέσει τον κατάλογο αγοράς οπλικών συστημάτων, βασιζόμενη σε μία εκτίμηση απειλής, προερχόμενη από πληροφόρηση που εκείνη μόνη της συνέλεξε, επεξεργάστηκε και ερμήνευσε, ήταν απολύτως αβάσιμο, όσον αφορά τον Eisenhower ... Ο Eisenhower εκείνη τη στιγμή ένιωθε τις συνέπειες του «χάσματος των βομβαρδιστικών» το οποίο χρησιμοποιούσε η Πολεμική Αεροπορία για να αποσπάσει μεγαλύτερη

χρηματοδότηση από το Κογκρέσο. Και το χάσμα δημιουργήθηκε αρχικά, ήταν πεπεισμένος ο Eisenhower, εξαιτίας της λανθασμένης πληροφόρησης της Πολεμικής Αεροπορίας». Lathrop, Charles E., ό.π., (2004), σελ. 260-1.

²²⁷ Michalka, Michael, (1982), ό.π., σελ. 48.

²²⁸ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 324. Η ύπαρξη ενός πραγματικού «χάσματος πυραύλων» υπέρ των Η.Π.Α. μεταφράστηκε σε συγκεκριμένα πολιτικά κέρδη για αυτές κατά τη διάρκεια της Κρίσης της Κούβας του 1962 και μάλιστα κόστισε και την πολιτική καριέρα του ίδιου του Khrushchev. Στο ίδιο.

²²⁹ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 113-4, Stewart, Nina, “Commentary”, στο Godson, Roy & Wirtz, James J., (Επιμέλεια), (2005), *Strategic Denial and Deception: The Twenty-First Century Challenge* (New Brunswick (U.S.A.) & London (U.K.): Transaction Publishers, 2005), σελ. 37.

²³⁰ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., “Propositions on Military Deception”, ό.π., σελ. 16, Handel Michael, I., (1989), ό.π., σελ. 332, Latimer, Jon, *Deception in War: The Art of the Bluff, the Value of Deceit, and the Most Thrilling Episodes of Cunning in Military History, from the Trojan Horse to the Gulf War* (Woodstock & New York: The Overlook Press, 2001), σελ. 63, Shulsky, Abram, (2005), ό.π., σελ. 29. Στην ελληνική βιβλιογραφία δείτε: Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, (2000), σελ. 96.

²³¹ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 118-9, Shulsky, Abram, (2005), ό.π., σελ. 30-1.

²³² Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 16.

²³³ Latimer, Jon, (2001), ό.π., σελ. 63, Shulsky, Abram, (2005), ό.π., σελ. 29.

²³⁴ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 16.

²³⁵ Στο ίδιο.

²³⁶ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ. 119, Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, (2000), ό.π., σελ. 96.

²³⁷ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 17-8.

Ένας κρίσιμος παράγοντας για την αύξηση της αληθοφάνειας της παραπλάνησης, είναι η ικανότητα του παραπλανώντος (όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από το στόχο) να πραγματοποιήσει αυτό που συνεπάγεται το ψέμα.

²³⁸ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 18.

²³⁹ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 331.

²⁴⁰ Shulsky, Abram, (2005), ό.π., σελ. 31. Για την επιχείρηση «Ο Άνθρωπος που δεν υπήρξε ποτέ» δείτε: Montagu, Ewen, *The Man Who Never Was* (Toronto & New York & London: Bantam Pathfinder Editions, 1969).

²⁴¹ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 18.

²⁴² Στο ίδιο, σελ. 19.

²⁴³ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 20, Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, (2000), ό.π., σελ. 96.

²⁴⁴ Κλασική περίπτωση επιτυχημένης «ανατροφοδότησης» ήταν, κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, το «Σύστημα Διπλής Προδοσίας» (Double Cross System). Οι Βρετανοί κατάφεραν να συλλάβουν όλους τους πράκτορες των Γερμανών που βρίσκονταν στο Ηνωμένο Βασίλειο και να τους θέσουν το δίλημμα, «είτε συνεργάζεστε, είτε αντιμετωπίζετε το εκτελεστικό απόσπασμα», με αποτέλεσμα όσοι δεν συνεργάστηκαν να εκτελεστούν και να αντικατασταθούν από Βρετανούς. Ουσιαστικά, οι Βρετανοί «συντόνιζαν» το υποτιθέμενο δίκτυο Γερμανών κατασκόπων, το οποίο πλήρωναν οι ίδιοι οι Γερμανοί, και το οποίο διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της απόβασης στη Νορμανδία. Την ίδια περίοδο οι Βρετανοί είχαν κατορθώσει να «σπάσουν» τους Γερμανικούς κώδικες (ULTRA) και μπορούσαν έτσι να προσαρμόζουν τη στρατηγική παραπλάνηση και να πετύχουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, εφόσον είχαν πλήρη πρόσβαση στις προθέσεις της Γερμανικής ηγεσίας. Για το «Σύστημα Διπλής Προδοσίας» δείτε το κλασικό βιβλίο του επικεφαλής της «Επιτροπής Διπλής Προδοσίας» (Double Cross Committee): Masterman, John C., *Double-Cross System: The Incredible Story of How Nazi Spies Were Turned into Double Agents* (Globe Pequot Press; Reprint edition, 2011), καθώς και τα ακόλουθα: Macintyre, Ben, *Double Cross: The True Story of the D-Day Spies* (Broadway Books, Reprint edition, 2013), Public Record Office, Secret History Files, *Garbo: The Spy Who Saved D-Day* (Surrey: 2000), Pujol, Juan & West, Nigel, *Garbo: The personal story of the most successful double agent ever...* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1985). Για το σύστημα ULTRA δείτε: Bennett, Ralph, *Ultra and Mediterranean Strategy* (William Morrow & Co; Reprint edition, 1989) Bennett, Ralph, *Ultra in the West* (Encore Editions, 1980), Lewin, Ronald: *Ultra Goes to War* (Pen and Sword Military; Reprint edition, 2014), Winterbotham, F.W., *The Ultra Secret: How the British broke the German Code* (Dell Publishing Co. Inc., 1975).

²⁴⁵ Shulsky, Abram, (2005), ό.π., σελ. 32. Σε αυτό συμφωνεί απόλυτα και ο Latimer. Latimer, Jon, (2001), ό.π., σελ. 69-70.

- ²⁴⁶ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 20-1.
- ²⁴⁷ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ.120.
- ²⁴⁸ Στο ίδιο.
- ²⁴⁹ Shulsky, Abram, (2005), ό.π., σελ 31-2.
- ²⁵⁰ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ.120-1.
- ²⁵¹ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 21, Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, (2000), ό.π., σελ. 96.
- ²⁵² Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 24, Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος, (2000), ό.π., σελ. 96.
- ²⁵³ Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (1981), ό.π., σελ. 24-5.
- ²⁵⁴ Whaley, Bart & Busby, Jeffrey, “Detecting Deception: Practice, Practitioners, and Theory”, στο Godson, Roy & Wirtz, James J., (Επιμέλεια), (2005), *Strategic Denial and Deception: The Twenty-First Century Challenge* (New Brunswick (U.S.A.) & London (U.K.): Transaction Publishers, 2005), σελ. 189. Τον όρο «αντιπαραπλάνηση» (counterdeception) τον δημιούργησε πρώτος ο William R. Harris (ο οποίος ήταν βοηθός του Henry Kissinger στο Harvard Center for International Affairs) το 1968. Στο ίδιο.
- ²⁵⁵ Whaley, Barton, (2007), ό.π., σελ. 75.
- ²⁵⁶ <http://www.bartleby.com/348/authors/425.html>
- ²⁵⁷ Γνωμικολογικόν, <http://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=1230>
- ²⁵⁸ Whaley, Bart & Busby, Jeffrey, (2005), ό.π., σελ. 182.
- ²⁵⁹ Στο ίδιο.
- ²⁶⁰ Whaley, Barton, (2007), ό.π., σελ. 76.
- ²⁶¹ Whaley, Bart & Busby, Jeffrey, (2005), ό.π., σελ. 182.
- ²⁶² Στο ίδιο.
- ²⁶³ Στο ίδιο, σελ. 183.
- ²⁶⁴ Στο ίδιο, σελ. 182.
- ²⁶⁵ Godson, Roy & Wirtz, James J., (2005), ό.π., σελ. 10.
- ²⁶⁶ Godson, Roy & Wirtz, James J., (2005), ό.π., σελ. 10, Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ.122, Whaley, Bart & Busby, Jeffrey, (2005), ό.π., σελ. 189. Οι Godson και Wirtz θεωρούν ότι ακόμη και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, καθώς και η κοινή γνώμη πρέπει να γνωρίζουν ότι αποτελούν εν δυνάμει θύματα παραπλάνησης. Επίσης, ο Heuer θεωρεί ότι η αυξανόμενη επαγρύπνηση των αναλυτών των υπηρεσιών πληροφοριών μπορεί να ενδυναμώσει την ικανότητά τους να εντοπίσουν την παραπλάνηση. Heuer, Jr., Richards J., “Cognitive Factors in Deception and Counterdeception”, στο Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (Επιμέλεια), *Strategic Military Deception* (New York & Oxford & Toronto & Sydney & Paris & Frankfurt: Pergamon Press, 1981), σελ. 61.
- ²⁶⁷ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 333.
- ²⁶⁸ Βρετανός ακαδημαϊκός ο οποίος υπήρξε σύμβουλος της SIS (Secret Intelligence Service) για επιστημονικά ζητήματα κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και μετά το τέλος του Πολέμου επικεφαλής της Διεύθυνσης Επιστημονικής Πληροφόρησης του Βρετανικού Υπουργείου Άμυνας. Το βιβλίο του *Most Secret War* (Wordsworth Editions, 1978) αποτελεί μία εξαιρετική ανάλυση της συμβολής του στον «επιστημονικό πόλεμο» μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών. Το 1989 ο Jones εκδίδει την αυτοβιογραφία του με τίτλο *Reflections on Intelligence* (William Heinemann Ltd, 1st edition 1989) όπου εξετάζει το ζήτημα της πληροφόρησης σε συνδυασμό με τα ηθικά προβλήματα που δημιουργούνται από αυτή, ενώ προβαίνει και σε αποκαλύψεις που παλαιότερα θεωρούνταν απαγορευτικές.
- ²⁶⁹ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 333.
- ²⁷⁰ Shulsky, Abram N. & Schmitt, Garry J., (2002), ό.π., σελ.122.
- ²⁷¹ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 333-4.
- ²⁷² Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 333, Sarbin, Theodore R., “Prolegomenon to a Theory of Counterdeception”, στο Daniel, Donald C. & Herbig, Katherine L., (Επιμέλεια), *Strategic Military Deception* (New York & Oxford & Toronto & Sydney & Paris & Frankfurt: Pergamon Press, 1981), σελ. 167
- ²⁷³ Bennett, Michael & Waltz, Edward, *Counterdeception Principles and Applications for National Security* (Boston & London: Artech House, 2007), σελ. 154, Bruce, James B. & Bennett, Michael, (2008), ό.π., σελ. 130.
- ²⁷⁴ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 334, Heuer Jr., Richards J., “Strategic Deception and Counterdeception: A Cognitive Process Approach”, *International Studies Quarterly*, Vol. 25, No. 2, June, 1981, σελ. 306.

²⁷⁵ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 334.

²⁷⁶ Bruce, James B. & Bennett, Michael, (2008), ό.π., σελ. 130-1.

²⁷⁷ Ως μέσα οι Bennett και Waltz θεωρούν το δόγμα, την εκπαίδευση, το προσωπικό, την εμπειρία και την τεχνολογία που χρησιμοποιείται για να συγκαλύψει ή να υπερβάλει τις προθέσεις και ικανότητες.

²⁷⁸ Στα κίνητρα οι Bennett και Waltz συμπεριλαμβάνουν την επίτευξη αιφνιδιασμού, την μπλόφα, την αποτροπή, την αναζήτηση κύρους και επιρροής, τον εκβιασμό, ή την επίτευξη παραχωρήσεων εκ μέρους του στόχου.

²⁷⁹ Που αποτελεί το εργαστήρι του πολιτικού επιστήμονα.

²⁸⁰ Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 339-40.

²⁸¹ Στην περίπτωση αυτή θα εξαλείφονταν οι λόγοι ύπαρξης των υπηρεσιών πληροφοριών, γενικότερα.

²⁸² Bennett, Michael & Waltz, Edward, (2007), ό.π., σελ. 311-2.

²⁸³ Στο ίδιο, σελ. 312.

²⁸⁴ Στο ίδιο, σελ. 2.

²⁸⁵ Στο ίδιο, σελ. 313.

²⁸⁶ Στο ίδιο, σελ. 2.

²⁸⁷ Για την «Επανάσταση στις Στρατιωτικές Υποθέσεις» (Revolution in Military Affairs-RMA) δείτε ενδεικτικά: Cohen, Eliot A., “A revolution in warfare”, *Foreign Affairs*, Vol. 75, No. 2, 1996, Freedman, Lawrence, “The Revolution in Strategic Affairs”, *Adelphi Paper*, 318, (Oxford UP, IISS), 1998, Gray, Colin S., *Strategy for Chaos: Revolutions in Military Affairs and the Evidence of History*, (Frank Cass, 2002), Liaropoulos, Andrew N., “Revolutions in Warfare: Theoretical Paradigms and Historical Evidence – The Napoleonic and First World War Revolutions in Military Affairs”, στο Sheffield, Gary (ed.), *War Studies Reader: From the Seventeenth Century to the Present Day and Beyond* (Continuum International Publishing Group, 2010), Liaropoulos, Andrew N., “The Transformation of Warfare in the Information Age” *Themata: Policy & Defence*, No. 28 (Athens: Defence Analyses Institute, April 2009), Liaropoulos, Andrew N., “Revolutions in Warfare: Theoretical Paradigms and Historical Evidence. The Napoleonic and First World War Revolutions in Military Affairs”, *The Journal of Military History*, Vol. 70, No. 2, April 2006, Liaropoulos, Andrew N., “The United States and Information Warfare: (R)evolution in Military and Intelligence Affairs”, Swansea University, Department of Politics and International Relations, 2006, Nye, Joseph S. & Owens, William A., “America’s information edge”, *Foreign Affairs*, Vol. 75, No. 2, 1996, Shimko, Keith L., *The Iraq Wars and America’s Military Revolution* (Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2010), Thomson, Michael, “Military Revolutions and Revolutions in Military Affairs: Accurate descriptions of change or intellectual constructs?”, *Strata*, 3 (September 2011). Όσον αφορά την ελληνική βιβλιογραφία δείτε: Knox, MacGregor and Murray, Williamson, *Η επανάσταση στις στρατιωτικές υποθέσεις: Ανατομία και δυναμική της, 1300-2050* (Αθήνα: Εκδόσεις Τουρίκη, 2013).

²⁸⁸ Για την «Επανάσταση στις Υποθέσεις Πληροφόρησης» (Revolution in Intelligence Affairs) δείτε: Denécé, Eric, “The Revolution in Intelligence Affairs: 1989–2003”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 27, No. 1, 2014, Lahneman, William J., “Is a Revolution in Intelligence Affairs Occurring?”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 20, No.1, 2007, Liaropoulos, Andrew N., “A (R)evolution in Intelligence Affairs? In Search of a New Paradigm”, *RIEAS Research Paper no.100* (Athens: Research Institute for European and American Studies, June 2006), Steele, Robert David “Intelligence Affairs: Evolution, Revolution, or Reactionary Collapse?”, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Vol. 19, No. 1, 2005.

²⁸⁹ Latimer, Jon, (2001), ό.π., σελ. 308.

²⁹⁰ Στο ίδιο.

²⁹¹ Bennett, Michael & Waltz, Edward, (2007), ό.π., σελ. 3-4.

²⁹² Κλασσικό παράδειγμα ο A.Q. Khan, Πακιστανός επιστήμονας και «πατέρας» του πυρηνικού προγράμματος του Πακιστάν, ο οποίος προμήθευε με τεχνολογία εμπλουτισμού και πληροφορίες σχεδιασμού οπλικών συστημάτων τη Βόρειο Κορέα και το Ιράν και κατέφευγε στην παραπλάνηση προκειμένου να διαφυλάξει την επιχείρησή του. Bennett, Michael & Waltz, Edward, (2007), ό.π., σελ. 313. Για περαιτέρω ανάλυση, δείτε: Albright, David & Hinderstein, Corey, “Unraveling the A. Q. Khan and future proliferation networks”, *The Washington Quarterly*, Vol. 28, No. 2, 2005, Corera, Gordon, *Shopping for Bombs: Nuclear Proliferation, Global Insecurity, and the Rise and Fall of the A. Q. Khan Network* (Oxford & New York: Oxford University Press, 2006), Kemp, Scott R., “The Nonproliferation Emperor Has No Clothes: The Gas Centrifuge, Supply-Side Controls, and the Future of Nuclear Proliferation”, *International Security*, Vol. 38, No. 4, 2014, Montgomery, Alexander H., “Ring in Proliferation How to Dismantle an Atomic Bomb Network”, *International Security*, Vol. 30, No. 2, 2005.

²⁹³ Bell, Bowyer J., “Conditions Making for Success and Failure of Denial and Deception: Nonstate and Illicit Actors”, στο Godson, Roy & Wirtz, James J., (Επιμέλεια), *Strategic Denial and Deception: The Twenty-First Century Challenge* (New Brunswick (U.S.A.) & London (U.K.): Transaction Publishers, 2005) (κεφάλαιο 5), Bennett, Michael & Waltz, Edward, (2007), ό.π., σελ. 4, Godson, Roy & Wirtz, James J., (2005), ό.π., σελ. 5.

²⁹⁴ Latimer, Jon, (2001), ό.π., σελ. 310.

²⁹⁵ Στο ίδιο, σελ. 311. Ο Handel δεν είναι τόσο απόλυτος: «[...] Θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η επιτυχημένη παραπλάνηση από μόνη της καθιστά εφικτή τη νίκη στους πολέμους. Αλλά, είναι ακριβώς τότε που οι πόροι εξαντλούνται και τα καθήκοντα είναι πολλά, τότε που οι δυνάμεις είναι ίσες και η έκβαση [του πολέμου] ισορροπεί σε ένα σχοινί, που η επιτυχημένη παραπλάνηση έχει τη μεγαλύτερη σημασία». Handel Michael I., (1989), ό.π., σελ. 344.

²⁹⁶ Μεγάλο ενδιαφέρον έχει η πολυδιάστατη παραπλάνηση πριν από την έναρξη του πολέμου, όταν από τη μία πλευρά ο Σαντάμ επεδίωκε να επιτύχει αποτροπή έναντι των Αμερικανών, ώστε αυτοί να μην επέμβουν, μέσω της υπερβολής των ικανοτήτων του (κτήση όπλων μαζικής καταστροφής) και από την άλλη η κυβέρνηση Μπους προσπάθησε να παραπλανήσει την αμερικανική και τη διεθνή κοινή γνώμη σχετικά με την ύπαρξη των όπλων μαζικής καταστροφής και την επιχειρησιακή τους ετοιμότητα, προκειμένου να επιτύχει εσωτερική και διεθνή νομιμοποίηση για να επέμβει στρατιωτικά με τους Συμμάχους της, προβάλλοντας τον πόλεμο ως προληπτικό και όχι παρεμποδιστικό (όπως ήταν στην πραγματικότητα). Για την περίπτωση του Ιράκ δείτε ενδεικτικά: Gill, Peter, “Sorting the Wood from the Trees: Were 9/11 and Iraq “Intelligence Failures”?”, στο Johnson, Loch K., (Ed.), *Strategic Intelligence, Vol. 1: Understanding the Hidden Side of Government* (Westport, Connecticut & London: Praeger Security International, 2007, Jervis, Robert, *Why Intelligence Fails: Lessons from the Iranian Revolution and the Iraq War* (Ithaca & London: Cornell University Press, 2010, Katz, Jonathan I., “Deception and Denial in Iraq: The Intelligent Adversary Corollary”, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, Vol. 19, No. 4, 2006, Mearsheimer, John J., *Why Leaders Lie: The Truth about Lying in International Politics* (Oxford & New York: Oxford University Press, 2011, Troulis Markos & Mikelis, Kyriakos, “Deception among allies? Uncertainty and distrust on the eve of the Iraq war in 2003”, στο Bitzenis, Aristidis & Vlachos, Vasileios A., (Eds.), *ICIB 2013 Proceedings, International Conference on International Business*, Thessaloniki, 2013.